स्पंदन

वर्ष १९९२-९३

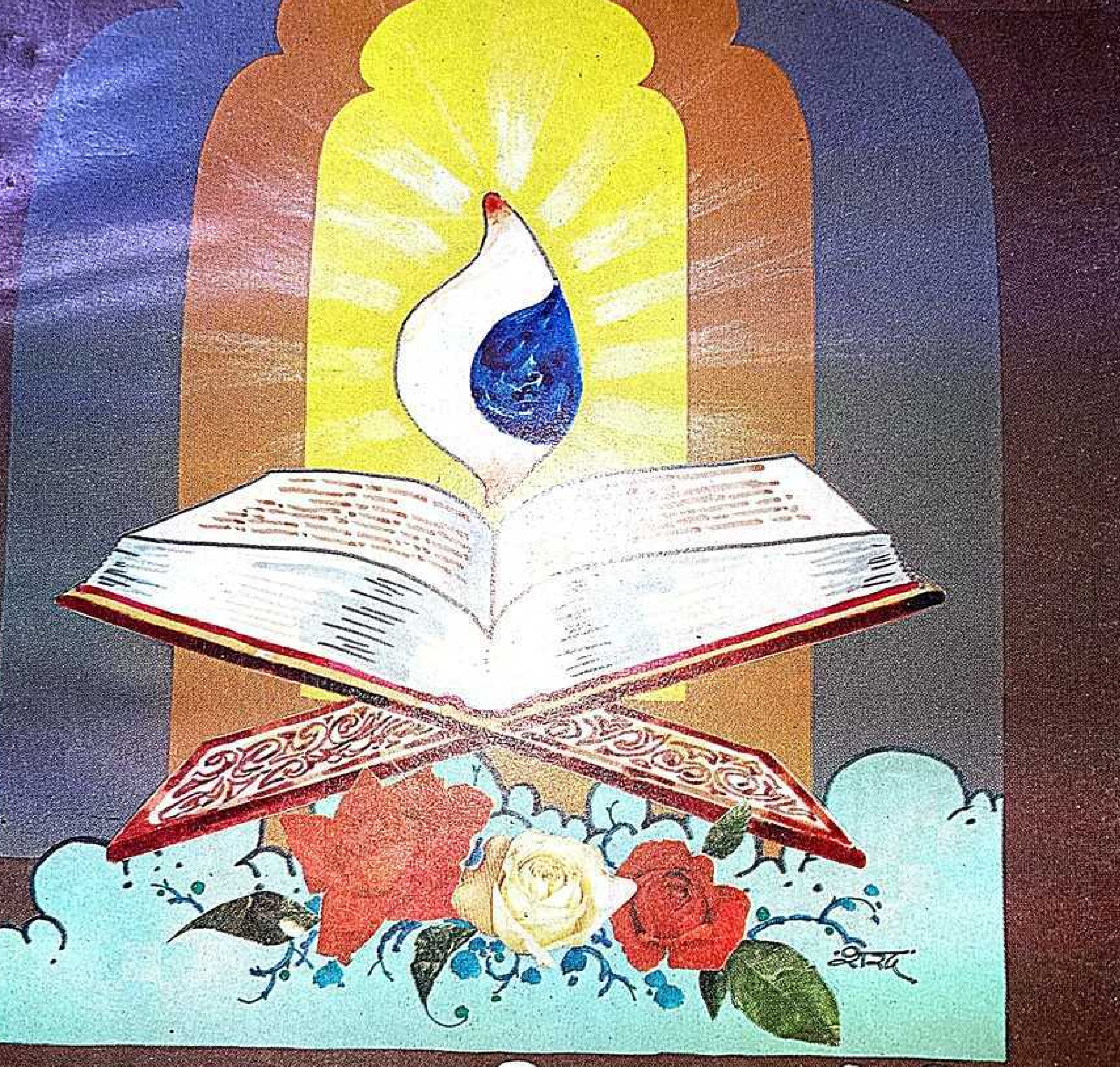

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री.

॥ विद्या परम् भूषणम् ॥

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री (मौनीनगर)

ता. कागल, जि. कोल्हापूर

फोन नं. ४९७१

परिसराच्या आर्थिक उन्नतीबरोबरच शैक्षणिक विकास व प्रगती साधावी या उदात्त हेतूने कार्यरत असलेल्या आमच्या शैक्षणिक शाखा

दूधसाखर वरिष्ठ महाविद्यालय

(कला, विज्ञान व वाणिज्य)

दूधसाखर माध्यमिक व उच्च माध्यमिक विद्यालय

(कला, विज्ञान, वाणिज्य व व्यावसायिक)

दूधसाखर सैनिक शाळा प्रवेश तयारी वर्ग

दूधसाखर विद्यानिकेतन

(प्राथमिक विभाग)

❑ ठळक वैशिष्ट्ये ❑

- सर्वच शैक्षणिक शाखांसाठी भव्य व सुसज्ज इमारती
- उच्च गुणवत्ताप्राप्त शिक्षक वर्ग
- शिक्षण, कला, क्रीडा व संस्कार यासाठी वैयक्तिक व विशेष लक्ष
- अद्ययावत व सुसज्ज ग्रंथालय, प्रयोगशाळा, क्रिडांगण व अभ्यासिकेची स्वतंत्र सोय.
- शांत व निसर्गरम्य परिसर

मा. मारूतीराव वारके
उपाध्यक्ष

श्री. के. डी. गोसावी
सेक्रेटरी

मा. दिनकररावजी जाधव
अध्यक्ष

श्री. आर. आर. जगदाळे
जनरल सेक्रेटरी

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

(मौनीनगर) , तालुका कागल, जिल्हा कोल्हापूर

श्रद्धांजली

‘ स्पंदन ’ साहित्य अंक सालात भारतातील जे थोर नेते,
संशोधक, शास्त्रज्ञ, लेखक, चित्रपट कलावंत व
आपल्या परिसरातील ज्ञात, अज्ञात लोक
दिवंगत झाले, त्यांच्या पवित्र स्मृतिस
अभिवादन करून आम्ही भावपूर्ण
श्रद्धांजली अर्पण
करीत आहोत ! !

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

॥ स्पंदन ॥

वार्षिक अंक पहिला

१९९२-९३

संपादक मंडळ

अध्यक्ष - प्राचार्य डॉ. तु. ल. कोतमिरे

कार्यकारी संपादक - प्रा. संजय पाटील

सह - संपादक - प्रा. डॉ. संजय गायकवाड

विभागीय संपादक

प्रा. संजय पाटील / मराठी

प्रा. सादिक देसाई / हिंदी

प्रा. दत्ता पाटील / इंग्रजी

प्रकाशक

डॉ. तु. ल. कोतमिरे

एम. ए. पीएच्. डी.

प्राचार्य, दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

मुद्रक

प्रदीपरावं पडवळे, श्री मुरारी ऑफसेट प्रिंटर्स, कोल्हापूर

मुखपृष्ठ

प्रा. शरद कुलकर्णी

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

॥ विद्या परम् भूषणम् ॥

स्पंदन

पहिला वार्षिक अंक

१९९२-९३

संपादकीय

दूधसाखर महाविद्यालयातील तरुणाईचे हे पहिले-वहिले स्पंदन !

'स्पंदन' च्या माध्यमातून आपल्यासमोर येताना आम्हाला आनंद आणि समाधान वाटत आहे.

'काळम्मावाडी' प्रकल्पाने सुजलाम्, सुफलाम् होणारा व मौनी महाराजांचा पवित्र स्पर्श लाभलेला हा परिसर ! दूधगंगा नदीचा सुंदर व दिमाखदार वळसा लाभलेला उंच अशा बिद्री टेकडीच्या रम्य पायथ्याशी आमचे शानदार आणि सुंदर महाविद्यालय वसलेले आहे. सभोवताली दूधगंगा नदीच्या कृपेने लाभलेला व हिरवळीने वेष्ठिलेला हा परिसर. डोंगरदऱ्यांतील ग्रामीण जनतेला सुज्ञ करणारी ही एक शैक्षणिक क्रांतीच आहे. अशा प्रकारची क्रांती घडवून आणण्यात दूधगंगा-वेदगंगा सहकारी साखर कारखान्याचे अध्यक्ष व माजी आमदार मा. दिनकररावजी जाधव, त्यांचे सहकारी आणि अधिकारीवर्ग यांचे या परिसरावर अनंत उपकारच ! दूधसाखर शिक्षण मंडळाने लावलेल्या रोपट्याचे मोठ्या वटवृक्षात रूपांतर होत आहे. सन १९९०-९१ साली वरिष्ठ महाविद्यालय सुरू होऊन कला व शास्त्र शाखा वाढीस लागल्या. चालू शैक्षणिक वर्षापासून वाणिज्य शाखा सुरू होत आहे याचा आम्हाला सार्थ अभिमान वाटतो. धन्य ती दूधगंगा माऊली ! **अन् धन्य हा दूधगंगा परिसर !**

महाविद्यालयातील तरुणांच्या सुप्त गुणांना चालना देण्याचा अल्पसा प्रयत्न आम्ही 'स्पंदन'च्या माध्यमातून केला आहे. या अंकातील साहित्याला विद्यार्थ्यांचा आधार आहे, पण त्याला वळण देण्याचे कर्तव्य आम्ही केले आहे. हे 'स्पंदन' उद्याच्या साहित्यिकांना जन्म देणारे ठरणार आहे. येथील तरुणांच्या साहित्यातून प्रकट होणारी वैचारिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक, सामाजिक बैठक यांचे दर्शन या 'स्पंदन'मधून घडून येते. लेखनकलेबरोबरच आमच्या विद्यार्थ्यांनी सांस्कृतिक तसेच क्रीडाक्षेत्रातही राज्य व राष्ट्रीय पातळीवर धवल यश प्राप्त करून महाविद्यायाचे नाव थोड्याच कालावधीत कमावले आहे. आमचे विद्यार्थी सामाजिक उपक्रमामध्येही उत्स्फूर्तपणे सहभागी होऊन कार्य करतात. राष्ट्रीय सेवा योजना, प्रौढ शिक्षण, ग्राम स्वच्छता इत्यादी उपक्रमामध्येही आमचे विद्यार्थी अग्रेसर आहेत.

'स्पंदन' साठी विद्यार्थ्यांनी पुष्कळ साहित्य देऊन उत्स्फूर्त सहभाग दाखवला. पण अंकाच्या मर्यादेमुळे सर्वच साहित्य छापणे शक्य झाले नाही.

खरे तर महाविद्यालयीन उपक्रमातील नियतकालिक प्रकाशन हा वर्षभरातील सर्वांत अखेरचा पण अति आतुरतेचा उपक्रम असतो. चेहरा हा जसा मनाचा आरसा तद्वतच वार्षिक नियतकालिक हे महाविद्यालाचा आरसा असते. त्यातूनच वर्षभरात घडलेल्या सर्व घटना व प्रसंगाचे साद-पडसाद निनादत राहतात. वर्षभरातील उपक्रमाच्या पाऊलखुणा उमटलेल्या असतात. विजयपताका डौलाने फडकत असतात. भावी कलावंताच्या सुप्त गुणांच्या लाटा उसळताना आढळतात. म्हणूनच अशा नियतकालिकाच्या अंकाची सर्वांच्या मनात उत्सुकता लागून राहते.

या अंकास अनेकांचे सहकार्य मिळाले आहे. आमचे प्राचार्य डॉ. तु. ल. कोतमिरे व संपादक मंडळ यांच्य मदतीने हा अंक बहारदार झाला आहे. प्रा. एन. डी. पाटील, प्रा. एल. एस. करपे, प्रा. एस. सी. कुलकर्ण

महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, कर्मचारी यांच्या विशेष सहकार्याबद्दल मी त्यांचा ऋणी आहे. त्याचबरोबर या अंकाचे मुद्रक श्री. प्रदीपराव पडवळे यांचे व श्री दूधगंगा - वेदगंगा सहकारी साखर कारखाना, बिद्री, दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री, युनायटेड डिस्टिलरी शाहूनगर परिते यांनी जाहिरात रूपाने केलेले आर्थिक सहाय्य व अनेक मान्यवर या सर्वांचे मी आभार मानतो.

महाविद्यालयाचा पहिलाच अंक प्रसिद्ध होत आहे. त्यामुळे कळत-नकळत काही त्रुटी राहण्याची शक्यता आहे, असे असले तरी -

"न्यून ते पुरते । अधिक ते सरते

करूनि घेयावे हे तुमते । विनवीले मिया ॥"

या उक्तीप्रमाणे या अंकाकडे पहावे हीच अपेक्षा !

॥ जय हिंद ॥

तुमचाच . . .
प्रा. संजय पाटील
संपादक स्पंदन १९९२-९३

प्राचार्य

डॉ. तु. ल. कोतम्बिरे

,एम. ए. पी. एच. डी.

मान्यवरांच्या गाठी - भेटी

"दुसऱ्याच्या सुखात आपले सुख पाहणे हेच मानवतेचे खरे लक्षण आहे."
डॉ. ल. रा. नासिराबादकर - मराठी विभाग प्रमुख, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.

प्रा. डी. यू. पवार
न्यू कॉलेज, कोल्हापूर. विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करताना

डॉ. रा. भा. देवस्थळी
शिक्षणशास्त्र विभाग प्रमुख - शिवाजी विद्यापीठ,
कोल्हापूर वार्षिक स्नेहसंमेलन १९९२-९३

"नजरेसमोर ध्येय असेल आणि जिद्दीने अभ्यास केल्यास हमखास उज्वल यश संपादन करता येते."
मा. नामदेवराव भोईटे -
निरोप समारंभ बी. ए., बी. एस्सी. भाग ३ (१९९२-९३

श्री दुधगंगा वेदगंगा सहकारी साखर कारखाना लि. बिद्री
श्री दुधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री (मौनीनगर)
ता. कागल, जि. कोल्हापूर

मान्यवर संचालक मंडळ

मा. दि. भा. जाधव
अध्यक्ष

मा. मा. वि. वारके
उपाध्यक्ष

मा. आर. आर. जगदाळे
कार्यकारी संचालक

मा. के. डी. गोसावी
शिक्षण संस्था सेक्रेटरी

मा. बा. य. भोसले

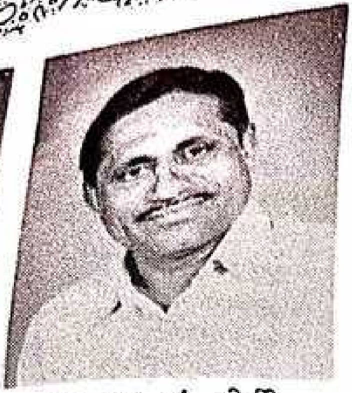
मा. ना. शं. भोईटे

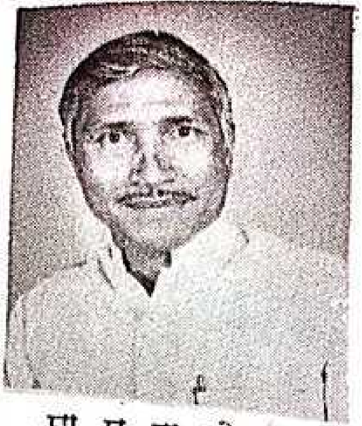
मा. म. दा. तोरस्कर

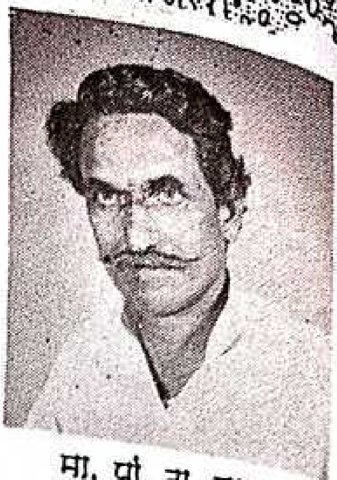
मा. पां. दा. मगदूम

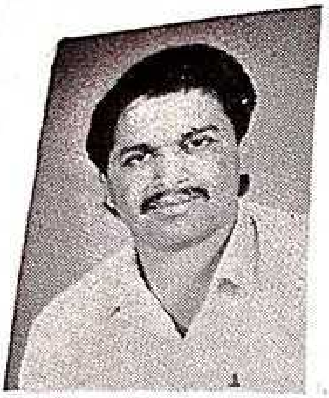
मा. प्र. वि. पाटील

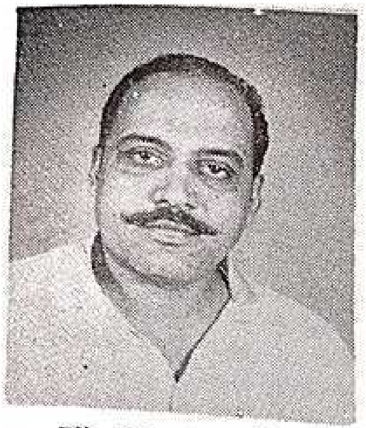
मा. कृ. प. पाटील

मा. हिं. भा. देसाई

मा. के. गो. नांदेकर

मा. ना. को. चौगले

मा. बा. हिं. पाटील

मा. वि. कृ. मोरे

मा. बं. कुं. पाटील

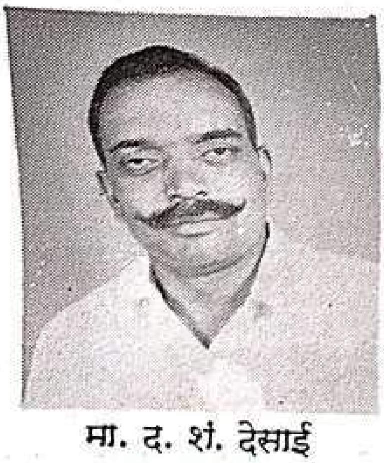
मा. द. शं. देसाई

मा. रं. धों. कोतमिरे

मा. सौ. सु. सु. सुर्यवंशी

मा. सौ. पा. शा. रानमाळे

मराठी

आम्हां घरीं धन शब्दांचींच रत्नें ।
शब्दांचींच शास्त्रें यत्न करुं ॥१॥
शब्दचि आमुच्या जीवाचें जीवन ।
शब्दें वाटूं धन जनलोकां ॥२॥
तुका म्हणे पहा शब्दची हा देव ।
शब्देचि गौरव पूजा करुं ॥३॥

- संत तुकाराम

विभागीय संपादक
प्रा. संजय पाटील

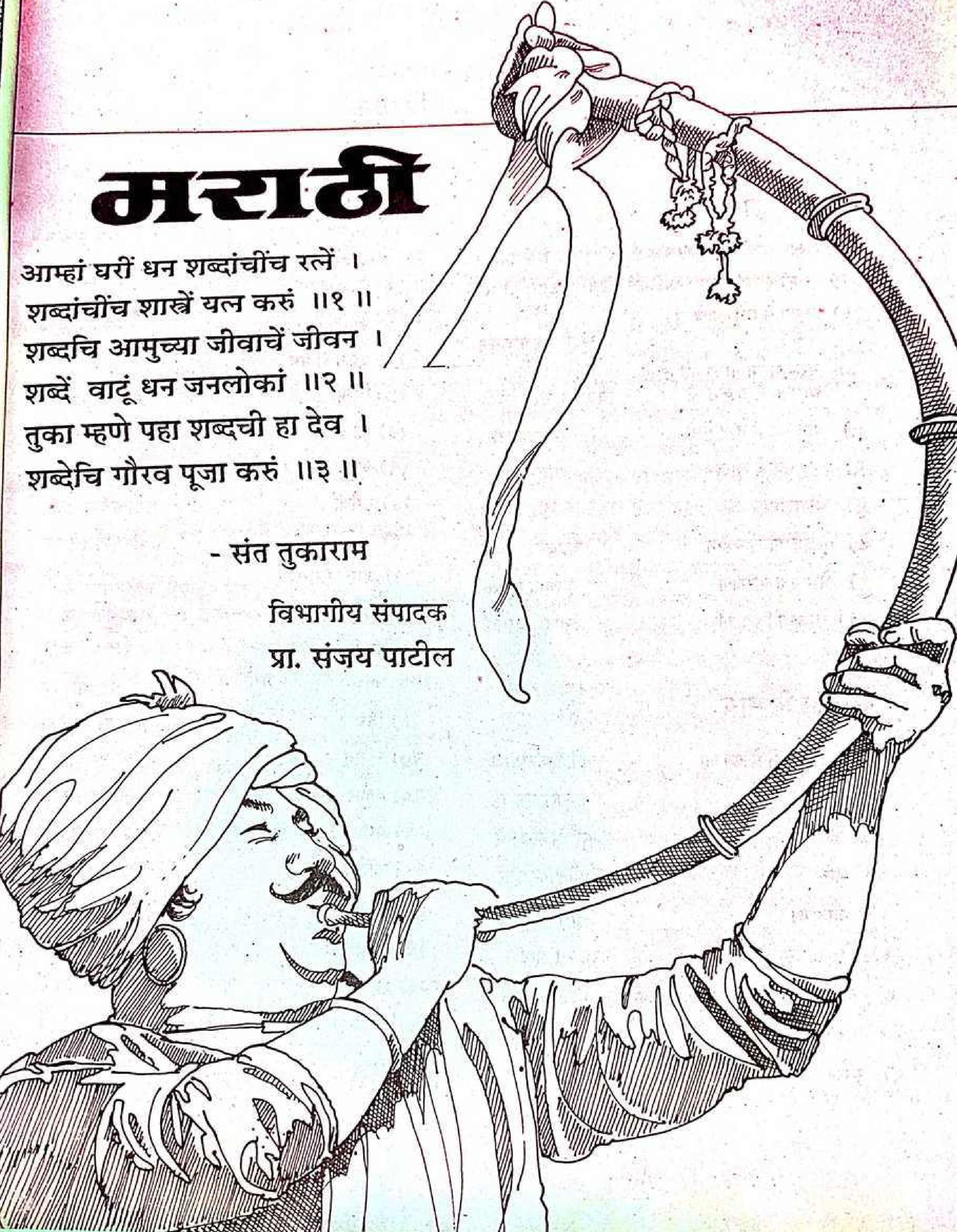

अनुक्रमणिका

मराठी विभाग

गद्य विभाग

१) स्त्री काल आणि आज	दत्ता पाटील
२) राष्ट्रीय एकात्मता - काळाजी गरज	उत्तम चौगले
३) नव्या वर्षाचे आव्हान स्वीकारू या	सदाशिव पालकर
४) मुरडणाऱ्या नाकाकडे लक्ष द्यायला वेळ कुठे ?	विजयकुमार कांबळे
५) दोन पत्रे व दोन प्रेमी	संजय पाटील
६) अनुभवाचे बोल	पांडुरंग लोंढे
७) वशिला	लहू अंगज
८) माझा भारत महान	चंद्रकांत पोवार
९) प्रेम एक परिक्षण	कृष्णात मुसळे
१०) आजचा विद्यार्थी	दत्तात्रय जाधव

कविता विभाग

१) थोडी फुले घेऊन जा	मनवेल फर्नांडीस
२) प्रयत्न	गोरे एम. ए.
३) जीवन	कु. छाया खांबे
४) मन	प्रल्हाद हजारे
५) आठवण	नामदेव शिंदे
६) वेड्या मनाची व्यथा	एस. एम. पाटील
७) जीवनात येशील का ?	अशोक शिर्के
८) संदर्भ	वैशाली संभोस
९) स्वप्न	कृष्णात सुर्यवंशी
१०) प्रश्न	चंद्रभागा पाटील
११) प्रेम करा	शरद बलुगडे
१२) चाहूल	रमेश पाटील
१३) बंधन	संभाजी चौगले
१४) व्यथा	नेताजी फराकटे
१५) अवचित सारे घडून गेले	अशोक कांबळे
१६) एकतर्फी प्रेम	पी. एस. पाटील
१७) विरह	रमेश मोरे
१८) आठवण	भरत पाटील
१९) आशा	रामचंद्र पाटील
२०) गरीबी	प्रभावळे एस्. जी.
२१) आई	चंद्रकांत तोरस्कर
२२) अमीर गरीब	पांडूरंग चिंदगे
२३) अजूनही विश्वास बसंत नाही	सावजी पाटील
२४) प्रिती	धनाजी भोईटे
२५) भास	आर. एस्. मयेकर
२६) विचार	विलास पाटील
२७) नशिब	किशोर चौगले
२८) वळण	आनंदा बिल्ले
२९) वेध	एम्. डी. वाईत
३०) कॉलेज	विष्णू पाटील
३१) एकाकी	डी. पी. मालवेकर
३२) बिनधास्त	संदीप मालवेकर
३३) शायनिंग	दत्तात्रय भोसले
३४) अखेर जीवन आहेत तरी काय ?	रघुनाथ जाधव
३५) कोर्टाची पायरी (हास्यविनोद)	विश्वास फराकटे

स्त्री : काल आणि आज

दत्ता पाटील
बी.ए.- ३

स्त्री म्हटलं की एक दुर्बल, कोमल, सुंदर, नाजूक असे दृष्य आपल्यासमोर उभे राहते. रुसोसारखा तत्त्ववेत्ताही म्हणतो "Man is for the fields and woman is for the huts"

तुलसीदास म्हणतात - "ढोल, गवार, मृदंग, शूद्र, पशू नारी ये सब ताडन के अधिकारी,"

तर मनु म्हणतो - "न स्त्री स्वातंत्र्यम् अर्हती"

पण खरं पाहिलं तर स्त्रीने राजकारण व युद्धभूमी गाजविण्याची पुराणकालापासूनची उदाहरणे आहेत. जो रक्ताच्या प्रत्येक थेंबातून पुनःपुन्हा जिवंत होत होता त्या महिषासुरास सामोरी गेलेली चंडिका ही एक शौर्याचा आदर्श ठेवणारी स्त्रीच होती. पुराणे बाजूस सारली तरी इतिहासातही स्त्री शौर्याची गाथा आहेच. राणी लक्ष्मीबाई जीवात जीव असे पर्यंत इंग्रजांविरुद्ध लढली. कॅप्टन लक्ष्मीबाईने सुभाषचंद्र बोसांबरोबर स्वातंत्र्यलढ्यात भाग घेतला. कमल दोंदे, कुसूम रणदिवे सारख्या युवती स्वातंत्र्यासाठी शाहीर झाल्या. व्हलेन्टीना तेरेस्कोवीने अंतराळात जाऊन स्त्री कोणत्याही प्रकारे कमी नाही हे दाखवून दिले.

स्त्रीला मानसिकदृष्ट्या दुर्बल समजले जाते पण इंदिरा गांधी, मागरिट थॅचर, अरूणा असफली, बेनझीर भुट्टो आदि स्त्रीयांनी आपल्या कर्तृत्वाने तिच्या मानसिक सबलतेचे उदाहरण दिले आहे. वजन उचलणे, धावणे, पोहणे, भालाफेक, ज्युदो व कराटे सारख्या क्रीडाक्षेत्रातही आज अनेक स्त्रीयांनी प्राविण्य मिळविले आहे. आज स्त्री विमान, बस, ट्रक ऑटोरिक्षा यांसारखी वाहनेही चालवू शकते किरण बेदी, मीरा बोरवणकर यांची पोलीस क्षेत्रातील कामगिरी आज मुलींना आदर्श ठरली आहे.

शिक्षणाच्या क्षेत्रातही अनेक परिक्षांचे निकाल पाहिले असता विद्यार्थिनीच आघाडीवर असताना दिसतात. उलट स्त्रीया जिथे काम करतात तिथे भ्रष्टाचाराचे प्रमाण कमी असते. आज जीवनाची क्षेत्रे आर्थिक, राजकीय, सामाजिक, सांस्कृतिक अशी विखुरलेली आहेत. या सर्व व्यापक पातळीवर स्त्री म्हणून विचार करताना तिचे स्थान दुय्यमच असलेले दिसते. १९ व्या शतकामध्ये म. फुले, सावित्रीबाई फुले, फातिमा शेख, राजा राममोहन रॉय, पंडिता रमाबाई या समाजसुधारकांनी यावर विचार मांडले, संघर्ष केला. मात्र स्त्री शोषण - समाजामध्ये चालूच राहिले आहे. २० व्या शतकात याहून स्त्रीचा थोडा बहूत विकासही झाला. पण नेमका काय ते तपासून पाहिले पाहिजे, कारण आजही रिंकू पाटील, रुपकुंवर, कोमल मगदूम, आरती शहा सारख्या मुली जाळल्या जाताहेत, मारल्या जाताहेत.

आज स्त्रिया शाळेत जातात पण त्यांचे प्रमाण फारच अल्प आहे. लहानपणी मुली त्रास देतात म्हणून शाळेत, मोठेपणी लग्न जमेपर्यंत कॉलेजमध्ये पाठविणे यापलिकडे पालकांचा शिकवण्याचा हेतु नसतो. यातूनच पालकांचा मुलीविषयी दृष्टिकोन दुय्यम असल्याचे दिसते. यामागे अज्ञान, अंधश्रद्धा, जुनाट परंपरा यावर आधारलेली प्रसार माध्यमे प्रभावी काम करताना दिसतात. आज प्रामुख्याने शाळा कॉलेजमध्ये विद्यार्थिनी जाताना, वावरताना पाहिले तर ती सुरक्षित नसल्याची दिसते. सर्व विद्यार्थ्यांकडून होणारी चेष्टा, टोमणे याला तिला तोंड द्यावे लागते. लेडीज रूम, स्वच्छतागृहे यासारख्या सुविधाही तिला व्यवस्थित मिळत नाहीत.

आपला देश लोकशाही पद्धतीच्या राजकारणाचा आहे, याची शिकवण खऱ्या अर्थाने शाळा-कॉलेजमध्ये मिळायला हवी. त्यासाठी योग्य व खुल्या वातावरणात कॉलेजमधील निवडणुका होण्याची गरज असते पण गुंडगिरी, गँगवॉर, आर्थिक प्रलोभने, मारामारी या जोरावरच या निवडणुका होताना दिसतात. त्यामध्ये मुलींचे स्थान नगण्य असते. सामाजिक क्षेत्रात वावरत असताना तिच्याबाबत शासन आवश्यक सेवा सुद्धा देताना दिसत नाही. आज कस्टडीत सुद्धा एकट्या स्त्रीला ठेवणे धोक्याचे झाले आहे. अशा कितीतरी समस्या आज विद्यार्थिनींना, स्त्रीयांना भेडसावताना दिसताहेत. यासाठी शाळा कॉलेजातून मुलींना त्यांच्या हक्काची जाणीव करून देणारे शिक्षण त्यांना मिळायला हवे. त्यांच्या व्यक्तीगत, आरोग्यविषयक व कायदेविषयक ज्ञानात वाढ होईल असा स्वंतत्र विषय अभ्यासक्रमात समाविष्ट होण्याची गरज आहे.

राष्ट्रीय एकात्मता : काळाजी गरज

उत्तम चौगले
बी.ए-

'अवती - भवती हितशत्रूंचा धीर चेपला आहे,

धगधगत्या ज्वालांनी माझा देश वेढला आहे.

नंदनवन हे आज आतुनी पेटले आहे,

हिंदुस्ताना, जाग तुझ्यावर डाव बेतला आहे.

देशाविरोधी नारे ऐकून पोर विचारू लागे,

आज असा का नानक वंशज शीख पेटला आहे ?

अणू निर्मिला शेजाऱ्याने आज बातमी आली,

तरी तुझ्यावर अलिप्ततेची तीच मेखला आहे.

हिंदुस्ताना, जाग, तुझ्यावर डाव बेतला आहे !

काय हो, जगामध्ये तिसरी महाशक्ती म्हणून वावरणाऱ्या अलिप्त राष्ट्रांचे नेतृत्व करणाऱ्या या भारत देशाचा अंतरंग कसा आहे ? विविध धर्मांचा, विविध भाषांचा, विविध जातींचा, विविध पंथांचा समावेश असणाऱ्या या भारत देशाकडे पाहिलं की अशी भीती निर्माण होते, ज्याची सुरुवात पाकिस्तानच्या फाळणीने झाली त्याचा शेवट खलिस्तान, गोरखालँडसारख्या तुकड्यांनी होतो की काय ? आणि मग खऱ्या अर्थाने आपल्याला राष्ट्रीय एकात्मतेची आवश्यकता भासते.

त्याचप्रमाणे राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना सध्या भारतात फार कमी आहे. ती कशी निर्माण करावयाची हा एक यक्ष प्रश्न आहे. स्वातंत्र्यापूर्वी देशाचे स्वातंत्र्य प्राप्त करणे ही फार मोठी प्रेरणा होती. त्या प्रेरणेमुळे राजकीय कार्यकर्ते पुष्कळच झाले. पण सामाजिक जागृती ही बऱ्याच प्रमाणात होऊ शकली नाही. आता कर्तव्य भावनेला आवाहन करायला काही उरले नाही. देशाची प्रगतीही प्रेरणेचा विचार आहे. पण भावनेशिवाय नुसत्या विचाराने फारसे कार्य साधत नाही. शिवाय सर्व देशाची प्रगती माझ्या जातीची, माझ्या राज्याची प्रगती असे लोकांना वाटतच नाही.

माझे व्यक्तीशः असे मत नाही की आमच्यामध्ये राष्ट्रीय एकात्मता मुळीच नाही. आणि जर तसे असते तर आमचे राष्ट्र जिवंतच राहिलं नसतं, कधीच या देशाचं नाव जगाच्या नकाशावरून पुसलं गेलं असतं. उदा. १९६२ चा हल्ला आम्ही परतवून लावला त्यावेळी आमच्यामध्ये एकता होतीच पण आज चित्र फार विचित्र झालंय आणि म्हणूनच राष्ट्रीय एकात्मतेवर विचार मांडण्याची माझी इच्छा झाली. मघापासून मी राष्ट्रीय एकात्मता म्हणजे काय याचे स्पष्टीकरण केलेले नाही. आणि मग राष्ट्रीय एकात्मता म्हणजे काय हे पाहताना राष्ट्र कशाला म्हणायचे हे पहाणे अतिशय गरजेचे आहे. डोंगर, नद्या, नाली, गगनचुंबी इमारती यांना राष्ट्र म्हणायचं का ? तर राष्ट्र म्हणजे ज्याला इतिहास आहे, संस्कृती आहे, परंपरेचा सार्थ अभिमान आहे. जेथील लोकांची अस्मिता जागी आहे अशा लोकांच्या समुहाला मी राष्ट्र म्हणतो."

आता राष्ट्रीय एकात्मता म्हणजे राष्ट्राविषयी ऐक्य, राष्ट्रावर निष्ठा, राष्ट्रावर प्रेम, देशभक्ती, दुसऱ्याला टोचलं तर मला कळ यावी. पण आम्हा भारतीयात ती प्रवृत्ती नाहीच. उलट दुसऱ्याला टोचल्यानंतर आपल्याला मज्जा वाटते. मग येईल का आमच्यात राष्ट्रीय एकात्मता ? स्वार्थी

राजकारण, सत्तापिपासु लोक ह्यांच्यामुळे तरी आज राष्ट्रीय एकात्मता नष्ट होत चाललीयं. जो तो स्वतःच्या पोळीवर लोणी ओढायला लागलाय. त्यांना राष्ट्र म्हणजे काय माहीतच नाही. आपण राष्ट्रासाठी नसून राष्ट्र आपल्यासाठी आहे ही भावना वाढत चाललीय. पंजाबमधील प्रत्येक शाळेत हेच शिकविलं जातय की, पाक के लिए पाकिस्तान है, हिंदूओंका हिंदूस्थान है, तो शिखों के लिए खलिस्तान क्यो न हो । बलविंदर उठाओ ये बंदूक और ले लो खलिस्तान । आणि मग त्या बलविंदरच्या बंदुकीतून सुटणाऱ्या असंख्य गोळ्यांच्या वर्षावात भारत रक्तात न्हातोय. कशी येईल मग राष्ट्रीय एकात्मता ?

स्वातंत्र्यानंतर भारताने अनेक क्षेत्रात प्रगती केली. पण आपणच निर्माण केलेल्या समस्यांनी या प्रगतीला मागे टाकले. प्रगतीची निर्देशक असणारी अनेक दर्जेदार विद्यापीठे आपण स्थापन केली. पण त्यांच्या नावातही हिंदू, कोठे मुस्लीम हे शब्द आले. तुम्हीच सांगा, शिक्षणाला जात असते का ? धर्म असतो का ? शिक्षणाची, ज्ञानाची हिंदू-मुस्लीम अशी निवड होते का ? इंग्रजांनी या शब्दांचा वापर सुरू केला. ही पद्धत आपण मोडायला हवी होती. पण तसे झाले नाही. सैन्यातील भरती करतानाही आपण ती जातीनुसार करण्याची पद्धत चालू ठेवली. त्यामुळे आपण एकमेकापासून दूरावत आहोत. सरकारी नोकऱ्यातही आज आम्ही भेदभाव करू लागलो आहे. नोकरीसाठी निकष शिक्षण हाच हवा होता. परंतु जातीचा निकष लावला जातो. मग ह्या भेदातून आपल्या देशाचे व्यक्तीमत्व कसे साकारू शकेल ? कोटींच्या संख्येवर असलेल्या या आपल्या देशात हजारो लोक जेवढ्या अधिकारवाणीने आपला हक्क सांगतील तेवढ्याच अधिकारवाणीने समाजातला सर्वसामान्य माणूसही आपला हक्क सांगू शकला पाहिजे. पण आज आपल्यातल्या समस्या उग्र रूप धारण करीत आहेत. कोणी धर्माच्या नावावर तर कोणी भाषेच्या नावावर अलग होण्याची भाषा करतो आहे. आणि आपल्या घरातील हे हेवे-दावे पाहून इतिहासाची पुनरावृत्ती होईल ही मला भीती वाटते. कारण यावेळी गांधी, नेहरू, टिळक, बोस आणि हसत - हसत फासावर जाणारे भगतसिंग मिळणार नाहीत. आणि मग ह्या देशाची अवस्था रेल्वे फलाटवर पडलेल्या मड्यासारखी होईल आणि ती न होऊ देणे हे आपले आद्य कर्तव्य आहे.

त्याचप्रमाणे भारताचे गौरव उद्‌गार काढताना स्वामी विवेकानंद आपल्या कोलंबोमधील भाषणात म्हणाले होते "आज मी आपल्या समोर ठासून सांगतो की, हे सत्य आहे, नितांत सत्य आहे. त्रिवार सत्य आहे. सूर्यप्रकाशा इतपत स्वच्छ आहे की, जर पृथ्वीच्या पाठीवर अशी कोणती भूमी आहे की जिला पुण्यभूमी हे अन्वर्थक नाव यथार्थपणे देता येईल. जर असे कोणते एखादे स्थान आहे की जिथे माणसात दया, क्षमा, कोमलता, सुचीता, प्रभूती सदगुणांचा इतर कोणत्याही देशापेक्षा जास्त विकास झाला आहे. अशी कोणती भूमी आहे की जिची संस्कृती महान आहे. जर अशी कोणती भूमी असेल की जिला अंर्तदृष्टीचे व अध्यात्मिकतेचे माहेरघर म्हणता येईल तर ती माझी, तुमची, आमची, सर्वांची मायभूमी भारत होय " या भारतासाठी लाखोगणिक लोकांचे उडालेत हाहाकार, उसळलेत अनाथ बालकांचे चित्कार, अन वाहिले दीन विधवांचे अश्रू आणि म्हणून त्यांच्या आत्म्याला शांती मिळण्यासाठी राष्ट्रीय एकात्मता ही काळाची गरज आहे.

काश्मीर हो या कन्याकुमारी,
भारत ये माँ हमारी

गुजरात हो या गुवाहट्टी, एक अपना देश,
एक अपनी मिट्टी

नव्या वर्षाचे आव्हान स्वीकारू या !

सदाशिव बी. पालकर
बी.ए.- २

नुकतेच संपलेले १९९२ हे वर्ष भारताच्या इतिहासात अनेक दृष्टीने संस्मरणीय राहील. संपता संपता या वर्षाने देशासाठी एक अत्यंत गंभीर असे आव्हान मागे ठेवून आपला निरोप घेतला.

तशा या वर्षात अनेक महत्त्वाच्या घटना घडल्या पण राष्ट्राच्या जीवनाच्या दृष्टीने चार गोष्टी निर्णायक महत्त्वाच्या धरायला हरकत नाही. शेअर घोटाळा उघडकीस येणे, पोलाद व खतांच्या किंमतीचे नियंत्रण उठल्याने आणि पेट्रोल,डिझेलची शासकीय भाववाढ झाल्याने महागाईला नवी चालना मिळणे, सुप्रीम कोर्टाने मंडल आयोगाच्या शिफारशींना मान्यता देणे आणि शेवटी बाबरी मशीद कारसेवकांनी उद्ध्वस्त केल्यामुळे देशात जातीय दंगलीचा वणवा पेटणे इत्यादी.

शेअरबाजारातले बडे दलाल आणि बड्या देशीपरदेशी बँकांचे बडे अधिकारी यांनी संगनमत करून कित्येक हजार कोटी गिळंकृत केल्याच्या अति बड्या घोटाळ्याला एप्रिलमध्ये वाचा फुटली. अगोदर वर्षभर या मंडळींनी हेराफेरी करून गगनात चढवलेले शेअरचे भाव २८-एप्रिलला खाडकन खाली कोसळले. देशाच्या पैशाची राजरोस लूट करणाऱ्या आणि जगभर देशाला बदनाम करणाऱ्या या गोष्टी १९९२ या वर्षी घडल्या.

नव्या आर्थिक धोरणांनी जनताविरोधी वाटचाल चालू राहिली. ४ जानेवारीला पोलादाचे निर्नियंत्रण झाले. २६ ऑगस्टला खतांचे निर्नियंत्रण झाले आणि १५ सप्टेंबरला पेट्रोल गॅसच्या किंमती वाढल्या.

१६ नोव्हेंबरला सुप्रीम कोर्टाने निर्णय देऊन अन्य मागासवर्गीयांना २७ टक्के राखीव जागा देण्याचा आदेश वैध ठरविला. ६ डिसेंबरला कार सेवकांनी बाबरी मशीद उद्ध्वस्त केल्यामुळे देशात जातीय दंगली पेटल्या. यात ११०० हून अधिक जीवांची हत्या झाली. कित्येक हजार कोटींचे नुकसान झाले. पण त्याहून अधिक भयावह गोष्ट म्हणजे भारतीय जनतेची उभी फाळणी होण्याचा धोका निर्माण झाला.

या वर्षी घडलेली आणखी एक महत्त्वाची घटना म्हणजे दक्षिण भारतात आलेले वादळ. या वादळाने केरळ व तामिळनाडू या राज्यांना चांगलेच झोडपून काढले. यात थिरुअनंतपूरम्,पठणमनिट्टा,इडुक्की हे केरळमधील जिल्हे वादळात सापडून जास्त नुकसान झाले.

हे १९९२ ने ठेवलेले मुख्य आव्हान आहे. शतकानुशतके माणुसकीविरहीत भेदभावाने गांजलेल्या, पोटभर अन्न, वस्त्र आणि डोईवर छप्पर यांना वंचीत असलेल्या कोट्यावधी कष्टकरी जनतेला समतेच्या, सुखी आणि संपन्न जीवनासाठी ऐक्यबद्ध करा. हा संदेश मावळते वर्ष उगवत्या वर्षाला देऊन गेले आहे.

हे आव्हान आम्ही स्वीकारत आहोत.

मुरडणाऱ्या नाकाकडे लक्ष द्यायला वेळ कुठे ?

विजयकुमार दि. कांबळे
बी.ए.- २

आजचे युग गतिमानतेचे युग आहे. संपूर्ण मानवी जीवन हे घड्याळाच्या सेकंद काट्यावर हुकूम म्हणण्यापेक्षा त्याच्याही पुढे पळण्याचा प्रयत्न करीत आहे. त्याला पर्याय नाही. त्यामुळे धावण्याची फॅशन, चालण्याची फॅशन, बसणे, उठणे, खाणे-पिणे व पेहराव या प्रत्येक गोष्टीचीच फॅशन होऊन बसली आहे. फॅशनने आपले अवघे जीवन व्यापून टाकले आहे.

पेंद्याने एकदा भगवान श्रीकृष्णाला विचारले, "देवा, इतक्या साऱ्या सोळा सहस्त्र एकशे आठ गोपी आपणास कशाला ? त्यातील एखादी मला देऊन टाका ना !" तेव्हा भगनाव श्रीकृष्ण म्हणाले, "मी ज्या रंगमहालात नसेन त्या रंगमहालाचा तू स्वामी हो". परंतु कसचे काय ? जाईल त्या प्रत्येक महालात गोपीशी भगवान हितगुज करीत असलेले पेंद्याला दिसले आणि मग मात्र पेंद्याला श्रीकृष्णाच्या लीलेची कल्पना आली.

तद्वत फॅशन नाही असे ठिकाण आणि क्षेत्र आपल्याला शोधूनही सापडणार नाही. इतकी ही फॅशन सार्वत्रिक होऊन राहिली आहे.

'जुने जाऊ द्या मरणालागूनि ।

जाळून किंवा पुरुनि टाका सावध ऐका ।

पुढल्या हाका ॥'

असे कवी केशवसूत म्हणतात. जुने हे नेहमीच नवीनास नावं ठेवते, नाक मुरडते. अर्थात नव्याच्या प्रत्येक गोष्टीतील उणे-दुणे काढणे, त्यांना नाक मुरडणे ही समाजातील लब्ध प्रतिष्ठित म्हणविल्या जाणाऱ्या जुन्यांची फॅशनच झाली आहे. सप्तरंगी इंद्रधनुष्याप्रमाणे लवलवणारी ही तरुण अल्लड फुलपाखरे पाहिली रे पाहिली की, या जरठ म्हाताऱ्यांच्या व संस्कृती रक्षकाच्या पोटशूळाला उधाण आलेच म्हणून समजावे.

वेगवेगळी वस्त्रे, प्रावरणे, सौंदर्यप्रसाधने वापरणे, त्याची लयलूट करणे हा तरुण-तरुणी यांचा प्रथम हक्क आहे. स्वत: स्वच्छही होऊन इतराना आनंदी करण्याच्या त्यांच्या प्रांजळ प्रयत्नांना तुम्ही का खीळ घालता ? स्लीवलेस, चित्र - विचित्र पोशाख, नयनरम्य डिझाईन्स ही आजची काळाजी गरज आहे. आजची फॅशन्स कालपरत्वे बदलत आलेली आहे. फॅशन नेहमीच कालसापेक्ष असते आणि जे कालसापेक्ष असते तेच टिकते. फॅशन ही जीर्ण मतवादी यांच्या मताप्रमाणे कधीच नष्ट होत नाही. तर नवनवीन स्वरूपात ती विकसित होते. तिचे रंग, ढंग, रूपामध्ये ती सतत उत्क्रांत होत असते.

व्यक्तिमत्व खुलविण्यासाठी

नाविन्याचा सोस आणि हव्यास हा मानवाचा स्थायीभाव आहे. हा हव्यासच नसता तर ? वस्त्र - प्रावणातील नवनवीन शोध आणि सौंदर्यप्रसाधनाचे आविष्करणच झाले नसते. Style is the man. असे आपण म्हणतो ते याचसाठी की, आपले उत्तम किंवा 'सुमार' व्यक्तिमत्व खुलविण्याचा प्रयत्न करतो ते अत्युत्तम वस्त्र - प्रावरणे व सौंदर्यप्रसाधनांच्याच साह्याने ना !

जीवनाच्या सर्व क्षेत्रामध्ये जीवघेणी स्पर्धा आहे. नोकरी उद्योगधंदे किंवहुना लग्नाच्या बाजारात सुद्धा कोण स्पर्धा आहे ! अशावेळी इतरांवर प्रभाव पाडण्यासाठी

थोडीशी फॅशन केली; सौंदर्य प्रसाधने वापरली तर बिघडली का संस्कृती ? समजा फॅशनच्या अवलंबनाने एखादी सुमार 'ठकी' किंवा यथातथा 'गंगाराम' जीवनात यशस्वी होण्याचा, लग्नाच्या बाजारात विकले जाण्याचा प्रयत्न करीत असतील तर बुजूर्ग म्हणविल्या जाणाऱ्यांनी नाके मुरडण्याची काय हो गरज ? आणि आजचा जमाना तुमच्या मुरडलेल्या नाकाकडे लक्ष द्यायला कुठे मोकळा आहे ? प्रत्येक जण स्वतःमध्ये गुंतला आहे. कालचक्राशी बांधला आहे.

पोटशूळ कशासाठी ?

छीः ! छीः ! काय ही आजकालची पोरटी ? काही लाज-लज्जा आहे का थोडी ? काय ते कपडे अन् काय ते ध्यान । असा आरोप करणारी एक तर तोंडाचे बोळके झालेली, किंवा पाठीला पोक आलेले पिचपिच्या डोळ्यावर चष्मा परिधान केलेले आजोबा किंवा आजीबाईच असणार. आजच्या युवकांचे हे रंगीबेरंगी, वेगवेगळी डिझाईन्स व फॅशन असणारे कपडे पाहून यांना किळस वाटते. पण हे नाक मुरडणारे लोक हे लक्षात ठेवीत नाहीत किंवा आपल्याला ही हौस-मौज करता येत नाही हे दुखणे किंवा कृतकूकोप ते तरुणांवर पाखडीत असतात.

म्हणून फॅशनला नाक मुरडणाऱ्यांना असा सल्ला आहे की, ही फॅशनला नाके मुरडण्याची फॅशन तुम्ही रद्दबादल करा. अन्यथा ही नवीन पिढी तुमच्या नाकावर टिच्चून नवनवीन फॅशनचा भडीमार करतील आणि मग 'मुरडण्याला' तुम्हाला नाकच शिल्लक राहणार नाही म्हणून एवढेच -

'स्वातंत्र्य आहे फॅशनचे ।

जो जो करील तयांचे ।

चित्र विचित्र पोशाख लेवूनि ।

संजय, सलमान होण्याचे ।

मुग्ध नवोढा तरुणींना ।

जुही - श्रीदेवी होण्याचे ॥

वशिला

लहू आंगज
बी.ए. भाग -३

पूर्वी थोडेफार शिक्षण झालेल्या व्यक्तीस सुद्धा नोकरी मिळायची पण सध्याच्या या वाढत्या लोकसंख्येमुळे प्रत्येक व्यक्तीला जास्त प्रमाणात नोकरीची गरज भासू लागली. पण - प्रत्येक ठिकाणी वशिला. आज गरीबीत जीवन जगत असताना ह्यातूनच तो आपलं शिक्षण घेतोय, पदवीधर होतोय आणि वशिल्या शिवाय बेकार राहतोय शेवटी हा पदवीधर युवक बेकारीला कंटाळून म्हणतोय "ज्याचा आहे वशिला तो जाईल काशीला आणि ज्याचा नाही वशिला तो जाईल फाशीला." आपण व्यवहारात एक गोष्ट ऐकत असतो. एकजण म्हणतो, मला मामलेदार कचेरीत जायचं आहे तर दुसरा म्हणतो मला जिल्हा न्यायालयात जायचं आहे. माझं एक महत्त्वाचं काम आहे. होतंय का बघू या पण तिसरा म्हणतो, त्या ऑफिसमध्ये तुझ्या ओळखीचा किंवा नातेवाईकापैकी कोण आहे काय ? तरच तेथील काम होईल नाहीतर काम होणं अवघड आहे. हे आपणास नेहमी ऐकावयास मिळते. एखाद्या ठिकाणी नोकर भरती आहे अशा ठिकाणी वशिला हा किती समाजविघातक आहे याची जाणीव येते.

१५ ऑगस्ट १९४७ रोजी आपला भारत देश स्वतंत्र झाला. स्वातंत्र्यापूर्वी म्हणजे पारतंत्र्यात असताना आपण आपला देश स्वंतत्र, सुजलाम्-सुफलाम् होईल अशी स्वप्ने पहात होतो. पण सध्या व्यवहारात असे दिसते की भ्रष्टाचाराची व वशिलेबाजीची भरमसाठ वाढ होत आहे. भ्रष्टाला व वशिलेबाजीला कोणतीही एखादी व्यक्ती जबाबदार नाही. आम्ही सर्व भारतीय या गोष्टीला जबाबदार आहोत. कारण प्रत्येकजण आता काम केल्या बद्दलचा मोबदला घेत आहे. ह्या पद्धतीला आम्ही - तुम्ही जबाबदार आहोत. पण आपल्या पैकी एकही व्यक्ती असे म्हणायला तयार होत नाही. आजकाल जीवन इतके गुंतागुंतीचे झाले आहे की प्रत्येकाला या भ्रष्टाचाराच्या जाळ्यातून बाहेर पडणे अशक्य झाले आहे. पण या वाढत्या लोकसंख्येमुळे मानवाच्या ज्या जीवनावश्यक वस्तूत मोठ्या प्रमाणात वाढ झालेली आपणास पहावयास मिळते. अशी अनेक कारणे या मागे आहेत. पण रोजगार सुद्धा मोठ्या प्रमाणात राबवणे सरकारी यंत्रणेला अवघड आहे.

प्रत्येक व्यक्ती ही आपल्याला अत्यावश्यक असणाऱ्या गोष्टी मिळविण्यासाठी चढाओढ करीत असतो. या चढाओढीत विजय संपादन करण्यासाठी प्रत्येकजण कसोशीने प्रयत्न करीत असतो. त्यासाठी दोन पैसे द्यावे लागले तरी तो माघार घेत नाही. पण अशावेळी ज्या लोकांना पोटभर अन्न व अंगावर कपडे मिळत नाहीत. त्याच्या परिस्थीतीचा विचार करायला हवा. उच्चवर्णीय लोकच या संधीचा फायदा मिळवतात त्यामुळे सामान्य लोकांचे जीवन अक्षरशः धुळीस मिळते. अशा तऱ्हेनेच भ्रष्टाचार व वशिलेबाजीचा उगम होतो व समाजाच्या मानगुटीवर बसतो अशा परिस्थीतूनच ग्रासलेली जनता समाजविघातक कृत्याकडे वळू शकते व उद्दिष्ट पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करतात. यामध्ये पैसेवाल्यांचे हाल न होता गरीब जनतेची आर्थिक पिळवणूक होते. कारण त्यांच्याजवळ 'पैसा ना वशिला' त्यांचा कैवारी कोणी नाही. त्याला अनेक अडचणीत राहून काबाडकष्ट केल्याशिवाय पर्याय नाही.

नोकरी, कोर्ट-कचेरी, गुन्हेगारी यात वशिलेबाजी शिपायापासून ते वरिष्ठ अधिकाऱ्यापर्यंत. आता तर 'मेन बॉसपेक्षा' शिपायाच्या पाया पडावे लागते. ऑफिसमध्ये आपले 'Boss' असताना सुद्धा शिपाई एखाद्या

प्रामाणिक व्यक्तीला ते नाहीत म्हणून सांगतो. कारण त्यालाही पैशाची चटक लागलेली असते. अशा वेळेला श्रीमंतच श्रीमंत होतो व गरीब मात्र गरीबच राहतो. या दोन वर्गाचे अंतर मात्र फारच वाढत चाललेले आपणास पहावयास मिळते. फरक इतकाच की, पैशाच्या जोरावर श्रीमंत आपली कामे ताबडतोब करतो. गुन्हेगारीतून मोकळे होतो, कोर्टात आपल्या बाजूने निकाल लावून घेतो आणि गरीब मात्र हे सर्व कपट कारस्थान उघड्या डोळ्यांनी पहात असतो. कारण त्याच्याजवळ 'ना पैसा ना वशिला' !

यावर उपाय एकच, गरीब जनतेने आपापसातील हेवेदावे विसरून ही वशिलेबाजी व भ्रष्टाचाराचा 'राक्षस', समाजाला लागलेला कलंक मुळासह उखडून काढण्यासाठी आपण एकत्र आले पाहिजे व सरकारला साथ दिली पाहिजे. यातच समाजाचे कल्याण आहे आणि व्यक्तीचेही. यातूनच सर्वांचे कल्याण होऊन भारत पूर्वीसारखा सुजलाम्-सुफलाम् होईल.

माझा भारत महान ?

चंद्रकांत पोवार
बी.ए. भाग - २

प्राचीन काळापासून भारत वर्ष या नावाने ओळखला जाणारा भारत हा खंडप्राय देश विविधतेने नटलेला आहे. भारत हा संस्कृतीप्रधान देश आहे. आपल्या देशाची संस्कृती जगामध्ये सर्वश्रेष्ठ आहे. काश्मीरपासून कन्याकुमारीपर्यंत पसरलेल्या विशाल देशात विविध प्रकारचे नमुने आपल्याला पहायला मिळतात. आपल्या देशात विविध जातींचे, धर्मांचे, पंथाचे लोक राहतात. तसेच आपल्या देशात वेगवेगळ्या भाषासुद्धा बोलल्या जातात. भारत हा बहुभाषिक देश आहे. मानवाच्या जीवनपद्धतीच्या व भौतिक पर्यावरणाच्या निकटच्या संबंधामुळे भारतीय जीवनात देखील विविधता दिसून येते.

१५ ऑगस्ट १९४७ या दिवशी परकीय गुलामलगिरीतून मुक्तता होऊन भारताला स्वातंत्र्य मिळाले. आपल्या स्वातंत्र्यासाठी अनेक थोर नेत्यांनी, देशभक्तांनी, वीरांनी आपल्या प्राणांची आहुती दिली. त्यांच्या परिश्रमाने आपणा सर्वांना स्वातंत्र्य (आपल्या देशाला) मिळाले. गांधीजींच्या सत्य आणि अहिंसा या तत्त्वांचा अवलंब करून जगामध्ये शांतताप्रिय देश म्हणून भारताने सर्वोच्च मान मिळविला आहे. जगामध्ये आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य आणि शांतता राखण्यासाठी सक्रिय सहभाग घेऊन संयुक्त राष्ट्रसंघामध्ये भारताने प्रवेश केला आहे. 'सर्व धर्म समभाव' या तत्त्वाचा पुरस्कार केलेल्या भारताला शांतीदेश म्हणूनही संबोधले जाते. परंतु याच शांतीप्रिय देशामध्ये अलीकडे काही देशविघातक शक्ती एखाद्या बांडगूळाप्रमाणे वाढलेल्या आहेत, वाढत आहेत. या शक्ती देशात दहशत बसवण्यासाठी किंवा आपले वर्चस्व प्रस्थापित करण्यासाठी विनाकारण हिंसाचार घडवून आणत आहेत. या शक्तीमुळे आपल्या देशाच्या अखंडत्वास तडा जात आहे आणि म्हणूनच स्वार्थी व गुंड प्रवृत्तीच्या लोकांना वाव मिळाला आहे. विद्यार्थी, कामगार, शेतकरी, कर्मचारी आणि राजकीय (काही) पक्षांचे अनुयायी इत्यादींच्या विविध मागण्यासाठी अधिकाअधिक हिंसात्मक आदोलनाचा वापर केला जात आहे. संप, मोर्चा, घेराव, निषेध यांचे नेतृत्व विचारी माणसांच्या हाती न राहता विद्ध्वंसक आणि देशद्रोही लोकांच्या हाती गेलेले आहे. जनतेच्या भावना चेतवून राष्ट्रहीत डावलले जात आहे. अशी कृत्ये कामयमपणे होत आहेत. यामध्ये तरुणांना मोठ्या प्रमाणात सहभागी करून घेतले जात आहे.

आज सर्वांगीण प्रगतीवर असलेल्या जपान देशात संप करताना केवळ निषेध म्हणून काळ्या फिती लावून काम चालूच ठेवले जाते. निषेध करत असताना देशाचे हितसुद्धा पाहिले जाते. मात्र आपल्या देशामध्ये ही हिंसात्मक आंदोलने एकीकडे राष्ट्रीय संपत्तीची हानी करत आहेत तर दुसरीकडे राष्ट्रीय एकात्मता धोक्यात आणणाऱ्या विद्ध्वंसक कृत्यांचा आदर्श तरुणापुढे ठेवत आहेत. आपल्या देशामध्ये जवळ - जवळ सर्व क्षेत्रामध्ये ही हिंसात्मक लाल फितीचा कारभार चालत आलेला आहे. आपले भारतीय राजकारण हे स्वार्थाने बरबटलेले आहे. सत्ता उपभोगण्यासाठी अत्यंत वाईट मार्गाचा देखील अवलंब केला जातो. जाती, धर्म, भाषा, प्रांत या गोष्टींना खतपाणी घातले जात आहे. या सर्व घटनांशी सर्वसामान्य माणूस हैराण झालेला आहे. या भ्रष्टाचारी प्रवाहात तो गंटागळ्या खाऊ लागला आहे. लोकशाहीच्या स्वतंत्र भारतात या सामान्य माणसाला त्याच्या जिवाची भीती

प्रेम एक परीक्षण

मुसळे के. व्ही
बी.ए. भाग - ३

आपल्या मानवी जीवनामध्ये प्रेम हा एक अविभाज्य घटक आहे. आणि 'प्रेम' हा अद्‌भूत असा रसहीन शब्द जरी साहित्यातून परावृत्त केला तरी जगातील कित्येक साहित्य निरुपयोगी ठरून कथा, कादंबऱ्या यांना काही अर्थच राहणार नाही. उन्हाळ्यातील नदीप्रमाणे चित्रपट आणि कविता संग्रह आटून जातील.

'तारुण्य' हा या मानव प्राण्यास निसर्गाने अद्‌भूत असा वर दिलेला आहे. आणि तारुण्याने बहाल केलेली सर्वश्रेष्ठ देणगी म्हणजे "प्रेम" होय. प्रेम हे अनेक बाबीतून आढळून येते. आईने मुलावर केलेले प्रेम, पत्नीने पतीवर केलेले प्रेम. अशी कित्येक उदाहरणे देता येतील पण, तरुण - तरुणीच्या प्रेमाची रुची काही वेगळीच आहे. ते प्रेम म्हणे आंधळे असते. ते कोणावरही चटकन बसते. मग ते वात्सल्ययुक्त, वासनायुक्त किंवा एकतर्फी असो.

तरुण - तरुणी प्रेमात पडल्यावर दोघांनाही एकमेकाविषयी आस्था निर्माण होते. क्षणाक्षणाला एकमेकांची आठवण येऊन वारंवार भेटावेसे वाटते. भेटणे शक्य नसल्यास एकमेकांना न्याहाळणे आणि योगायोगाने भेट घडून आलीच तर निष्फळ विषयावर गळ्यात गळा घालून तासनतास बोलत राहणे. त्यावेळी चोरटे स्पर्श करताना हे बोलणे कधीही संपावेसे न वाटणे मग इतर कशातही मन रमत नाही. परिणामतः कॉलेजच्या अभ्यासाचे खोबरे _

प्रेमात घरच्यांचा विरोध नसेल तर त्यातील मजाच निघून जाते. ही मजा मुद्यावरून गुद्यावर सुद्धा येऊ शकते. आपले आईवडील विवाहाला परवानगी देणार नाहीत याची त्यांना खात्री असते. मग काय ? विरहाची कल्पना सहन होत नाही. त्यातच चित्रपट, कादंबऱ्या, दूरदर्शन ही प्रसारमाध्यमे खतपाणी घालतात. मग कोणी नोंदणी पद्धतीने विवाह करतात, तर कोणाला पळ काढावा लागतो. खरे तर हा पूर्णपणे भोळसटपणा आहे. हे 'शुभमंगलम्' झाल्यानंतर समजते. लग्नानंतर सर्वांचेच वैवाहिक जीवन सुखी होईल असे नसते. घोडे समजून पूर्णपणे गाढवावर बसण्याचा प्रकार घडतो. प्रेमकलहाचे भांडणात व भांडणाचे घटस्फोटात रूपांतर होऊन आनंदाचा शेवट होतो आणि दुःखाच्या दाट छायेला सुरुवात होते.

काहींच्या बाबतीत प्रेमभंग होतो, काहीजण दुःखात डुंबतात, नैराश्य, झोप न येणे, कामात लक्ष न लागणे, जगण्यास अर्थ नाही असे बोलणे, चिडचीड, आदळ आपट, अबोल राहणे हे आलेच. विरहामुळे धुम्रपान, मद्यपानात गुंतणे असे प्रकार आलेच. मग कोणी आत्महत्येच्या आहारी जातात आणि नवे रोमिओ-जुलियट, लैला-मजनू तयार होतात आणि वृत्तपत्रांना मसाला पुरवितात.

हे सर्व पाहिल्यावर प्रश्न पडतो की, प्रेमामुळे केवळ दुःखच मिळते का ? प्रेम म्हणजे तरी काय ? एकमेकाविषयीचे प्रेम म्हणजे प्रेम का ? इच्छित वस्तू मिळेपर्यंत टिकणारे वेड म्हणजे प्रेम का ? याचे उत्तर म्हणजे प्रेम हे नसतेच मुळी. हा आकर्षणाचा भाग असतो. या तरुण वयात तरुण - तरुणी यांना एकमेकाविषयीचे शारीरिक आकर्षण वाटते. आकर्षण पटकन निर्माण होते. तसे खऱ्या प्रेमाचे नाही. खरे प्रेम ही बौद्धीक गरज असते.

ती निर्माण करावी लागते. खऱ्या प्रेमाचे रेशमी बंध, जुळायला अवकाश लागतो. ओळख, आकर्षण, मैत्री, सहवास, प्रेम, विवाह असा टप्प्या-टप्प्याने प्रवास घडायला पाहिजे. खरे प्रेम लग्नापूर्वी करावे असे नाही तर ते लग्नानंतरही करता येते. कारण ते निर्माण करावयाचे असते.

खऱ्या प्रेमासाठी त्याग, आदर, विश्वास, तडजोड, सहकार्य एकनिष्ठता या गुणांची आवश्यकता असते. जोपर्यंत 'प्रेम' म्हणजे काय ? हे कळत नाही. तो पर्यंत पूर्वीपासून चालत आलेली "विवाह" ही संकल्पनाच उपयुक्त आहे.

आजचा विद्यार्थी

दत्तात्रय जाधव
बी.ए. भाग - १

आपल्या भारत देशामध्ये अगदी अनादिकालातील ऋषीमुनीपासून गुरु व शिष्य हे नाते अस्तित्वात आहे. पूर्वी ऋषीमुनी घोर तपश्चर्या करीत व विद्या प्राप्त करीत व परत त्यांच्याकडून इतर शिष्य विद्यार्जन करत असत. विद्यार्थी म्हटले की ज्ञानाचा भुकेला, विनयशील, काहीतरी नवीन निर्मितीचा शोध घेणारा विद्यार्थी आपल्या नजरेसमोर उभा राहतो. परंतु २१ व्या शतकातील आजचा विद्यार्थी पाहिला की, मन अगदी विषण्ण होऊन जाते. खरंच आजचा विद्यार्थी हा खऱ्या अर्थाने विद्यार्थी राहिला का ? असा प्रश्न सर्वप्रथम माझ्या मनःचक्षुसमोर उभा राहतो आणि मी विचाराच्या वादळात सापडतो. सध्याच्या या सर्व परिस्थितीत हा विद्यार्थी कसा आहे व तो असा का याची कारणमीमांसा करणे जरूरीचे आहे.

पूर्वी आपल्या देशात दारिद्रय व अज्ञान यामुळे शिक्षणाचा व्हावा तसा प्रसार व प्रचार होऊ शकला नाही परिणामी ज्यांना शिक्षणाची संधी मिळत होती ते त्या ज्ञानाचा परीपूर्ण लाभ घेत असत व आदर्शवादाचे प्रतीक म्हणून ते समाजात वावरत असत. परंतु कालांतराने म.फुले, डॉ. आंबेडकर, कर्मवीर भाऊराव पाटील, आगरकरांसारख्या विभुतींनी अथक परिश्रम घेऊन शिक्षणाचा प्रसार केला. आपल्या भगीरथ प्रयत्नांनी ज्ञानाची ही गंगा अगदी खेड्यापाड्यात पोहचवली. घराघरातून ज्ञानाचे दिवे लावले गेले प्रत्येक विद्यार्थी तळमळीने व तन्मयतेने विद्या प्राप्त करून घेत होता. परंतु जसजसी शिक्षण पद्धतीत सुधारणा होत गेली तसतसा विद्यार्थी बदलत गेला आणि सद्य परिस्थितीत तर शिक्षण हे पोटार्थी झाले आहे. पोटासाठी नोकरी व नोकरीसाठी शिक्षण हे समीकरण रूढ झाले आहे. गुरु व शिष्य यामधील परमपवित्र नाते तर आजचा विद्यार्थी पूर्णपणे विसरला आहे. आजचा विद्यार्थी दिवसेंदिवस सुख लोलूप होत चालला आहे असे मी तरी म्हणेन.

आजचा विद्यार्थी अंधारातून प्रकाशाकडे जाण्याऐवजी अंधःकाराच्या गर्तेकडे झपाट्याने वाटचाल करीत आहे. 'विद्या विनयेन शोभते' या तत्त्वाचा लवलेशही आजच्या विद्यार्थ्याच्या अंगी दिसत नाही. गुरु आणि शिष्य हे नातेच संपुष्टात आले आहे. आजचा विद्यार्थी अनाचार आणि व्यसनाधीनता यांच्यामध्ये जास्तीत जास्त बळी पडताना दिसतो आहे. पालकांच्या नजरेत धुळफेक करून आजचा विद्यार्थी त्यांची कष्टाची कमाई हवा तसा उधळतो आहे. आजचा विद्यार्थी फॅशनच्या फेऱ्यात अडकलेला दिसतोय. पाश्चात्य संगीताच्या तालावर रॉक आणि ब्रेक करण्यात तो स्वतःला धन्य समजतोय. कुणी काय खावे, कुणी काय प्यावे, काय नेसावे याला ताळतंत्रच उरलेले दिसत नाही. सामाजिक बांधीलकी आणि नीतिमत्ता यांच्या पलीकडे आजचा विद्यार्थी पोहचला आहे. नवनिर्मितीचे वेध लागलेला, ज्ञानलालसा ही प्रणालीच आजच्या विद्यार्थ्याने बदलली आहे. मनुष्य जन्माला आला की त्याचा पहिला संबंध मातीशी येतो व तो शेवटपर्यंत अतूट असतो. परंतु आजच्या विद्यार्थ्याने मातीशीच नाते तोडले आहे. त्यांच्यामध्ये कष्ट करण्याची जिद्द नष्ट झाली आहे. दारू, जुगार, गर्द यांच्या विळख्यात आजचा विद्यार्थी सापडला आहे. आजचा विद्यार्थी ज्ञानाच्या क्षेत्रात बिन शिडाच्या जहाजाप्रमाणे दिशाहीन भटकतोय. आजचा विद्यार्थी वैचारिक तत्त्वांना, ज्ञानलालसेला बगल देऊन केसांची

झुलपे राखीत, सिगारेटच्या धुराच्या वलयात एकाम होताना दिसतोय ही फार खेदाची गोष्ट आहे. याला कुठेतरी पायबंद घातला गेला नाही तर – ज्याच्या खांद्यावरून उद्याच्या उन्नत भारत मातेची पालखी वाहिली जाणार आहे ती अर्ध्यावरच सोडल्याशिवाय तो राहणार नाही. ज्यांच्या छातीवर उद्या आदर्श भारताची इमारत मोठ्या डौलाने उभी राहणार आहे तो पाया म्हणजे युवक, विद्यार्थी ज्ञानामध्ये परिपूर्ण असला पाहिजे. नाविन्याचा शोध घेण्यामध्ये तो गर्क असला पाहिजे. त्याने थोर व्यक्तीचे आदर्श डोळ्यासमोर ठेवून वाटचाल केली पाहिजे.

सामाजिक आणि राजकीय बाबतीत विचार करताना आजच्या युवक विद्यार्थ्याला योग्य मार्ग दाखविण्याचे कार्य आज सामाजिक आणि राजकीय घटक यांच्याद्वारे झाले पाहिजे. म्हणूनच आजच्या विद्यार्थ्याने आळस, अनाचार आणि व्यसनाधिनता यांचे चक्रव्यूह तोडून बाहेर पडले पाहिजे. एका आदर्श भारताच्या नवनिर्मितीसाठी ! त्याने सतत प्रयत्नवादी राहिले पाहिजे, जिद्दीने आणि चिकाटीने काम केले पाहिजे. तो हाय - फाय प्रेमाच्या भुकेपेक्षा ज्ञानाचा भुकेला राहिला पाहिजे. आजच्या विद्यार्थ्याने 'सुखार्थिना कुती विद्या, विद्यार्थीना कुतो सुखम् ! या तत्त्वाचा अवलंब करून आदर्शवादी विद्यार्थ्यांनी भूमिका पार पाडली पाहिजे.

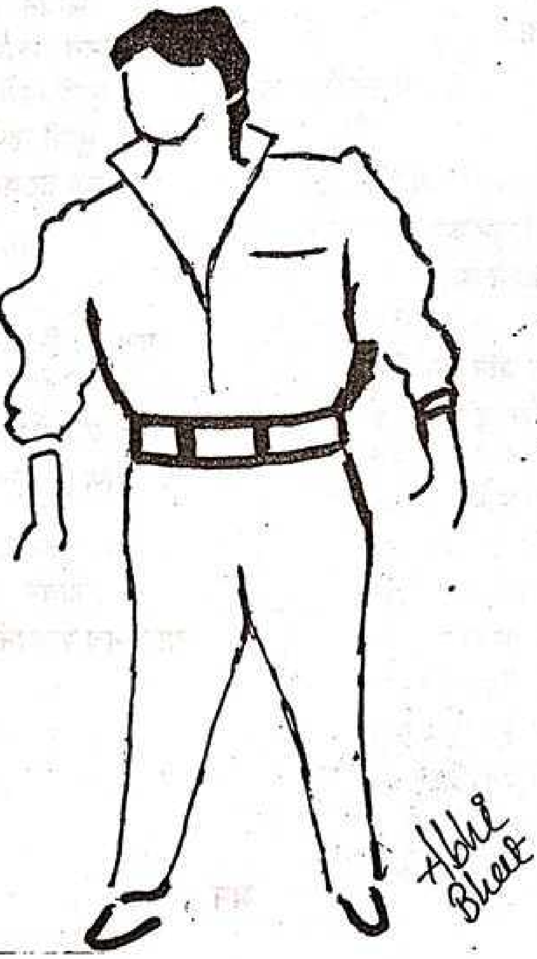

कविता

थोडी फुले घेवून जा

भेटल्यानंतर काहीतरी थोडेतरी बोलत जा
वारा आला वसंताचा फुले थोडी घेऊन जा.

भेटल्यानंतर हसत नाहीस
हसल्यानंतर थांबत नाहीस
काळोखातून गेलीस तर
जाता-येता, मागे-पुढे कोण आहे बघत जा.

उधळणाऱ्या वाऱ्यावरती
झाडांचीही गस्त आहे
चंद्र अजून गावाबाहेर उभा आहे
इथे तोवर एक शब्द देवून जा.

जमले नाही एवढे तर
हातावरचे दोन तळवे
माझ्या पुढे उघडे कर
डोळे माझे विझल्यानंतर माती मला देवून जा,
वारा आला वसंताचा थोडी फुले घेऊन जा.

मनवेल ऊर्फ जॉन फर्नांडीस
बी.ए. भाग - १

प्रयत्न

पहिल्याच पायरीवरून
घसरत होता पाय माझा
प्रयत्न करत होतो मी
पाऊल पुढं टाकण्याचा
श्वासात श्वास रोखून
धीटपणानं उभं राहण्याचा
आधारान दिला धोका
निराधार झालो होतो मीं
पुन्हा पुन्हा प्रयत्न करतोय
पाऊल पुढं टाकण्याचा
तरीपण –

पहिल्याच पायरीवरून
घसरत होता पाय माझा
अखेरीस
हे माहीत असतानाही –
मला अख्खा डोंगर गिळायचा होता.

गोरे एम. ए.
बी. एस्सी. भाग - १

जीवन

जीवन ! जीवन ! जीवन !
या तीनच शब्दांनी टाकले आकाश व्यापून
कुणी म्हणे जीवन म्हणजे आनंद
कुणी म्हणे जीवन म्हणजे दु:ख
पण मला तर वाटते जीवन म्हणजे सुख ॥

जीवन म्हणजे गाणे
जीवन म्हणजे कविता
पण या जीवनाला आहे का कुठे महता ।
जीवन म्हणजे उच्च उच्च पदे
जीवन म्हणजे आशा-आकांक्षा
पण दुसऱ्याची होते यात उपेक्षा ॥

मग यालाच म्हणतात का जीवन !
जीवन ! जीवन ! जीवन !
या तीनच शब्दांनी टाकले आकाश व्यापून ॥

कु. खांबे छाया
बी. ए. भाग - २

मन

करता प्रतिक्षा तुझी
डोळे माझे विरून गेले
पाहता वाट तुझी

मन हे माझे झुरून गेले ।
पाहता आकाशाकडे
पंछी मनाचे उडून गेले
सरता अवघड वेळ ही
मन हे माझे झुरून गेले ।
दिवसा गाऊन गीत तुझे
स्वर ही आता बिघडून गेले
गाऊन गीत तोंडही थकले
मन हे माझे झुरून गेले ।
असेल कोठे गीत तुझें
आभासात या गाऊन गेले
करता स्मरण तुझे
मन हे माझे झुरून गेले.

हजारे पी. एस.
बी.एस्सी. भाग - १

ठवण

माझ्या पापण्याच्या प्रदेशात
तु कोठेही हरवत जा
अन कोठेही मिरवत जा
तु अन मी पाहिलेली
स्वप्ने आठवताना
पापण्यावर आलेले पाणी
डोळ्यात साठवत जा.

नामदेव शिंदे
बी.ए. भाग - १

या मनाची व्यथा

माझ्या मनाला तू आवडत आहेस
पण,तुझ्या मनात काय आहे. ?
तू माझ्याकडे बघतच राहतेस
पण माझ्या मनाची धडधड वहात जाते
नजरेतील प्रेम दिसत आहे
पण तुझ्या मनात काय आहे ?
बोलण्याची हिंमत होत नाही
तुला पाहिल्या शिंवाय दिवस जात नाही
सर्व जगात तु सुंदर आहेस
पण तुझ्या मनात काय आहे ?
प्रत्येक दिवस आनंदात जातोय
तू बघतेस म्हणूनच जगतोय
बघण्याचे सोडलेस तर घात होईल
हृदयातून माझ्या प्राण निघून जाईल.

एस. एम. पाटील
बी.ए. भाग - १

जीवनात येशील का ?

स्वप्नातील सखे तू
जीवनातच माझ्या येशील का ?
तुझ्या रेशमी केसात
हृदयाचा गुलाब ठेवशील का ?
तुझ्या निळ्या डोळ्यात
माझे रूप साठवशील का ?
नाजूक गुलाबी ओठानी
माझ्याशी तू बोलशील का ?
तुझ्या रेशमी ओठांचा
स्पर्श मला होईल का ?
तुझ्या निळ्या नजरेला
नजर माझी भिडेल का
तुझ्या गुलाबी ओठानां
ओठ माझे भिडतील का ?
जीवनातील सखे तू
सहज जीवनात माझ्या येशील का

ए. एस. शिर्के
बी.ए. भाग - ३

संदर्भ

शब्द जुळत गेले
पान संपत गेली
पण कळलंच नाही केव्हा
अर्थ लोपत गेला -
तार छेडीत गेले
सूर मिळत गेला
पण कळलंच नाही केव्हा
ताल बिघडत गेला
रेषा ओढत गेलो
रंग भरत गेलो
पण कळलंच नाही केव्हा
भाव ओसरत गेला
जीवनाचे रहस्य उलगडत गेले
सूखदुख:चे क्षण वेचत गेले
पण कळलंच नाही, कळलंच नाही केव्हा
आयुष्य उसवत गेलं

वैशाली संभुस
बी.एस्सी. भाग - ३

स्वप्न

माझ्या मनातील सगळे दिवे
विझवून
अंधाऱ्या डोळ्यानी शोधतो तुझा
प्रकाश
मागील रस्ते दालन करताना
मी
नवीन पायवाट निर्माण केलीस
तू
दुखणाऱ्या उरात उदध्वस्त आठवणींचा
गाव जाळतांना मी
त्या उदध्वस्त गावचं नगर
वसवितांना तू
नको असताना पडलो प्रेमजाळ्यात तुझ्या
मी
तुफान वाऱ्याच्या झांझावान त्याचं
सुन्दर घरटं निर्माण केलस
तू
त्या विखुरलेल्या घरट्यात
तुझं आणि माझं

कृष्णात सुर्यवंशी
बी.ए. भाग-

प्रश्न

उंच उंच आकाशामध्ये
मन माझे भरारी घेते
सांग सख्या मी तुला कोठे रे दिसते ?
सोसायच्याच्या वाऱ्या संगे
मन माझे उडून जाते दूर दूर
सांग सख्या मी तुला कोठे रे दिसते ?
खळखळणाऱ्या पाण्यासंगे
मन माझे धावत जाते सागराकडे
सांग सख्या मी तुला कोठे रे दिसते ?
मन माझे तुझ्या आठवणीने संगे
धावते सदा तुझ्या तुझ्याकडे
सांग सख्या मी तुझ्या ह्रदयात का दिसते ?

कु. चंद्रभागा प
बी.ए. भाग

प्रेम करा

प्रेम करा
रणांगणावर छातीठोकपणे
लढणाऱ्या शुर विरांवर
प्रेम करा
युद्धात तलवार घेऊन
पुरूषपणा गाजविणाऱ्या स्त्रियांवर
प्रेम करा
देशासाठी जीवनांची आहूती
देणाऱ्या थोर नेत्यांवर
प्रेम करा
गळयामध्ये फास अडकून
घोषणा देणाऱ्या क्रांतीकारकांवर
प्रेम करा
नोबेल पुरस्काराला ठोकर देणाऱ्या
महान साहित्यकारांवर
प्रेम करा
नऊ महिने ओझेपेलणाऱ्या
थोर आईवर

शरद बलुगडे
बी.ए. भाग - १

बंधन

वाटत होते, जुळतील सूर
तुझे नि माझे —
झंकारलेया असत्या तारा
दोघांच्या हृदयाच्या — ।
तू दूर दूर गेलीस
फार उशीर कळल मला,
माझी जड पावल पडू लागली
जलद — तुला गाठायला —
कळेना मला
तू बंधनात होतीस ?
की बंधन आहे.
तुला कुणाचे ?
म्हंटल, आता झाला तेवढा
तमाशा पुरे झाला —
वळू लागलो तर —
माझाही डाव तुझ्याच
बंधनाने साधला

संभाजी चौगले
बी.ए. भाग - २

चाहूल

युगायुगाच्या प्रवासानंतर
मनाच्या कोपऱ्यामध्ये
तुझी चाहूल जाणवली !
विचारांचे दाट धुके
गजबजलेल्या मनात होते,
तवस्मृतीना उकलत होते.
ह्दयातील कोमलता, केव्हाच लुप्त झाली होती
राहिले होते फक्त पाषाणी ह्दय !
पाषाणी - ह्दय

रमेश मा. पाटील
बी.ए. भाग - १

व्यथा

ह्दयांतरीचा हुंदका
अनाहूतपणे फुटतो,
तेव्हा, माझे अचल
ओठही थरथरतात,
डोळ्यातील तुझे भाव
रेशमी घाव वाटतात,
तू जेव्हा विद्युलता
होतेस,
तेव्हा, ह्दयांतरीचा
दीप वेदनेच्या
वातीने जळत असतो,
रहस्याने भरलेली
गूढ पाठीवर घेऊन

यात्रीकासारखा !
यात्रीका सारखां !!

नेताजी द. फराकटे
बी.ए. भाग - एक

अवचित सारे घडून गेले

शब्द तुझे सूर माझे
गीत आज ओठी आहे
आठविता ते सारे जुळले
अवचित सारे घडून गेले

निघून गेलीस माझ्या गावातून दूर
ह्रदयात जपून ठेवीले आठवणींचे खूर
म्हणूनी रांत्रदिन नयन का ओले ?
अवचित सारे घडून गेले.

एकच क्षण मी तुला पाहिले
नकळत गाली हास्य फुटले
प्रेमगीत ओठात तरळले
अवचित सारे घडून गेले

झाली नजनानजर पहिल्या भेटी
बांधुया प्रेमाच्या रेशीम गाठी
दोघाना सारे उमजून गेले
अवचित सारे घडून गेले.

मुळ ओठांच्या पाकळ्यामधूनी
शब्दयुध्द हे हळू उमलले
मी तुजला सर्वस्व अर्पिले
अवचित सारे घडून गेले

शब्दाने शब्द वाढला
दोन घडीचा डाव मोडला
स्नेहबंध ते आज न उरले
अवचित सारे घडून गेले

अशोक मरगू कांबळे
बी.ए. भाग - ३

एकतर्फी प्रेम

एकतर्फी हत्याकांड प्रकरण
गावोगावी आलय आज
पण या एकतर्फी प्रेमाविरुद्ध
कोण उठविणार आवाज आज ?

या प्रगतींच्या विज्ञान युगात
असुरक्षित आहेत त्या मुली
हत्या करून ही सुरक्षित मुले
खरं कोणतं, खोटं कोणतं ?

हेच सारं कळत नाही
भवितव्य आहे धोक्यात मुलींचं
आणि आपल्या भाळी पिढीचं
पुढे काय घडणार आहे. ?

या एकतर्फी प्रेम प्रकरणांच
प्रत्येक जण वृत्तपत्र वाचतो
खिन्न होऊन विचार करतो
हे सारं घडतं कसं ?

पण हे सार घडत राहत असं
स्वार्थाकडे तरूण वर्ग वळला आहे
देश या साऱ्या प्रकरणाला बळी पडला आहे

पी. एस
बी.ए. भा

विरह

तू होतीस ...
वाळवंटात जसा एखाद्या प्राण्याला
पाण्याचा सहारा,
पण, आता दूर पर्यंत ...
रखरखता वाळवंट,
सारं जगंच अंधारमय वाटतं,
जगण्याची आशाच उरली नाही,
जीवनाच्या कालचक्रात सकाळ संध्याकाळ
पण, ... माझ्या जीवनात फक्त संध्याकाळ
पहात होतो मी तुझ्याकडे

प्रित कलीच्या वर्तुळातून ...
एकाच वेळी खिडकीतून आकाशाकडे
पहाणाऱ्यांना,
अकाश वेगवेगळे दिसतं,
तसंच आहे ह्या प्रेमाचं...
प्रत्येकाचा दृष्टीकोण वेगळा,
प्रिये प्रेमकरणं पाप नाही
ते शिकवतं दुसऱ्याचं दुःख जाणायलां, स्वार्थत्याग ...
तूमात्र ढकललेस मला स्वार्थाच्या खाईत
विसर मला,
सुखी रहा तू
फुलांचा बहर एका दिवसापुरताच ...
तसेच समज आपल्याही प्रेमाचं.

रमेश मोरे
बी. एस्सी. भाग - २

आठवण

आठवते का कधी काळी
कोण कुणाचे नव्हतो आपण
ओढ कुणाची नव्हती ठाऊक
मी तुझा अन् माझे माझ्याशी माझे मी पण
तु माझी आठवण, गंध रेशमी मृदु मुलायम
स्पर्श सुखाचा सारेच दर्पन
पुसट चांदण्या चंद्र खोलवर
मधू ओंजळीत माझे प्राशन
हो उच्छवासातील उच्छवास तू
मज डोळ्यातील हेतू प्राण
कोण कुठला, कसले नाते
आठवते का कधी काळी
कोण कुणाचे नव्हतो आपण.

भरत पी. पाटील
बी. ए. भाग - १

आशा

तुझ्या आठवणीची शिदोरी पाठीशी बांधून
जीवनाच्या वाळवंटातून मार्गक्रमन करतो आहे.
विरहाच्या नयनातून अतूट वाहाणाऱ्या
प्रेममय क्षणांचे अश्रू
आत्म्याचा शांतीसाठी पितो आहे
क्षणोक्षणी डोळ्यासमोर तुझीच प्रतिमा फूलते आहे.
तेथेही रमणाऱ्या मनात माझ्या
विरहाची आग जाळते आहे.
जळतानाही क्षणाक्षणाला तुलाच मी स्मरतो आहे.
तु अखंड साथ देशिल याच आशेवर जगतो आहे.

याच आशेवर जगतो आहे ...

रामचंद्र पाटील
बी. ए. भाग - २

गरिबी

राब राब राबलो आम्ही
आमच्या हातात नाही पैका
आमचे जीवन म्हणजे
जशा समुद्राच्या लाटा

काय आमची ही दशा
आम्हाला सहन होईना
आम्ही श्रीमंत असतो
जसे आळवावर पाणी असते.

कीव आला या जीवनाचा
पण मरणचं येईना
काय म्हणावे या गरिबीला
शब्दच कळेना.

काय आमच्या हालअपेष्टा
काय आमच्या यातना
म्हणावे काय या गरिबीला
जशा जिवन मरणाच्या लढाया.

देश आमचा महान
गरिबीने झाला लहान
आमचा जीवन संघर्ष
म्हणजे, आमचा मरण संघर्ष

आम्ही पिकवतो भरपूर धान्य
पण आम्हाला मिळत नाही पोटभर अन्न
आमची शक्ती खचत गेली
आम्ही झालो अशक्त

गरिबीने टाहो फोडली
पण आवाज उठेना
आम्ही जन्मलो गरीब
आम्ही गरीबच राहणार का ?

प्रभावळे एस. जी
बी.ए. भाग - २

आई

दे, तुझे सामर्थ्य मला,
महती तुझी गायला ।

दे, तुझी माया मला,
कधी न विसरायला ।

दे, तुझे आशीर्वाद मला,
गीत तुझे रचायला ।

दे, तुझी पूण्याई मला,
पुन्हा प्रफूल्लीत व्हायला ।

दे, तुझे सहनशील हृदय मला,
सावधानतेने पाऊल उचलायला ।

दे, तुझी सावली मला,
सदैव विश्रांती घायला ।

चंद्रकांत तोरस्कर
बी.ए. भाग - ३

अमीर गरीब

गरीब राहतो झोपडीत
आयुष्य सारे कंठत
श्रीमंत राहतो बंगल्यात
जीवन सारे चैनविलासात
कोंड्यांची भाकर हे गरिबाचे अन्न
श्रीमंत खातो मात्र रोज पाचीपक्कवान

गरिबांची भक्ती असेत देवावर
श्रीमंताची श्रद्धा मात्र पैशावर
गरिब असतो सत्याचा भाविक
श्रीमंत असतो पैशाचा लोभिक

गरिबांची वाजते सत्याने घाट
श्रीमंत पहात असतो पैशाची वाट
गरिबांची घेतो सत्यासाठी देवच दाद
पृथ्वीतलावर होईल पुन्हा काळ्यागोऱ्याचा वाद

चिंदगे पांडूरंग गणपती
बी.ए. भाग - १

अजूनही विश्वास बसत नाही

अजुनही वाटत नाही खरं
झाल कसं हे सार
हे सत्य होते की स्वप्न
हाच पडतो मला प्रश्न
गुंफले होते नाजुक हातात हात
एकमेंकांचे,
वाटत होते कधीच सुटू नयेत
क्षण एकांताचे
दिलास तू तुझ्याजवळील अनमोल ठेवा
माझं मन सुद्धा करीत असेल हेवा
दिलेस तु सुख मला क्षणभर
पण विसरु शकणार नाही मी जीवनभर

सावजी पाटील
बी.ए. भाग - २

प्रिती

बहारून गेले मन तरी सर्व काही लिहले
माझ्या प्रिय सखेला हे प्रेमपत्र लिहले,

कोठे चुकार पक्षी जागा नसावा
झाडा अडून चंद्र हळूहळू मंद व्हावा

चोरून भेट व्हावी भय अंतरात लपावे
प्रिती असेल कशी मज काही नाही ठावे

तु हसल्यावरी का मागून मी हसावे
तु सांगशील का ग गुज कानी सगळे

होईल सांज केव्हा ऐसे मलाही झाले
तुझ भेटण्यासखे पाऊल दारी वळले,
ही ओढ का जिवाला मज काही न कळले

भोईटे धनाजी म.
बी.ए. भाग - ३

भास

तुझ्या प्रितीची ती आस
खाऊ देईना सुखाचा घास
होतो सारखा त्या खोट्या प्रितीचा भास ॥

माझं प्रेम होत भावनात्मक खास
त्याला नव्हता वासनेचा वास
व्हायचं होतं तुझ्या प्रेमाचा दास ।
तुझ्या प्रितीची ती आस ॥

त्या प्रेमात नव्हती जात ना पात
हवी होती फक्त जन्मांतरीची साथ
का खेळ असा खलास केलास ।

तुझ्या प्रितीची ती आस,
खाउ देईना सुखाचा घास
होतो सारखा त्या खोट्या प्रितीचा भास ॥

मयेकर आर. एस.
बी.ए. भाग - ३

विचार

करा विचार मनात पक्का
मारा कॉलेज जीवनाचा शिक्का ॥ धृ ॥

परीक्षा आली तोंडाला
नका विसरून जाऊ स्वतःला
मार्कांची बेरीज तुम्ही वाढवा
मग सोन्याचे जीवन मढवा ॥१ ॥

लावूनिया पणाला प्राण
पेपराची उडवू दाणादाण
निंदकाची घालू खाली मान
सर्वांना लाभेल समाधान ॥२ ॥

बिद्री कॉलेजवर
श्रम घेतात शिक्षक फार
सांगत असतात वारंवार
संधी नाही पुन्हा मिळणार ॥३ ॥

कष्टात शिक्षक सारे फार
समजावून सांगतात सार
असतात मुले भ्रमात
अपयशी ठरतील जीवनात ॥४ ॥

नाहीत होणार स्वप्ने साकार
देतील शिक्षणाला नकार
होतील सुशिक्षित बेकार
किंमत नाही तया मिळणार ॥५ ॥

विलास आहे माझे नाव
सोडला मनाने ठाव
पाहूनिया जगी अन्याय
वासरात शहाणी लंगडी गाय ॥६ ॥

विलास पाटील
बी.ए. भाग - ३

नशिब

असे बघता काय ? वडा कि तीला
आली वाटत मरणाला
आला घोळका सावकाराचा
कर वसुली कराया

गरीब शिवा होता घरी
घोळका गेला त्याच्या दारी
सावकार ताट झाला भारी
वाईट शब्दांचा वर्षाव करी ।

एक एक जन घरात जावून
बाहेर येतात भांडी घेवून
गलिच सगळी आली फुटूनी
भांभावुन पाही सगळी दुरुनी

मानवाला दानव करा लिलाव
प्रत्येक वस्तुचे होई नाव
वस्तु झाल्या घेई पत्नीचे नाव
ते पाहुन बसे काळजाला घाव ।

अश्रुच्या धारा वाहताना डोळ्यामधुनी
बायको धावली बाळ रडत्याला पाहूनी
क्रुरपणे सावकार उद्गरतो बघुनी
म्हणुन म्हणतो गरीबी आली नशीबाला ।

पाहुनी समाज हासू लागला
वाटे त्याच्या मनाला
मारण्यास हात उचलावा
रागाने लाल झाला
पण हात उचलेना मारण्याला ।

किशोर चौगले
बी.ए. भाग - १

वळण

सांगू कसे कळत नाही
बोलण्यास तोंड ओळख नाही
नजरेनं तुझ्या हेरले काही
अजून मला समजले नाही

भेटण्याचा होता ईरादा पक्का
पण कॉलेजवर तुझा नाही पत्ता
घरी येताच बसेल धक्का
भेटण्यासाठी शोधतो मोका

विचार कर आता बर का
पाऊल टाक थोडा तीरका
समजू नको मज तू पोरका
मी तुझाच आहे बरं का

आहेस थोडी वजनदार
दिसतेस मात्र बहारदार
पण नाविलाज काय करणार ?
कधी मजला तू ओळखणार

सांग तू काय करणार
कॉलेजला कधी येणार
काही दिवस वाट पाहणार
नाहीतर शेवटी घरी येणार

बिल्ले आनंदा
बी.एस्सी भ

वेध

तुझ्या शर्मिल्या डोळ्यांनी
वेड गला लाविले
लोचनात अन माझ्या
चित्त तुझे उमटले

सांगू शब्दात कसे
माझे मला कळेना
भास तुझा येथे तेथे
थबकल्या पावलांना

हाय ! तुझ्या वाचून हे
एक रुखे माझे मन
भेटीस्तव आता तुझ्या
तळमळते माझे मन

बाईंग
बी. एस्सी.

कॉलेज

बेकारीची समस्या मोठी
हिचाच गलबला सर्वां ओठी
आव्हान हिचे कुणी घ्यावे
याचे उत्तर आपण द्यावे
आव्हान असे फारच मोठे
स्वीकारायला हवे धाडस मोठे
आव्हान हे हो स्वीकारले
तया अनुरुप कार्य आखले
सहस्त्र करांशी मिळे कुशलता
या विद्येची असे सहाय्यता
कार्यासी मग येते निपुणता
तयाशी अनुरुप मिळे सहाय्यता
बाहेर बडता मार्ग सुखाचा
जीवनात वाटा सिंहाचा
सराव होतो अंगी अभ्यासाचा
धडा मिळेल येथे अविरत ज्ञानाचा
प्रत्येकाच्या ह्रदयी वसते
हे घडविते दूधसाखर महाविद्यालय ते.

विष्णू गो. पाटील
बी.ए. भाग - २

एकाकी

निष्प्रेमाचे जीवन माझे,
रुक्ष वाटे मजला
कोणी नाही माझे,
सर्वांनीच धरला अबोला
तुझ्यावर नाही माझा हक्क
या देहावर सुद्धा नाही माझा हक्क
नाही मला माझे कोण
नाही मला घरदार
नाही मला संसार
नाही कोणी माझा सखा
आहे मी एकटाच पोरखा
देवातुची आता तार अथवा मार

मालवेकर डी. पी.
बी.एस्सी. भाग - ३

बिनधास्त

जेव्हा तेव्हा भलतेच विचार
पुढे माझे कसे होणार
असा कसा अभ्यास करणार
कसा मी पास होणार

उद्या वरती परीक्षा येणार
जाता जाता पानं फाडणार
पेपर खाली कॉफी ठेवणार
गडबडीन पेपर लिहणार

उद्या पेपर दुसरा असणार
काहीजण घाबरणार
कारण, सूपरवायझर बदलणार
देव जाणे कोण येणार

मी पात्र ठरणार
कालचीच पद्धत चालु ठेवणार
मागच पुढच वढून काढणार
टेन्शन कधी नाही घेणार

लगेच पेपर तीसरा असणार
सगळेजण विचारात पडणार
मी मात्र बिंधास्त असणार
कारण, खिसे भरलेले असणार
उलट मीच त्यांना दिलासा देणार
गप्प बसारे काही नाही होणार

पण जेव्हा पेपर शेवटचा असणार
सूपरवायझर थोडी भिती घालणार

कदाचित आज स्कॉड येणार
मी त्यावर विचार करणार
सापडलो तर बोंबाबोंब होणार.

संदीप मालवेकर
बी.एस्सी.भाग - ३

शायनिंग

वृध्दलोक म्हणतात पुर्वीच गेलं गडे
सारी पोरं वळतात शायनिंगकडे

पोषाख त्याचा आकर्षक
सारचं कसं ठाकठीक
पँट असेत बॅगी
त्यावर शर्ट रंगीबेरंगी
तोंडात पानपराग,मावा रगडे ॥१ ॥

डोक्यावर केसांचा पहाड
त्यात बुद्धी नाही ती द्वाड
जांभई नसताना म्हणतात हाय हाय
वडील म्हणतात आता करुतरी काय ?
युवक चालले आहेत व्यसनाधीनतेकडे ॥२ ॥

तरुणी तरी कमी काय ?
केसाचा बॉबकट करीती
तोंडाला मेकअप लावीती
चालण्यात असते ढब
बोलण्यात वेगळी लकब
म्हातारेही पहातात त्यांच्याकडे
सारं कसं हे उघडे उघडे ॥३ ॥

पोषाखात असते काटकसर
बिनबाह्याचा ब्लाऊज
गुडघ्यापर्यंत स्कर्ट
मुलगा की मुलगी ओळखणे अवघड पडे
बोलण्यात असतं अय्या गडे इश्य् गडे ॥४ ॥

मुलगा सिगरेट ओढतो
बापाच्या पैशावर धुर काढतो
मुली असतात मोठ्या हट्टी
मेकअपसाठी सोडतात पैश्याच्या गांठी
बाप म्हणतो जगु कसं यांच्या पुढे
वृद्ध लोक म्हणतात पुर्वीचं गेल गडे
सारी पोरं वळतात शायनिंगकडे ॥५ ॥

दत्तात्रय भोसले
बी.ए.भाग - १

अखेर जीवन आहे तरी काय ?

जीवन एक आव्हान आहे - सामोरे जावे
जीवन एक खेळ आहे - तन्मयतेने खेळा
जीवन एक देणगी आहे - स्वीकार करा
जीवन एक यात्रा आहे - पूर्ण करा
जीवन एक साहस आहे - धाडस करा
जीवन एक प्रीती आहे - आस्वाद घ्या
जीवन एक दुःख आहे - त्यावर विजय मिळवा
जीवन एक वचन आहे - पूर्ण करा
जीवन एक शोकांतिका आहे - तिला तोंड द्या
जीवन एक सौंदर्य आहे - प्रशंसा करा
जीवन एक कर्तव्य आहे - ते पार पाडा
जीवन एक उत्साह आहे - प्राप्त करा
जीवन एक रहस्य आहे - ते उलघडा
जीवन एक संघर्ष आहे - मात करा
जीवन एक गीत आहे - गात रहा
जीवन एक ध्येय आहे - साध्य करा
जीवन एक संधी आहे - गमाऊ नका
जीवन एक आरसा आहे - पाहत जावे
जीवन एक प्रेम आहे - करत जावे
जीवन एक मृत्यू आहे - आनंदाने शरण जावे

रघुनाथ ज्ञानदेव जाधव
बी.ए.भाग - ३

कोर्टाची पायरी

आपल्या कोल्हापूरच्या दैनिकामधून एक जाहिरात प्रसिद्ध झाली कि,श्रीमंत मेहुना पाहिजे,मी त्या गावात गेलो.त्यांनी माझी माहिती विचारली.मी त्यांना म्हणालो.आम्ही साधी मानसं रहाणार मु. पो. ढेबेवाडी गावचं.त्यांनी मला मोहित्यांची मंजुळा दाखवली. लाखात अशी देखणी होती.तिची माझी वरात निघाली.आता ती पाटलाची सून झाली होती.तिचा हिरवा चूडा फारच सुंदर दिसायचा. अशी एक रात्र होती. त्या रात्री माझ्या मंजुळेचा खून झाला हा खून शिवा रामोशी याने केला. माझे वडील म्हणायचे सून माझी सावित्री होती.या खुनाबद्दल आमच्या गावात पांडू हवालदार आला.१२ वर्षे ६ महिने ३ दिवस झाल्यावर त्या खूनाचे धागे लागले. आम्ही सारखे पांडू हवालदाराच्या पाठील लागलो.की खूनी कोण ? तेव्हा तो म्हणाला आधी दाम करी काम खून झाल्यामुळे सर्व लोक म्हणत शांतता ! खून झाला आहे. इतक्यात सी. आय. डी. गावात आला.सोंगाड्या एक थापाड्या घेऊन खुनाचा शोध घेत होते. येईल त्या संकटास झुंज देत होते. वारणेचा वाघ व त्याचे साथीदार खूनी होते शामची आई मदतीला आली. वारणेचा वाघ पकडला गेला.त्याला फाशी देण्यात आले.लोकं म्हणाले.करावं तसं भरावं आणि त्यानी सी. आय. डी. च्या मदतीने जोतीबाचा नवस फेडला.

विश्वास फराकटे
बी.ए.भाग - ३

विद्यार्थी संसद १९९२-९३

जनरल सेक्रेटरी

नेताजी फराकटे
बी. ए. १

विद्यापीठ प्रतिनिधी

उत्तम चौगले
बी. ए. २

विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

कु. ललिता पाटील
बी. ए. २

वार्षिक अंक प्रतिनिधी

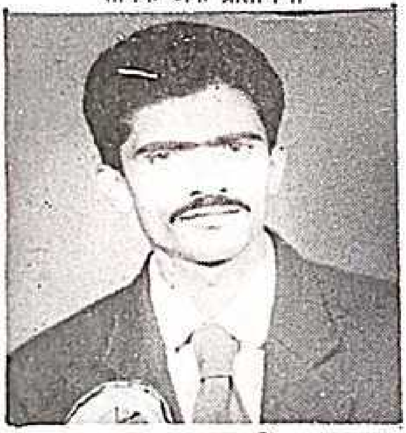

दत्तात्रय मालवेकर
बी. एस्सी. ३

वर्गप्रतिनिधी

आप्पासो मेंगाणे
बी. ए. ३

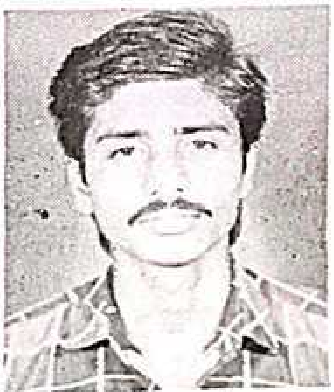

दिलीप सावंत
बी. एस्सी. २

विजय विल्ले
बी. ए १

विद्यार्थी संसद १९९१-९२

जनरल सेक्रेटरी

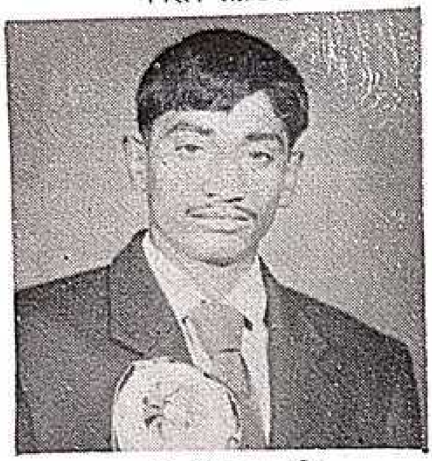

मारूती फराकटे

बी. ए. २

विद्यापीठ प्रतिनिधी

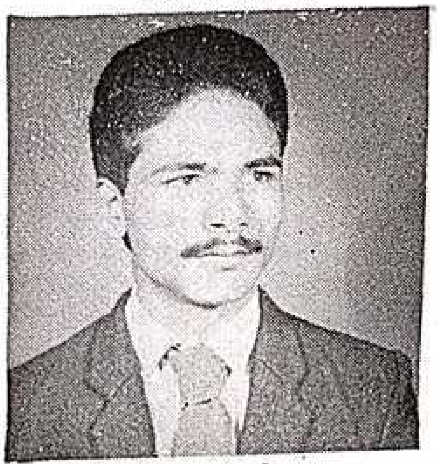

संजय पाटील

बी. एस्सी. २

विद्यार्थिनी प्रतिनिधी

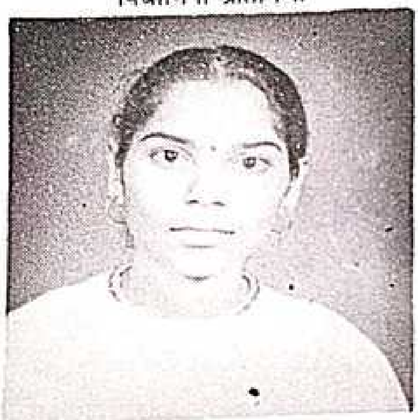

वैशाली सिरसट

बी. ए. २

वर्गप्रतिनिधी

पांडुरंग पाटील

बी. ए. १

राजू रानमाळे

बी. एस्सी. १

आमचे गुणवंत विद्यार्थी

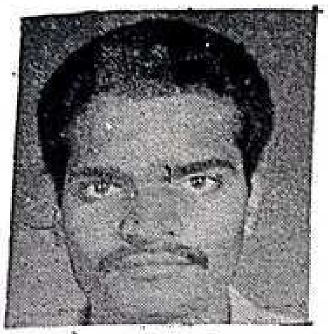

तानाजी पाटील
बी. ए. १ - प्रथम
१९९०-९१

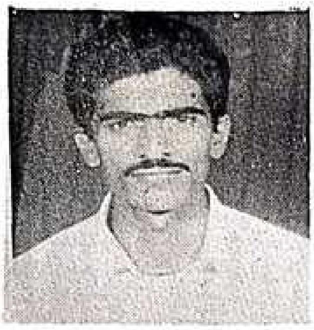

दत्तात्रय मालवेकर
बी. एस्सी. १ - प्रथम
१९९०-९१

कु. छाया खांबे
बी. ए. २ - प्रथम
१९९०-९१

जयवंत कुलकर्णी
बी. एस्सी. २ - प्रथम
१९९१-९२

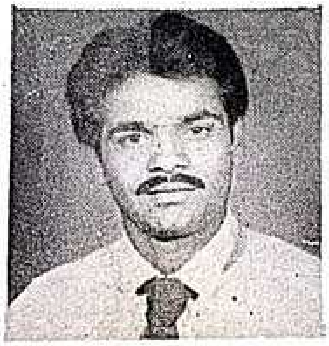

मधुकर पाटील
बी. ए. १ - प्रथम
१९९१-९२

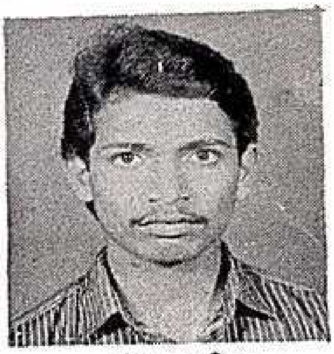

रविंद्र पाटील
बी. एस्सी. १ - प्रथम
१९९१-९२

हार्दिक

अभिनंदन

प्रा. एस्. बी. देसाई
हिंदी विषयामध्ये एम्. फिल. संपादन (१९९२-९३)

आमचे खेळाडू

जनरल चॅम्पीयन

मारूती फराकटे

सन १९९०-९१, १९९२-९३

(विभागून)

जनरल चॅम्पीयन

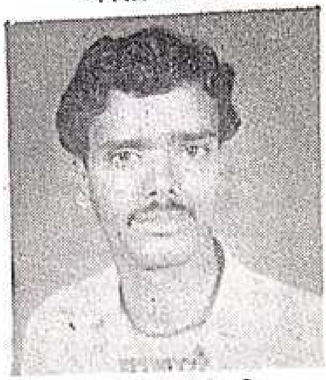

बाळासो बोडके

सन १९९२-९३

(विभागून)

जनरल चॅम्पीयन

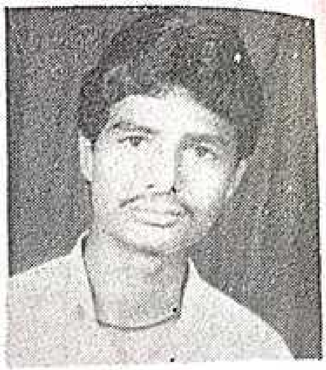

हरीष पाटील

१९९१-९२

जनरल चॅम्पीयन

कु. अलका पाटील

१९९१-९२

- विद्यापीठ स्तरीय कबड्डी स्पर्धेसाठी कानपूर येथे निवड
- आंतर विद्यापीठ स्पर्धेसाठी मुंबई येथे निवड

जनरल चॅम्पीयन (विभागून)

कु. फैमिदा जमादार

१९९२-९३

- विभागीय स्पर्धेत थाळीफेक/गोळाफेक - प्रथम
- आंतर विभागीय स्पर्धेसाठी अकलुज येथे निवड

जनरल चॅम्पीयन (विभागून)

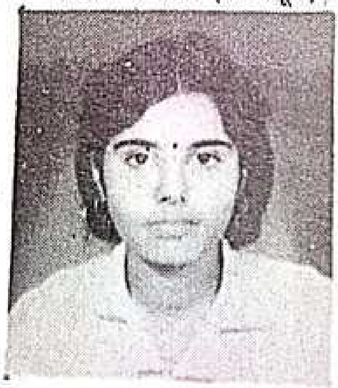

कु. वनिता माने

१९९२-९३

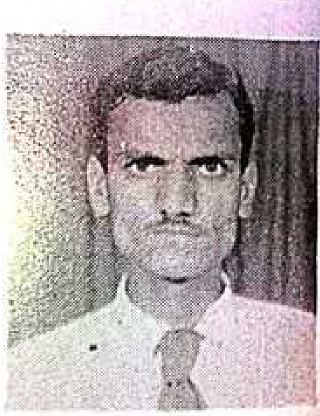

रघुनाथ जाधव

- विभागीय स्पर्धेत भालाफेक - तिसरा
- आंतर विभागीय स्पर्धेसाठी कोल्हापूर येथे

हिंदी

तुम वहन कर सको, जनमन में मेरे विचार,
वाणी मेरी चाहिए तुम्हें क्या अलंकार ।

\- पंत

विभागीय संपादक
प्रा. देसाई एस. बी.

अनुक्रमणिका

हिंदी विभाग

१)	राष्ट्रभाषा का आज का स्वरुप	शिवाजी खोत
२)	प्रेमचंद : एक युग पुरुष	गितांजली मोरे
३)	गरिबी	राजीगरे एन. एम
४)	पार्टनर	संकपाळ टी. पी

कविताएँ

१)	डर	बरगे ए. टी
२)	जिंदगी	श्रीकांत पाटील
३)	विरह	बाळू सावंत
४)	उखडा हुआ सपना	संजय पाटील
५)	राही मंजिल का	रामचंद्र जाधव
६)	अभिलाषा	तानाजी पाटील
७)	दीवाना	सिरसट विकास
८)	इंतजार	नेताजी भाट
९)	जिंदगी का कहना	बोडके बी. एस
१०)	शेरो शायरी	पाटील अंकुश

राष्ट्रभाषा का आजका स्वरुप

शिवाजी खोत
बी.ए. भाग ३

भारत की संविधान में हिन्दी को भारत कीराष्ट्र भाषा स्वीकार किया गया है । संविधान के बनते समय यह निर्णय किया गया था कि सन १९६५ तक अंग्रेजी केंद्रिय सरकार की राजकाज की भाषा रहेगी, और तब तक हिन्दी का संवर्धन करते हूए धीरे-धीरे उसका सरकारी कार्यों में प्रयोग होता रहेगा और १९६५ के बाद हिन्दी को भारत की राष्ट्र भाषाका मान प्राप्त होगा, सरकार का सारा कामकाज हिन्दी के माध्यम से ही चलेगा । पर हुआ कुछ और ही ।

हिन्दी की उपेक्षा

हिन्दी के विकास के लिए सरकार ने विविध विभागों की स्थापना की । जिससे यह लगता है कि सरकार सचमुच ही हिन्दी का प्रचार कर रही है, परंतु असलीयत बिल्कुल विपरित थी । केंद्रिय सरकार का कार्य अंग्रेजीभक्त नेताओं और पुराने अंग्रेजीभक्त सरकारी अफसरों द्वारा किया जा रहा था । यें लोग शासन और शिक्षा के माध्यम के लिए हिन्दी को असमर्थ मानते थे इसलिए इनसे हिन्दी की उपेक्षा हूयी । जब हमारे नेताओं और अफसरों के यह ध्या मे आया कि संविधान के अनुसार १९६५ के बाद तो हिन्दी को एकमात्र राष्ट्र भाषा बनाना ही पड़ेगा, तो उन्होंने संविधान में संशोधन कर अंग्रेजी और हिन्दी को अनिश्चित कालतक भारत की राष्ट्र भाषाएँ बनायी और इसका परिणाम यह हूआ कि केंद्रिय सरकार का कार्यभार अधिकांशतः अंग्रेजी में ही हो रहा है । हिन्दी के विकास और सरकारी कामकाज में हिन्दी के प्रयोग की दिशा में कोई भी ठोस प्रयत्न नहीं किया जा रहा है । साथही तामिलनाडू, बंगाल जैसे अहिन्दी राज्यों में हिन्दी का विरोध बहुत तीव्रता से हो रहा है ।

हिन्दी का विरोध

आज हमारे सामने यह प्रश्न उठता है कि हमारे शासक हिन्दी को सरकारी राजकाज की भाषा क्यों नहीं बनने देते ? इसका जवाब यह है कि हमारे अंग्रेजीभक्त नेता और सरकारी अफसर हिन्दी के विरोध में कहते है कि हिन्दी दरिद्र और असमृद्ध भाषा है । उसमें वैज्ञानिक शब्दावली का अभाव है, इसलिए उसे सरकारी कामकाज और उच्चशिक्षा का माध्यम नहीं बनाया जा सकता । असलियत तो यह है कि यें नेता और अफसर हिन्दी भाषा के साहित्य से बिल्कुल अनभिज्ञ थे ।

इसके साथ-साथ यह भी कहकर विरोध किया जाता है कि हिन्दी को केंद्रिय सरकार की राजकाज की भाषा बनाया तो हिन्दी भारत की अन्य राजभाषाओंपर छा जाएगी और उनका विकास रुक जाएगा, और केंद्रिय सरकार की सत्ता हिन्दी भाषियों के हाथोंमें ही रहेगी और अन्यभाषा-भाषी राज्य अपनी उन्नत्ति न कर सकेंगे । परंतु यह बिल्कुल झूठा आरोप है ।

वास्तविक रुप - रोजी - रोटी की समस्या

आजादी के बाद स्वार्थी राजनितिज्ञों तथा सरकारी पदाधिकारीयोंद्वारा अपनी और अपने बच्चों की भावी रोजी - रोटी को सुरक्षित रखने के स्वार्थमय प्रयत्नों ने राष्ट्र भाषा की समस्या को उलझा रखा था । यें लोग हिन्दी को हीन समझकर अंग्रेजी पढ़ना - लिखना गौरव की बात समझते है । अंग्रेजी पढ़े-लिखे और अंग्रेजी के माध्यम से उच्च पदोंपर रहनेवाले हमारे पुराने सरकारी पदाधिकारीयों को यह चिन्ता है, कि यदि हिन्दी सरकारी कामकाज की भाषा बन गयी तो, उनकी रोजी रोटी मारी जायेगी, क्योंकि वे हिन्दी नही जानते । साथ-साथ उनके बच्चेभी देशी और

विदेशी स्कूलों में अंग्रेजी के माध्यम से शिक्षा प्राप्त कर रहें है, और हिन्दी नहीं जानते, इसलिए भविष्य में उँच्चे सरकारीपद उन्हें नहीं मिलेंगे, यह डर उन्हें लग रहा है ।

आजकल उच्च सरकारी नौकरियाँ अंग्रेजी शिक्षा प्राप्त लोगों को ही मिलती है, इसका कारण यह है कि केंद्रिय सरकार की नौकरियों के लिए नौकरों का चयन करनेवाली सरकारी संस्था 'लोक सेवा आयोग' की संपूर्ण परिक्षाओंमें जादातर अंग्रेजी को ही महत्व दिया जाता है । इसका भी कारण यह है कि इसके भी संपूर्ण पदाधिकारी अंग्रेजीभक्त होते है और अन्य भाषाओं के बारे में अनभिज्ञ । इसलिए अंग्रेजीभाषी लोगोंद्वारा हिन्दी को रोजी-रोटी के लिए विरोध होता आया है ।

आज देश के एक प्रतिशत से भी कम अंग्रेजी पढ़े-लिखे लोगों ने अपने स्वार्थ के लिए देश के निन्यानवे प्रतिशत लोगों की सुख - सुविधा की उपेक्षा की है । प्रजातंत्र का इससे बड़ा मजाक और क्या हो सकता है ?

अंग्रेजी के महत्व को दूर करने का एक उपाय

एक स्वतंत्र राष्ट्र में हजारों मील दूरकी एक ऐसी भाषा राज्य करें, जिसका उस देश की संस्कृति, जनजीवन और इतिहास से कोई संबंध नहीं, यह स्थिति उस राष्ट्र के आत्मसम्मान के लिए अशोभनिय है । आज भारतीय शिक्षापद्धती की एकमात्र उपयोगिता इसमें है कि हम पढ़-लिखकर नौकरी और अर्थार्जन के अन्य साधनों का ज्ञान प्राप्त कर अपनी उपजिविका कर सकें । इसलिए हमें अंग्रेजी को हटाकर हिन्दी तथा अन्य भारतीय भाषाओंको अपनी शिक्षा का माध्यम बनाना पड़ेगा । यदि लोकसेवा आयोग की परिक्षा और उसके अध्ययन का माध्यम पुरी तरह से भारतीय भाषाओं को बना दिया जाए, तो अंग्रेजी का महत्व अपने आप समाप्त हो जाएगा । और हिन्दी अधिक उन्नति कर सकेगी । यह कहना अपनी गुलामगिरी का प्रतिक है कि हिन्दी इतनी समृद्ध नहीं है कि उसे उच्चशिक्षा और सरकारी कामकाज की भाषा बनाया जा सके ।

हिन्दी ही क्यों राष्ट्रभाषा बने ?

भारत में विभिन्न भाषा-भाषी अनेक राज्य है । भारत में अब भाषावार राज्यों का पुर्नगठन हूआ है । भारत के संविधान में भारत की राज्यों की भाषा के आधारपर चौदह राज्यभाषाएँ स्वीकार की गयी थी । इन चौदह राज्यभाषाओंमें से अनेक भाषाएँ साहित्यिक दृष्टिसे समृद्ध है । हिन्दी भी उनमें से एक है । फिर सवाल यह उठता है कि हिन्दी को ही राष्ट्रभाषा या संपर्कभाषा क्यों बनाया गया ? इसका कारण यह है कि राष्ट्र को संपर्कभाषा उसी भाषा को बनाया जाता है, जिसे बोलनेवालों और समझनेवालों की संख्या अधिक होती है, और जो राष्ट्र के विभिन्न भागों में थोडीबहूत बोली और समझी जाती है । इसके अनुसार हिन्दी आज भारत के छह राज्यों की राजभाषा है - उत्तर प्रदेश, बिहार, मध्यप्रदेश, राज्यस्थान, हरियाना और हिमाचल प्रदेश । आज हिन्दी को बोलने तथा अपने संपूर्ण कार्यों में व्यवहत करनेवाले लोकों की संख्या लगभग ३०-३५ करोड है । इसके अतिरिक्त देश के बड़े-बड़े शहरो, कलकत्ता, बम्बई आदि में हिन्दी बोलनेवाले लाखो की तादाद में रहते है । साथही विभिन्न अहिन्दी भाषा राज्यों के लाखों विद्यार्थी प्रतिवर्ष हिन्दी पढ़ते है, और यह क्रम गत ४० वर्ष से निरंतर चलता आया है । यदि इन सबको मिला दिया जाय, तो भारत में हिन्दी बोलने, समझने और लिखने - पढ़नेवालों की संख्या लगभग ५० करोड से जादा होगी । अर्थात भारत की जनसंख्या में से सबसे अधिक लोग हिन्दी बोलते, समझते और लिखते - पढ़ते है, और अपने दैनिक जीवन में इसका इस्तेमाल करते है । और किसी भी राष्ट्र की संपर्कभाषा उसी भाषा को बनाया जाता है, जिसके बोलने और समझनेवालों की संख्या उस राष्ट्रमें सबसे अधिक होती है । और इसी के अनुसार हिन्दी को भारत की संपर्कभाषा बनाया गया है । भारत की अन्य भाषाओं में से कोईभी अन्य भाषा ऐसी नहीं है कि वह इतने लोगोंद्वारा बोली और समझी जा सके । साथ-साथ भारत में अंग्रेजी लिखने-पढ़ने और समझनेवालों की संख्या एक करोड से अधिक नहीं होगी, इसलिए किसी दशा भी में अंग्रेजी को भारत की संपर्कभाषा बनाया ही नहीं जाना चाहिए ।

हिन्दी भाषियों का कर्तव्य

अब हम यह सत्य जान चुके है, कि सरकारी कानुनद्वारा कोई भी भाषा सच्चे अर्थों में राष्ट्र की राष्ट्रभाषा नहीं बन सकती । सरकारी स्तरपर जरुर बनेगी मगर साधारण लोगों की संपर्कभाषा वहीं बनती है, जो देश की अधिकांश जनता में प्रिय होती है । इसलिए हमें सरकारी सहाय्यता पर नहीं निर्भर रहना चाहिए । भाषा संस्कृति का प्रसार करती है । अंग्रेजी भाषा अंग्रेजों की शासन करनेवाली मनोवृत्ति की प्रतिक रही है । भारत में तो उसका यहीं रुप है । आज देश में अंग्रेजी का साम्राज्य रहने का यह परिणाम हूआ है कि देश, विदेशी संस्कृति से बुरी तरह आक्रान्त है । हम पग-पग पर इसका प्रमाण पाते है । इसलिए इस विदेशी आकर्षण को समाप्त करना होगा, और यह तभी संभव होगा, जब हम विदेशी संस्कृति की प्रचारक इस अंग्रेजी का प्रभुत्व समाप्त करेंगे । इसके लिए हमें अपनी मातृभाषा को अपनाना होगा, उन्हे जीवन के हर क्षेत्र में प्रधान स्थान देना होगा । ऐसा होनेपर सभी भारतीय भाषाओंकी अभिवृद्धि होगी और उन सबको एकसुत्र में बाँधने का काम हिन्दी करेगी, और संपूर्ण देश की विभिन्न भाषाओं और स्थानिय संस्कृतियों को विकसित कर राष्ट्रीय एकात्मता और भावात्मक एकता को बढ़ावा देगी, और आज के इस दिनों में इसकी नितांत आवश्यकता है ।

और यह काम आज के दिनों में सिर्फ एकही संपर्क भाषा पूरी तरह से कर सकती है, और वह है, भारत में सबसे अधिक लोगोंद्वारा प्रयुक्त की जानेवाली संपर्कभाषा हिन्दी ।

प्रेमचंद एक युग पुरुष

गितांजली
बी.ए. भाग

प्रेमचंदजी का जन्म सन १८८० में लमही नामक गाँव में हुआ था । इनके परिवार में उर्दू पढने की प्रथा थी । अतः आरंभ में इन्हें भी उर्दू की शिक्षा दी गई । प्रेमचंदजी को उपन्यास पढने का शौक बाल्यावस्था से ही था । उन्होने 'मेरी पहिली रचना' शीर्षक लेख में अपने अध्ययन की चर्चा करते हुए लिखा है - "दो-तीन वर्षों में मैने सैकडों ही उपन्यास पढ डाले होंगे ।" अध्ययन की इसी प्रवृतिका परिणाम है कि प्रेमचंदजी ने छोटी आयु में ही लेखनी ग्रहण कर ली । सन १९०१ में उन्होने अपना पहला उपन्यास लिखना आरंभ किया था । तब उनकी आयु बीस वर्ष की थी । सन १९०२ में उनका पहला उपन्यास प्रकाशित हुआ । वस्तुतः प्रेमचंदजी की जीवन-गाथा गरीबी, संघर्ष और त्याग से भरपूर है । सामाजिक रुढियों के प्रति उनका विद्रोह तीव्र था । डॉ. इंद्रनाथ मदान ने उनके व्यक्तित्व के संबंध में लिखा है, "प्रेमचंद इतना सादा जीवन बिताये थे कि कल्पना नहीं कर सकते" । वे देहाती किसान के प्रतिरुप थे, जिनमें अहंकार नाम-मात्र भी न था । जीवन की सभी कटुताएँ सहते हुए भी वे प्रसन्न - चित्त होकर आगे बढ़ते थे, परंतु देश की दशा से वे सदैव दुःखी हुआ करते थे और उससे मुक्ति का उपाय सोचते-सोचते वे खो - से जाते थे । वे देश भक्त थे । समाज-विरोध या सम्प्रदाय-विशेप के समर्थक थे ।

प्रेमचंद की उपन्यास-कला के सर्वोत्कृष्ट रुप के दर्शन उनके अंतिम उपन्यास 'गोदान' मे हुए थे । और 'गोदान' को एक स्वर से हिन्दी का सर्वोत्कृष्ट उपन्यास घोपित कर दिया गया था । प्रेमचंद सामाजिक यथार्थवाद के पोपक थे । सैध्दांतिक स्तर पर सामा. यथार्थवाद का प्रतिनिधित्व अपने पूर्ण अर्थों में सर्वप्रथम 'गोदान' में ही हुआ था । प्रेमचंद के उपरान्त हिंदी कथा-साहित्य ने करवट बदली ।

प्रेमचंद व्यक्ति को एक सामाजिक इकाई मानकर चले परंतु कुछ नवीन कला-सिध्दान्तो के समर्थ को ने व्यक्ति सामाजिक इकाई न मान, उसे स्वयं में एक स्वतंत्र इ माना । प्रेमचंद के उपरान्त हमारी औपन्यासिक मान्यता में पर्याप्त अंतर आ गया । उपन्यासों नें प्रेमचंद की स्व सामाजिक यथार्थवादी परंपरा को भंगकर साहित्य का ब बडा अहित किया है । प्रेमचंद के सामाजिक यथार्थवा की लुप्त परंपरा पुनः प्रबल हुई और आज उपन्यास-साहि में इसी का स्वर सबसे प्रबल है । कुछ तरुण कलाकार अ तक इसके दुष्प्रभाव का अनुभव न कर सकने के का इसके मोह से ग्रासित हो उपन्यास लिख रहे है । अने प्रसिद्ध उपन्यासकार, जो प्रेमचंद युग से उपन्यासों का सृ करते आये थे, इस युग में भी समान रुप से क्रियाशील र है ।

कुछ लोगों ने आजादी के बाद प्रेमचंदजी के सामाजिक यथार्थवाद की परंपरा को आगे बढाया है, त कुछने उस परम्परा के क्षेत्र को विस्तार और नवीनता दी । प्रेमचंद की लुप्त परम्परा को आगे बढाकर समृद्ध बना गया है । नवीन दृष्टिकोन सामने आये हैं, नवीन शिल विधानों का प्रयोग किया गया है । उपन्यास के सम हिन्दी - कहानी भी प्रेमचंदद्वारा समृद्धि को प्राप्त हुई है प्रेमचंद की लगभग ३५० कहानियों नें हिन्दी के लिए ए आदर्श प्रस्तुत कर उसे आगे बढाया है । कहानी-क्षेत्र में उनका दृष्टिकोन सामाजिक यथार्थवाद है, परंतु जिस प्रक उपन्यास-क्षेत्र में जैनेंद्र, अज्ञेय, जोशी आ मनोविश्लेपनात्मक मानसिक कुष्ठावादी पद्धति को लेक चले है, उसी पद्धति को उन्होंने कहानी के क्षेत्र में अपनाया है । कुछ कहानियों में समाजवाद का साहित्य संस्करण मात्र दिखाई दिया है, तथा कुछ में प्रेमचंद

सामाजिक यथार्थवादी धारा का नवीन और अधिक सशक्त रुप सामने आया । उपन्यासों के क्षेत्र में प्रेमचंद के उपरान्त जिस नवीनता और विस्तार का प्रसार मिलता है, उसी परिणाम में कहानी के क्षेत्र में नही मिलता ।

साहित्य और जीवन दोनों उसके लिए एक-दूसरे के पर्यायवाची है । इसलिए यह कहना कि प्रेमचंद मनुष्य के रुप में साहित्यकार से भी अधिक महान हैं । प्रेमचंद इतने बडे लेखक होते हुए भी दारिद्रता में जन्मे, दारिद्रता में पले और दरिद्रता से ही जूझते - जूझते समाप्त हो गए । प्रत्येक दृष्टिकोन से प्रेमचंद महान है । उन्होंने जीवन में वह साधना की थी, जिसने उनके साहित्य को चरमोत्कर्ष तक पहुँचा दिया । वस्तुतः प्रेमचंदजी का उपन्यास - साहित्य अपने युग की परिस्थितियों एवं उसकी समस्याओं का सच्चा दर्पण है । आचार्य हजारी प्रसाद द्विवेदी के शब्दों में "अगर आप उत्तर भारत की समस्त जनता के आचार-विचार, भाषा-भाव, रहन-सहन, सुख-दुःख जानना चाहते हैं, तो प्रेमचंदजी से उत्तम परिचायक आपको नहीं मिल सकता ।

प्रेमचंदजी हिंदी के प्रथम सर्वोत्कृष्ट मौलिक लेखक है । उन्होंने हिंदी पाठकों की अभिरुचि को चंद्रकांता के गर्त से निकालकर सुदृढ साहित्यिक नींव पर स्थिर किया । हिंदी-साहित्य के उस विशेष क्षेत्र में कादंबरी वा हितोपदेश के अनुवादों का लोकप्रिय होना तो संभव न था । इसके अतिरिक्त प्रेमचंदजी ने समाज के असाधारण वर्गों की ओर दृष्टी हटाकर मध्यम तथा निम्न श्रेणी के लोगों की नित्य-प्रति की समस्याओं की ओर हिंदी पाठकों का ध्यान आकृष्ट किया ।

वस्तुतः प्रेमचंद के पदार्पण से पूर्व हिंदी - उपन्यास एक अविकसित कलिका की भाँति अस्फुट एवं चेतनाहीन - साथा, किन्तु दिवाकर की प्रथम रश्मियों की भाँति प्रेमचंद की पावन-कला का पुनीत स्पर्श पाकर वह जाग पडा, खिल उठा और मुस्कुराने लगा ।

प्रेमचंद का साहित्य एक दर्पण के समान था । उनके साहित्य में तत्कालिन सामाजिक समस्याओंको देखा जा सकता है । सामाजिक समस्याओंका चित्रण करके वे समाज परिवर्तन करना चाहते थे । प्रेमचंद का युग अनेक समस्याओं से पीडीत था । अपना सारा जीवन उन्होंने समाज के लिए ही व्यतित किया । प्रेमचंद युग में - किसान समस्या, विधवा समस्या, विवाह समस्या, वेश्या समस्या आदि कई सामाजिक समस्याएँ थी । उन सभी समस्या का चित्रण तथा उन समस्या को सूलझाने के लिए उपाय भी प्रेमचंद ने अपने उपन्यास में सुझाए है ।

इसलिए अगर हम उन्हें युगपूरुष कहेंगे तो वह गलत नहीं होगा ।

गरिबी

राजीगरे एन. ए

बी.एससी.

इस भारत देश में इतनी गरिबी बढ गयी जिससे देश में जिना मुश्किल हो रहा है । अशिक्षित मजदूरों को धनिक लोग फाँसते है और धन कमाते है । इन लोकों का धनिक बनने का यही एक रास्ता है । भ्रष्टाचार और बेइमानी से यह लोक धन कमाते है । लेकिन इस देश में गरिब तथा किसान मजदूरों की हालत देखी जाए तो उन्हे दो वक्त की रोटी भी नसीब नही होती । वे दिनभर काम में मरते-खपते रहते है । तन ढकने के लिए कपडा भी नही मिलता, रातो की नींद हराम होती है । उन्हे अपना सर छूपाने के लिए कही भी मकान नही मिलता । इन सबका केवल एक ही कारण है और वह है बढती आबादी । बेरोजगार यूवकों की संख्या भी काफी बढ गयी है । उन्हे कही भी नौकरी नही मिलती और फिर उनके कदम गलत राह की और मुढते है । इस देश का भला सोचनेवाले नेतागण ही गरिबों का खून चूसते है । साहुकार जमीनदार इन्ही लोगों द्वारा धन कमाते है । उन्हे अपने खेतों में काम के लिए लगवाते है और उनसे जानवरों की तरह काम लेते रहते है ।

अगर विषमता को मिटाना या खत्म करना हमने चाहा तो निश्चय ही इस विषमता को मिटा सकते है । इस विपमता की जडें काटने के लिए पाप से भरी धरती पर एक ऐसे सच्चे सामजसेवक को लेना पडेगा जो इस देश को उन्नति के प पर ले जाए । वह समाजसेवक सभी लोगों को उनका ह तथा साथ-साथ रोटी कपडा और मकान दिलवाकर र । बेरोजगार युवकों को नौकरी दिलवाकर उन्हे अ मार्गपर चलने के लिए कहेगा । लेकिन इसके लिए उ भ्रष्ट नेतागण और धनिकों का नाश करना पडेगा, पा लोगों को जेल भिजवाना पडेगा । जब ऐसा होगा त कुछ इस देश का उज्वलन भविष्य बन सकता है । मज लोकों को भी अपनी उन्नति कर लेनी चाहिए । उन्हे प्रौ शिक्षा केंद्र में जाकर पडना होगा । अत्याचार, जुर्म अ गरिबी से वे अलग हो सकते है । साथ-साथ अपने बे तथा बेटी को स्कूल भेजकर उन्हे भी उनके पैरोंपर ख होना सिखा सकते है. । अगर वें इस प्रकार का बर्ताव क सकते है तभी कुछ बन सकता है । एक दिन ऐसा आये जब सभी आवाम खूशहाली से अपना जीवन बितायेगी उसकी गरिबी दूर हो जाएगी, उन्हे न्याय प्राप्त होगा ।

इस तरह देश सफल, यशस्वी, संपन्न होकर, गरिबी ह जाएगी और सभी धनवान बनेंगे ।

पार्टनर

संकपाळ टी. पी.
बी.ए. भाग - २

राकेश अपने ही खयाल में गुनगुनाता बम्बई के आर्थर रोड से निकला है । शायद सुबह के दस बजे होंगे । वह किसी कचेहरी में नौकरी करता है । इसके लिए उसको प्रति मास १०००/- रुपये मिलते है । वह कई दिनों से कमरे के तलाश में था । वह देहात का रहनेवाला युवक है । अच्छे खानदान का लडका होने के कारण उसकी माँ उसे शहर भिजवाना नहीं चाहती । किन्तु कुछ बनने की इच्छा राकेश के दिल में थी । उसने अपने माँ की इच्छा न मानकर वह शहर आया । इस वक्त रास्ते से चलते-चलते अपने घरकी याद आर रही थी । उसने बी.ए. तक पढाई की है ।

चलते-चलते अचानक उसके पैर थम जाते हैं । शायद उसे वहीं रुकना था । उसने सामने की मकान की ओर देखा 'साई कृपा' का बोर्ड लगा था । उसे पढतेही वह मकान की तरफ जाता है । उसको चौथे मजले पर जाना था । वह झट से उस मकान की सिडियों की तरफ जाता है । उस समय उसके साथ एक सुन्दर औरत जो निली साडी में बहुत खुबसुरत दिखाई दे रही थी । वह उसके साथ उस सिडीयोंसे उपर आने लगती है । दोनों भी चौथे मजले पर आते है । दोनो भी एक ही दरवाजे पर जाकर रुकते हैं । राकेश दरवाजे की बेल दबाता है । दरवाजा खुलता है तो नीला मौसी बाहर आती है । वह उन दोनों को पहली बार देख रही थी । राकेश आगे आकर कहता है, क्या ये कमरा आप किरायें पर देनेवाली है ।

उसपर मौसी कहती है, 'हाँ, लेकिन जबतक हमें अच्छा किरायेदार नहीं मिलता हम इसे नहीं देंगे ।

"यदी आप कमरा देखने आये हैं तो चलिये मैं आपको कमरा दिखा दूँगी । वह सुन्दर युवती और राकेश मौसी के साथ कमरा देखने चले जाते है । कमरा बहुत अच्छा था । चारों ओर खिडकीयाँ थी । हवा भी बहुत सुंदर आती थी । मौसी कहने लगती है, यह है हमारा कमरा, यहाँ सभी सुविधाएँ हैं । मगर मैं इसका किराया पाँचसौ रुपये महिना लूँगी और पहले पाच हजार रुपयें अ‍ॅडव्हान्स देना होगा । मौसी आगे कहती है ।

"आप जरा ठहरो मैं अभी आती हूँ शायद पकोडे जल गये ।" "शायद हमें एक समझ रही है ।" कमलाने आगे बढकर कहा । उसकी बात को बढाने का प्रयास राकेश करनेही वाला था तभी मौसी अन्दर आती है ।

"अभी तक आपने अपने नाम नहीं बताये ? तभी सब हँस पडते हैं । उस समय राकेश कहता है ।

"मै राकेश चौधरी हूँ", उसकी बात को काटकर युवती कहती है । "मैं कमला हूँ । उन दोनों के जवाब सुनकर मौसी कहती है "मै निला मौसी हूँ"। मुझे आजसे सिर्फ 'मौसी कहाँ करो ।

राकेश कुछ सोचने लगता है और मौसी को कहता है, मौसी अब हम बादमें बतायेंगे" अच्छा अब हम चलते है ।

ऐसा कहकर राकेश बाहर निकलता है । कमलाभी उन के पिछे बाहर आती है । दोनों एक साथ सिडीयाँ उतरते हैं । वे रास्ते से चल रहे थे । चलते चलते राकेश रुक जाता

है । उसे जोरों सी प्यास लगी हुई थी । राकेश आगे कहता है, "क्या आप ठंडा पियेगी ?"

"जी हाँ" नीला का जबाब सुनतेही वे दोनों कोल्ड्रींक हाऊस में जाते है ।

"आपको कमरा कैसा लगा ? कमला कहती है ।

"अच्छा है, लेकिन किराया बहुत है इसलिए ये मकान लेना मेरे बस का काम नहीं ।"

"मेरी भी तो यही हालत है ।" थम्मअप पिते-पिते कमला बात करती है । राकेश कुछ सोचने लगता है और उसके मन में एक आयडीया आती है । वह कमला को कहता है, "अगर आप को पसन्द लगे तो एक आयडिया बता दूँ ।"

"कहिए ना ।"

"क्यों न हम इस मकानमें एक साथ रहें पार्टनर रुपमें आखिर मौसी ने तो हमें एक समजही लिया है ।"

कमला यह बात सुनतेही उसका दिल धडकने लगता है । और फिर कुछ सोचकर उस आयडिया को वह पसन्द करती है ।

"उस मकानमें दो कमरे हैं । एक आपके लिए और एक मेरे लिए, और हाँ रहा बाथरुम का प्रॉब्लेम सो हम निपट लेंगे ।"

कमला कुछ सोचकर जवाव देती है, "मुझे मंजूर है, लेकिन मौसी को कुछ अॅडव्हान्स देन होगा नहीं तो वो भी जगह छूट जायेगी ।"

बात पक्की हो जाती है । राकेश थम्सअप के पैसे देकर दोनों बाहर आते हैं । और मौसी को अॅडव्हान्स के रुपमें बीस रुपये देने का फैसला करते हैं । और दोनों अलग दिशामें निकल पडते हैं ।

दूसरे दिन राकेश अपना सामान लेकर मौसी के मकान पर आता शायद वह कमला से पहले आया था । मौसी उसको देखके कहती है "अरे, तुम अकेलेही आये, कमला नहीं आयी ? कहाँ है वह ?"

थोडी हिचकिचाकर राकेश अपने बात को पूरी करनेके कोशीषमें कहता है, "वो – वो तो आने ही वाली है, बस आ जायेगी ।"

बाद में कमलाभी आती है । उस दिन दोनों अपने-अपने कमरे में अपना सामान रखने में जूट जाते हैं ।

राकेश आज ऐसी निंदमें था जो निंद उसने आज तक नहीं ली हो । अचानक वह निंद से उठता है । उस वक्त सुबह के छे बजे थे । बाहर थोडा कोलाहल शुरु हुआ था । राकेश झटसे उठकर नहाने जाता है । वहाँसे आकर कपडे बदलता है तभी उसे कमला की याद आती है । वह कमला की रुम की ओर धिमे पाँवसे जाता है । शायद वह जागी थी किन्तू बिस्तर पर ही लेटी थी । राकेश वहाँसे धिमे पाँव बाहर निकल पडता है । दरवाजे पर मौसी आयी थी ।

"राकेश, गुडमॉर्निंग" अच्छा तुम इतने सुबह कहाँ चल दिये ?"

"मैं तो चाय लाने जा रहा हूँ ।"

"लेकीन मैं आज आप दोनों को मेरे घर की चाय दूँगी । चाहे तूम कल से अपने बिवी के हात चाय क्यों न पिओ ।"

राकेश वहाँसे दो कप चाय लेकर अपने कमरेकी तरफ आता है । एक चाय खुद पिता है और दूसरा कमला को देने जाता है । वह कमला के दरवाजे की बेल दबाता है ।

"चले आओ" का इशारा पाकर चाय अन्दर ले आता है और उसे मेजपर रखकर निकल पडता है ।

"चाय लाया हूँ मौसी के यहाँ से" ऐसा कहकर निकल पडता है । उस वक्त कमला उसकी ओर तिखी नजरों से देखती है । और कुछ सोचने लगती है ।

अपना सुट पहनकर कुछ फायीलें लेकर अपने कमरे से निकल पडता है । जाते समय कमला को कहकर जाता है । कमला अब भी बिस्तर पर ही थी । जाते समय दरवाजा बन्द करता है । उसका आवाज सुनतेही वह बिस्तर से उठती है । अपने बालों को तथा नायीटी को संभालकर स्नानगृह की ओर निकलती है । काफी देर तर नहाकर बाहर आती है । तभी दरवाजे पर कोयी आने की आहट सुनती है । अपने कपडें ठीक करके दरवाजा खुलाने जाती है । उस वक्त मौसी दरवाजे पर खडी थी ।

"लगता है आप ने अभी स्नान किया है ।"

"जी हाँ ।"

"मैं ये देखने आयी थी की आप उठे हैं या नही । और हाँ, राकेश कहाँ चला गया सुवह-सुवह ?"

"वे तो कचहरी चले गये"

उस वक्त कुछ समय तक मौसी और कमला के बीच कुछ बातें होती है और मौसी वहाँ से निकल जाती है ।

शाम को जब राकेश वापस आता है । तब उसने अपने साथ लाया हुआ सामान तथा स्टोव्ह और चन्द बर्तन बाहर निकालकर स्टोव्ह पर चाय रखकर उसको पिन मारना शुरु कर देता है । स्टोव्ह के पिन का आवाज सुनकर कमला बाहर आती है ।

"आजी छोडो, ये आप के बस का काम नहीं । मैं चाय बना लूँगी ।" राकेश भी उस वक्त कुछ उलझन में था । चाय बनाते बनाते वह कमला राकेश के नजरों से नजर मिलाती रहती है और मुस्कुराती है । बहुत देर तक ऐसा चलता रहता है । अन्त में चाय बनती है ।

"लिजिए आप की चाय" राकेश के हातमें चाय देकर कहती है ।

"और आप नहीं पियेंगी ?"

"मैं तो बाद में पी लूँगी, पहले आप पी लिजिए ।"

कमला का जबाब सुनतेही राकेश भी इस वक्त कमला को आधा चाय देने का संकल्प कर लेता है ।

"लिजीए आपको इसमें से थोडा" ऐसा कहकर थोडा चाय कमला को दे देता है ।

दोनों एक साथ चाय तो पी रहे थे परंतु दोनों के दिल में भी एकही बात चल रही थी और वे है प्यार ।

आज उस चाय का स्वाद ही कुछ अलग था मानो दुनिया की सारी मिठास उसमें भरी हो । चाय के बाद उनमें कुछ बाते चलती है । और उसी रात का खाना हॉटेल से मंगवाकर वे दोनों एकसाथ बैठकर खाते हैं । और अपने-अपने कमरों में चले जाते है । उस दिन दोनों को भी बहुत देर तक निंद नही आती ।

उस दिन से अब हररोज कमला सुबह उठकर चाय-नास्ता बनाकर राकेश को खिलाती है । राकेश भी उसके इस प्यार से कबूल करता है । बातों-बातों में उनको एक दूसरे से प्यार होता है । अन्त में वे दोनों शादी की बातें करते हैं ।

दूसरे दिन राकेश अपने गाँव आता है । शादी की बात मम्मी को बता देता है । मम्मी और भैय्या उसे कहते हैं, "यदि तुम्हारे पसंद की लडकी हमारे कुल की इज्जत करनेवाली है तो वह हमारी भी पसन्द है, किन्तू शादी गाँव में होनी चाहिए ।

इधर कमला के पिताजी यह शादी पसंद नहीं करते । क्योंकि उनके राकेश के खानदान का पता लगाना था । आखीर में वे राकेश के गाँव जाते हैं । जहाँ राकेश का घर

था । उस घर को वे अच्छी तरह जानते थे क्योंकि राकेश के पिताजी देविलाल के खास मित्रोमें से एक थे । कुछ जमानें में वे इस गाँव में रहा करते थे । नौकरी के तलाश में पूणा गये थे और वही रहने लगे । शादी की बात पक्की होती है । यह अच्छी खबर अपने मित्र को सुनवाने के लिए मोहन बम्बई आता है । इतनी अच्छी बात सुनकर वह बहोत खुष होता है । आज पहली बाद उसके दिल की बात सच हो गयी थी ।

राकेश-कमला की शादी बडी धूमधाम से होती है । बहुत लोक शादीमें आये थे । कमला की सहेली तो पंधरा दिन पहले ही आयी थी । मौसी को इस शादी में बुलाया था । उनको सरप्राईज देकर मौसी कहती है, "आप दोनों ने मुझे झुट बोला था कि आप दोनों पती-पत्नी है । आखिर आप दोनों की शादी हो ही गयी ना ।"

रात बहुत देर तक लोक वहाँ इधर-उधर कह रहे थे । अन्त में कहा को उनके कमरे में ले जाया जाता है । जहाँ उनकी सुहागरात होनेवाली थी । कमला कमरे में घुँगट ओढे चौपट्टी पर बैठी थी । अचानक राकेश अन्दर आता है । दरवाजा बंद करके व कमलाकी ओर निकलता है । आज राकेश भी शादी के जोडे में बहुत हँडसम लग रहा था । वैसे तो कमला भी बहुत सुन्दर दिखायी दे रही थी । राकेश उसके मूँहपर का घूँगट उतारने लगता है । तभी कमला कहती है, "ये पार्टनर मुझे हात नहीं लगाना नहीं तो मैं चिल्लाऊंगी !"

ऐसा कहतेही दोनों ही हँस पडते है और एक - दूसरे के बाहोंमे आते है । आज वे सारे संसार का सुख अनुभव कर रहे थे । आज वे दोनों हमेशा-हमेशा के लिए एक हो गये थे ।

कविताएँ

डर

पहले पहले हर वक्त
देखा करती थी तुम ।
मिठी - मिठी बातोंका तरीका
अपनाया है तुमने
प्यार कोई तोड नही सकता
फिर भी लोगोंको डरती हो तुम ।
गुलाब किसका प्रतीक है
यह मालूम है तुमको ।
प्यार करता हूँ मै तुझको
यह मालूम है सबको ।
तरसती है आँखे
तुझसे मिलने के लिए
तडफता है दिल
तुझे पाने के लिए ।
यह सब मालूम है तुमको
फिर भी ना समझ बनती हो तुम ।

बरगे ए. टी.
बी. एस्सी. भाग - २

जिंदगी

यह कैसा दिन है ?
जिसमें सूरज की आग नहीं ।

यह कैसी रात है ?
जिसमें चाँद की छाया नही ।

यह कैसी महफिल है ?
जिसमें संगीत नहीं ।

यह कैसा फुल है ?
जिसमें खुशबू नही ।

यह कैसी जिंदगी है ?
जिसमें तेरा प्यार नहीं ।

श्रीकांत बा. पाटील
बी. ए. भाग - २

विरह

जिस लडकी को हमने देखा है
वह हम से नाराज है ।
हमे मालूम नहीं कि
दुनियाँ का हमने क्या बिगाडा है ।
हम चाहते है कि, वह हमारी प्रियतमा बने,
लेकिन दुनियासे डरती है ।
उसे तो मालूम नहीं कि
हम झूठे है या सच्चे है ?

बाळू सावंत
बी. ए. भाग - ३

उखडा हुआ सपना

चाहती नही थी तो
पास क्यों किया ?
छोडना ही था साथ तो
हात क्यो थाम लिया ?
मुरझानी थी बगिया तो
कलियों को क्यों खिला दिया ?
लेना था स्वाद तो
फुलों को क्यों फेंक दिया ?
मिटाना था सपना तो
रात क्यों निकलवायी ?
तोडना था ये खेल तो
झगडा किसलिए किया ?

संजय पाटील
बी. ए. भाग - ३

राही मंजिल का

सोचता हूँ, सोचता हूँ
हर वक्त यही सोचता हूँ,
तेरी आखोंमें क्या है ।
प्यार का सागर,
या नफरत की आँधी ।
प्यार कहूँ तो नफरत दिखती है ।
नफरत कहू तो आँखे बरसती है ।
लाल दुपट्टा हमेशा लहराता है,

कुछ ना कुछ कह जाता है ।
हवा में खुली जुल्फे तुम्हारी,
हमेशा निंद चुराती है मेरी ।
लेकिन ...
कुछ भी कहे तेरी आँखे,
नफरत कहे या उल्फत सही
मै तो हूँ तेरे मंजिल का राही ।

रामचंद्र जाधव
बी.ए. भाग - ३

अभिलाषा

मैने जनम लिया है
तुम्हे अपनाने को
तु तो डरती है
समाज की रुढीयोंको ॥१॥

समाज, समाज क्या करता है
हर समस्याको अपनाते है, लोग
हमने प्यार किया तो क्या हुआ
हर समस्या अपने गोद लेते है, लोग ॥२॥

इस दुनियामें हम दोनों ही नही
सिर्फ प्यार करने के लिए
हर आदमी प्यार करता है
जिंदगी में जीने के लिए ॥३॥

जीना है तो प्यार कर लो
कुछ, कुछ करने के लिए
हम हरवक्त तैयार है
तुम्हे अपनाने के लिए ॥३॥

तानाजी पाटील
बी.ए. भाग - ३

दीवाना

चले आओ सजनी,
किसी का दम निकलता है ।

दिल का क्या हाल है,
यही तुम्हे बताना है ।
नजर की क्या बात है,
यही तुम्हे समझाना है ।

हमारी जान ही तुम हो,
हमारी जिंदगी भी तुम हो ।
प्यार की खुशी क्या है,
यही तुम्हें कहना है ।

कसम खाता हूँ मैं,
तुम्हे अपना बनाऊँगा ।
तुम्हारे मन में जो बात है,
वही मैं जान जाऊँगा ।

तुम्हारी याद आये तो,
दम निकलता है ।
चले आओ सजनी,
मेरा दम निकलता है ।

सिरसट विकास
बी.ए. भाग - ३

इंतजार

दो बरस की तपश्चर्या में
तू सिर्फ हसती रही
मैं कर रहा था इंतजार
तेरी मुलाखात का
लेकिन न मुलाखात न बातचीत
ने जान सकी तू मेरे दिल को
न पहचान सकी तू मेरे प्यार को
मेरे दिल के दरवाजे सदा खुले है ।
तेरे लिए सिर्फ तेरे लिए ।

नेताजी भाट
बी.ए. भाग - १

जिंदगीका कहना

जिंदगीका कहना है ।
एकतासे रहना सिखो
किसको तो अपनाना है
प्यार की बाते करना सिखो ।

सुख - दु:ख में रहना है तो
अपने को बनाना सिखो
अपना नाम कमाना है तो
जिंदगी गुजारना सिखो ।

बोडके बी. एस.
बी.एस्सी. भाग - २

शेरो शायरी

१) चाँद कितना दूर था
सितारे कितने दूर थे,
तुम जो आ गये तो
सब करीब आ गए ।

२) प्यार की आँधि रुक न सकेगी
नफरत किं दिवारों से,
खून मोहबत हो न सकेगी
खन्जर और तलवारों से ।

३) आज हुकूमत जिसका मजहब
फिर उसका ईमान कहाँ,
जिसके दिल में प्यार न हो
वे पत्थर है इन्सान कहाँ ।

४) वक्त इन्सान पे ऐसा भी कभी आता है
राह में छोड के साया भी चला जाता है ।

५) जब से लडी है तुझसे निगाहे
तडप रहा दिल ।
देख के चलना
प्यार की राह बडी है मुश्किल ।

६) तुमको छुकर पवन झकोरे
खूशबू लेकर जाते है ,
लेकिन हम तो देख के
सुरत दिल में थामें रह जाते है ।

पाटील अंकुश
बी.ए. भाग - ३

राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीर उद्घाटन १९९१-९२
मा. दिनकरराव जाधव, अध्यक्ष : दु.वे.स.सा.का.लि. बिद्री यांचे शुभहस्ते

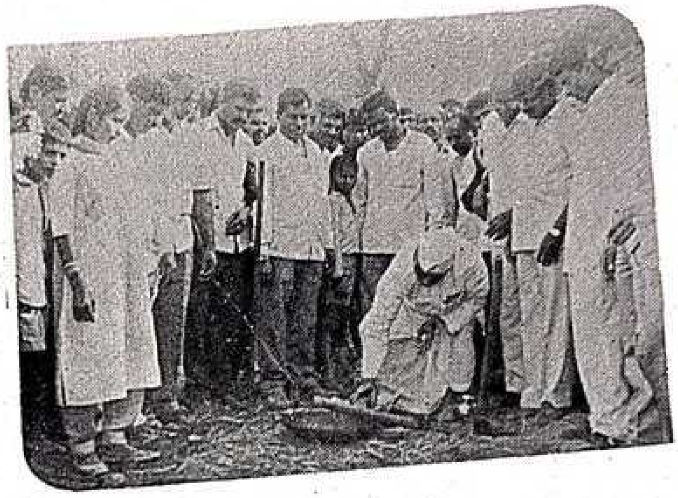

राष्ट्रीय सेवा योजना शिबीर उद्घाटन १९९२-९३
मा. मारुतीराव वारके, उपाध्यक्ष : दु.वे.स.सा.का.लि.बिद्री यांचे शुभहस्ते

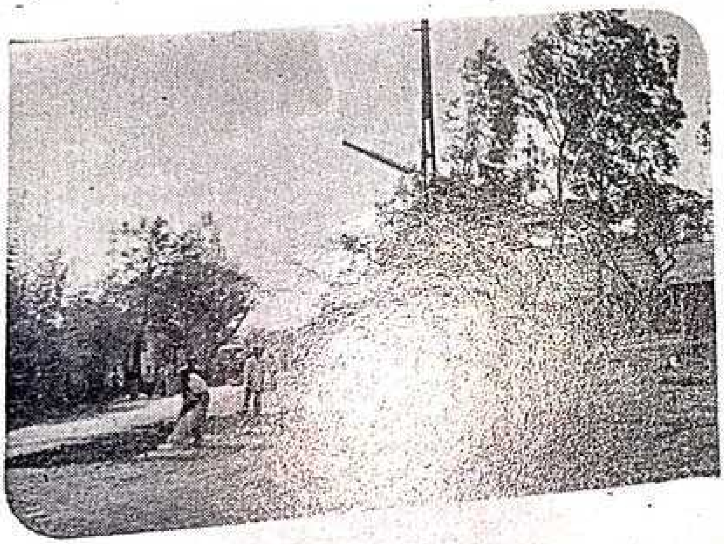

श्रमदान करताना आमचे शिबीरार्थी

कौमी एकता दिन १९९२-९३
जनजागरण वृक्षारोपण, अंधश्रध्दा निर्मूलन दिंडी

विविध गुणदर्शन १९९२ - ९३

पोवाडा

कॉकटेल

रेकॉर्ड डान्स

धनगरी नृत्य

बक्षीस वितरण समारंभ १९९२-९३

प्राचार्य : मनोगत

प्राध्यापक मा. प्राचार्यांसमवेत

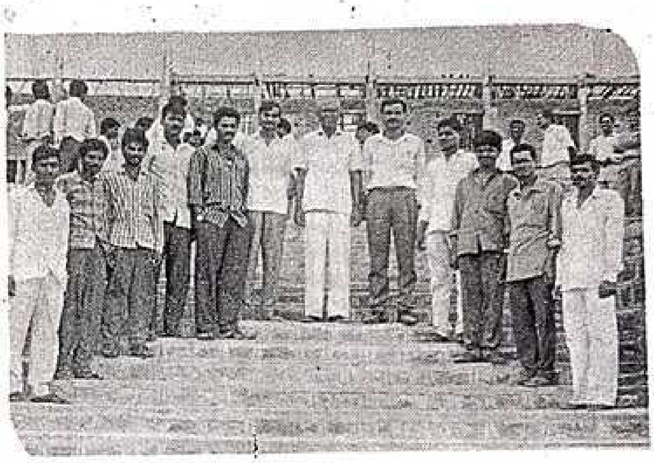

कर्मचारी वर्ग मा. प्राचार्यांसमवेत

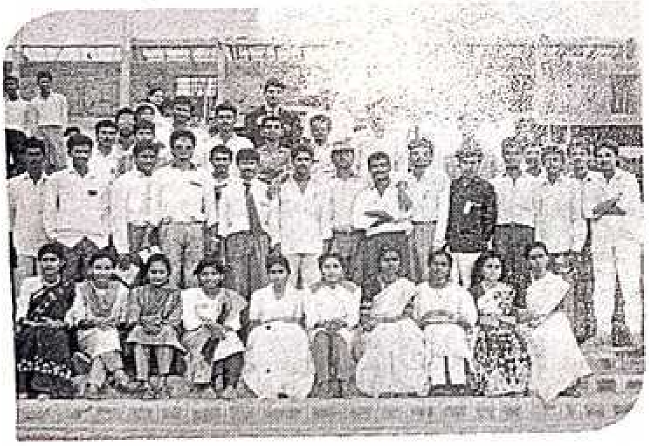

बी. ए. व बी. एस्सी. भाग ३ चे आमचे विद्यार्थी - विद्यार्थिनी
'अशी पाखरे येती आणिक स्मृती ठेवूनि जाती'

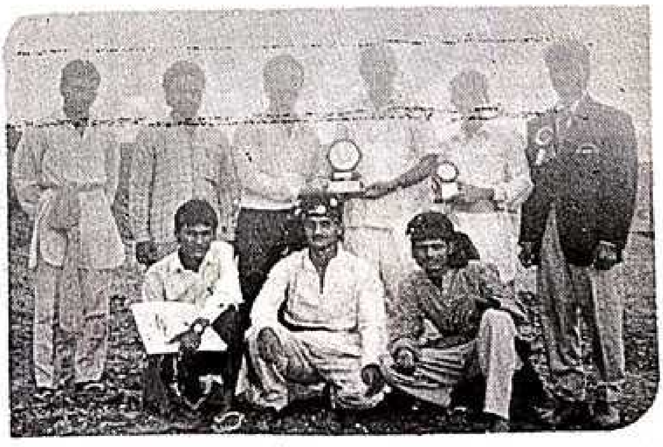

लघुनाटिकात - २१ व्या शतकाकडे
मध्यवर्ती युवक महोत्सव १९९२-९३ मधील यशस्वी कलाकार
मा. प्राचार्यांसमवेत

भावपूर्ण श्रद्धांजली

कु. नयना आबिटकर

बी.-एस्सी. भाग - १ (१९९०-९१)

"का दैवाने फुलण्याआधी फूल असे तोडावे ?"

ENGLISH

O ! for a muse of fire,
that would ascend,
The brightest heaven of
invention !

- Shakespeare

Sectional Editor

Prof. Datta Patil

Prose Section

1. College Elections — Appaso Mengane
2. A Dry Leaf — Sanjay Parte
3. Why Should we have aims — Digmbar Tambekar
4. Shakespeare's 'OTHELLO' — Miss Sunita Jadhav
5. Secrets of Excellent Students — Sanjay Patil

Poetry

1. We are so Busy — Ramesh Farakate
2. My Wish — Krishna Harugale
3. Woman's Mind — Suresh Toraskar
4. Lonely Lady — Ram Jadhav
5. Love — Ashok Shirke
6. Love Theme — Namdeo Rajigare

Miscellaneous

1. Analysis of Naughty Girls — Sunilkumar Jitkar
2. Wealth of Thought — M. G. Kulkarni

College Elections And Present Situation

Appaso Mengane
B. A. III

India is the largest democratic country in the world. The ancient political states consisted kings and subject. Kings of the some periods considered themselves as the part of God. The perticular kings from the perticular dynasties were ruling over the states. The common people were not aware of their rights of democracy. Some of the rulers were selfish and some were care takers of the subject. There were some great political dynashes in every country. But with the rise of the Renaissance; many new things come into existance. The 14th and 15th century proved very important. Due to many inventions and discoveries, the total world was changing rapidly.

England is the mother of democracy. In 13th century, the English people were totaly fed up with the behaviour of kings and queens. They were tyranised by the kings so they revolted and brought some limitations on the rights of king. There were some elected representatives in the assembly of king's. In this way democracy was struggling for maturity; this was a totally new idea in the world. Influenced by the English democractic revolution, there were some movements against the kings in France and other countries. The Americans revolted aginst the English government and they declaired themselves as a free democratic nation.

From 17 th century to the 20 th century India was under the slavery of British. Because of the great contribution of Indian freedom fighters, India got freedom and India became free Republic nation in 1947 which was based on the democracy. The definition of the democracy is that - "The state ruled by the people for the people of the people".

To take India a good democratic nation; political awareness should be increased in the people. So Indian government thought of some further steps. As a part of this college elections were considered very essential by government. So they passed an act.

The procedure of college election in that the students should elect representatives from their class and all representative should elect a representatives as University representative. And U. R. S. should elect their representatives at University Council. This is the model of democracy meant for student. It would give systematic training and awareness of democracy to the students.

Present Situation

As per the govt. act, every college has to conduct elections. And the college students take elections very seriously. The

time of youth is very important in life. So college students think it as the gloriest period in their lives. To shine and to impress others, they participate in electon and they forget about the noblest policy of govt. The college students think election and gathering as the most important activities in the whole year. Thus, today an excessive importance is given to college election and college elections are becoming more complex. The election is a great headache of educational institutions, principals, lecturers and some students also. At any cost students want to be CRS, URS. So they are ready to do anything. And the noble aim of govt. mingles into the dust. Some students are not interested in these election activities because of various burdens, influences used on them. These common students are threatened for the votes by the so called, "Dadas". They have to face struggle in their minds. There is no scope for good behaviour in college or class. But these candidates use a lot of money for that purpose. And the poor students become victim of money and burden. They gave big parties and feasts. Also the political leaders interfere in college election and spoil all the procedure and the generous aim of election. The candidate use sharp weapons in election to threat the students. The opposite candidate is also threatened to withdraw his application.

My Own Opinion

From the point of view of betterment of the students, the elections should be totally stopped. Because the generous view of govt. is spoiled. Previously, the age limitation for voting was 21 years. But today to general elections 18 years youth can vote. So there is no need of college election. From the college elections they earn politcal tacties. On the other hand they get a lot of information of how to use bad ways of convassing voters. In each election, may be for MPS or MLAS, there is no use of threatening or the methods of using weapons. But these types of activities are going on. College election teaches students how to demoralize the democracy. Before some days govt. was thinking about cancelling the college elections. If college elections are cancelled many students would be thankful to govt. .

A DRY LEAF

V. D. Parte
B. A. III

It was May of 1992. All farmers were in their fields to prepare their land for cultivation. The sun was giving strokes. Atmosphere was very hot. Nature was in the tedious mood. Green leaves had disappeared and trees had dried up. Shivaram was as usual in his farm near the high hill. However, he was not working in his field, but he was counting last minutes of his mortal life.

Shivaram was a farmworker, born in a poor family in rural area. His village was located on the bank of Doodhganga and surrounded by sugar cane fields. The village had a good cultural heritage and religious unity, but Shivaram's family lacked those things. His parents were illiterate. Their earning was only sufficient for their daily routine. They were parents of three sons - Shivaram, Shripati and Shivaji. Shivaram was the eldest son. He passed his matriculation from a reputed highschool in Kolhapur. But because of poverty, he had given up his further education. So he was in his village and was helping his father in farming. He was very clever, sensitive, pious but stubborn. His younger brothers were learning and he was helping them in their needs. On the other hand, his parents were rude and self centered. They were always opposing Shivaram. They tried to put their pressure on his mind. So Shivaram was passing his days under their burden.

By the time, Shivaram marrid with Parvati at the age of thirty. His happy married life was going on. He and his Parvati were happy in their life. However, destiny gave her first stroke on Shivaram's life. Parvati's mind became doubtfull. She suspected her brother in law Shripati. Unknowingly, Shripati's foot touched the body of Parvati at night and this incident poisoned her mind. The news spread everywere. Shripati became the object of ridicule and strange looks. Those strange glances were knowling his heart. He was in a critical position. Life became a burden to him without cause. Shripati did not bear it for a long time. He run away from home and started working in a sugar factory.

When Shripati returned Parvati had become a mother of a girl. The conflict started again with his return. It was too much for him. He determined to give full stop to his life. And at the beginning of the spring season, he comited suicide by burning himself.

The parents drove out Parvati after Shripati's death. So she went to her parents. Here Shivaram was passing his bad days. He was nervous. Meantime Parvati

delivered another girl. Now, Shivaram was object of ridicule in the village. People were abusing him for his brother's untimely death. His father and mother were also critisizing him. They made him responsible for Shripati's tragic end. Everything was going against Shivaram, even though he was a good person. He decided to bring back his wife and to separate from the family. He brought his wife, went to another village and started a new life. But frustration appeared again in his life. He was unable to feed his two daughters and wife. His daily earning was meagre. He became nervous. Therefore, he had to return to his parents and he did it.

After some days, Shivaji's marriage took place. He was jobless. So he was helping Shivaram in farming. But parents were always against Parvati. Quarrels had become part and parcel of thier life. They thought that Parvati was main cause of Shripati's tragedy. Meanwhile Shivaram's relationship with Shivaji was also poisoned. They quarreled on a triffle matter. Frustration and sorrow was chasing him. He became nervous. His youth was going away in loneliness and suffering. He was seeking for shelter and found none. So he decided to escape from the life. And only solution was suicide. He was thinking about it for a long time. He started going to sleep in his field. The field was far away from his village. One night he drunk poison and passed away. He ran away from miserable fate leaving behind wife and two daughters as destitutes. Destiny dried his life as it dries a leaf.

Why Should We Have Aim ?

Digambar Tambekar
B. Sc. III

Now a days the world arround us is changing rapidly. In every walk of life there is competition. Apart from this competition the young unemployed man have to face social evils like corruption, bribery, donations etc. These social evils can become obstacles in their way to success.

We would have certain aim before us to achieve success in life. Man without any aim can achieve nothing in life. His life will be a big zero.

If man has strong aim before him, he will never fail in life. Richard Hadley got four hundred wickets in Test - crikect because he had in his mind that aim to achieve this grand success and he played cricket to reach that target. Right Brother could make invetion of aeroplanes because they had desire to fly in the sky.

Then there is the selection of aim. When we have certain aim before us, we should not blindly follow others. We should think of our interests first and then our habits. The world is vast. A number of cources are available. We have to choose one and develop it with great interest. Then and then we may achieve the aim we have already followed.

Shakespeare's OTHELLO

Miss Sunita Jadhav
B. A. III

William Shakespeare, the greatest poet and the dramatist of England was born at Startford in 1564. He wrote so many plays. But his four great tragedies, 'Othello, Hamlet, King Lear and Macbeth'- are pure tragedies and they are ranked with the great tragedies of the world. His concept of tragedy is medieval and Elizabethen.

'Othello' is Shakespeare's supreme achievement. It is a great romantic tragedy. The play has the historical background of the wars between the Venetian Republic and the Turkish Empire. 'Othello' was performed on the stage for the first time on 1st Nov. 1604. A simple accident leads to ultimate catasrophe. Accident or intrigue plays very significant role in 'Othello'. In 'Othello' chance is the mainspring of action. To intrigue is added chance and blind unreason force. Chance plays a very significant game. Desdemona loses her handkerchief and Emilia gets it. She gives it to Iago. Iago leaves it at Cassio's chamber and Cassio gives it to his mistress, Binaca. Finally Othello by chance sees that fatal handkerchief in Cassio's hand and strangels Desdemona.

There are two main problems in Othello. The first problem is the problem of sexual jealousy. The drama of jealousy in the mind of a noble character, who becomes victim to the intrigue of villian. The other problem is related to the real motive forces which led Iago for his villiany.

'Othello' is the story of a great and good commander. His name was Othello, a noble Moor in the service of the venetion Republic. He was an outstanding soldier and for many years had served the State of Venice as its most courageous and respected general. He was modest, straight forward, self-possessed and majestic frank man. He was man of quick decision and quik in action.

Brabantio was a rich and influential senator of Venice. His daughter Desdemona was renowed for her beauty and many youths in Venice were in love with her and wanted to marry her. But Desdemona had heard Othello's stories with attention and fallen in love with him. They eloped one night and married.

Othello's sub-lieutenant was Iago. He was senior to Cassio. But Othello promoted Cassio and made him his lieutenant. This is the main reason of the jealousy excited in Iago. Who considered himself suitable for the post. Therefore, he felt insulted. And he decided to have his revange upon the moor. He remained friendly to him but inwardly he tried to ruin his happy married

life. And he poured poison of jealousy in the mind of Othello.

Roderigo was rich but he was a great fool. He was in one way love with Desdemona and wanted to marry her. When Othello and Desdemona eloped one night, at that time Iago told Roderigo that he should awake Brabantio. And Roderigo told Brabantio about the elopment of his daughter. Then Brabantio complained to the Duke of Venice. He listned the complaint of Brabantio and called Othello and Desdemona. Desdemona told that, she was in love with the Moor and she eloped with him on her own accord. The Moor was not at all in the wrong. So Brabantio's complaint was rejected. At that time the Turks attacked on the Cyprus. Othello was appointed as the Governer of Cyprus and he left for Cyprus that vary night. Desdemona decided to go with Othello.

The Turkish fleet had been destroyed in the storm and so the war was over then. All were happy, but Iago was unhappy who wanted to spoil the happiness of Othello and Desdemona. All the islanders celebrated the marriage of Othello and Desdemona and destruction of the Turkish fleet.

Othello put cassio on the duty of watch for that night without drinking. But Iago knew this and he compelled Cassio to drink. The result was that Roderigo quarreled with Cassio. Othello got up by the noise of quarrel. Iago cunnigly exaggerated the seriousness of Cassio's offence. So Othello dismissed Cassio on the spot and appointed Iago on his post.

Iago was very cunning person. He himself advised Cassio that only Desdemona's request could do something. Desdemona helped Cassio. And Iago poured poison of jealousy in the mind of Othello. With the help of the handkerchief he did it. First Othello had given a handkerchief to Desdemona as the token of his love. And that handkerchief was stolen by Iago and he left it in Cassio's house. The symbol of Othello's love was lost by Desdemona. This convinced Othello of the faithlessness of Desdemona. So he decided that Iago would murder Cassio and Othello himself would strangle Desdemona.

Iago, the great villian again used Roderigo. he told to murder Cassio. And Iago himself killed Roderigo. The noise awoke Othello. He told him to concluded that Cassio was murdered according to the plan. He went to the bedroom and strangled Desdemona there. But at that time the truth came out. Emilia the wife of Iago explained the villiany of her husband. And Othello killed himself.

Thus at the end Cassio, the Governer of Cyprus took away Iago as a prisoner.

In this way 'Othello' is a Shakespear's supreme achievement. Jealousy is the central theme and the main-spring of action in 'Othello'. Othello is essentially noble, simple and straightforward man. He is not jealous by nature. He doesnot understood the complex ways of life. Othello can easily be made jealous, so his jealousy killed him and his sweetest Desdemona.

Othello is remarkable for its poetic beauty. No other tragedy has its siimplicity and swiftness of action. The unity of time is also maintained very skillfully. And this great tragedy shows how man himself destroys his own heaven. Othello is a good example of how the special hatefulness and jealousy destroyes a world of uncommon beauity and splendour. So this great Shakespearen tragedy shall live forever and forever.

Secrets of Excellents Students

Sanjay Patil
B. Sc. III

The kids at the top of the class get thereby mastering a few techniques that others can readily learn. Here, according to the education experts and students themselves, are the secrets of high achieveing students.

1) **Set priorities :-** The top students brook no intrusions no study time. Once the books are opened, phone calls go unanswered, T. V. Shows unwatched, snacks ignored. Study is business, business comes before recreation.

2) **Study anywhere :-** Among the students interviewed, study time was a matter af personal preference. Some worked late at night when the house was quiet, others woke up early, Still others studied as soon as they come home from school when the work was fresh in their mind.

3) **Get organised :-** Even students who don't have a private study area remain organised. A bag or drawer keeps essential supplies together, and cuts down on time wasting searches.

4) **Learn how to read :-** An expert says, "The secret of good reading is to be an active reader who countiously asks questions that lead to a full understanding of the author's message.

5) **Take good notes :-** Take good notes and use. Reding the textbook is important. But the teacher is going to test you on what he or she emphasized. Thats what you find in your notes.

6) **Clean up your act :-** Neat papers likely to go higher grades than sloopy ones. "The students who turn in a neat paper," says professor olney," is already on the way to a top grade.

7) **Speak up :-** Calss participation goes beyond merely asking questions, though it is a matter of showing in tellectual curiocity. Better grades come from better understanding.

8) **Study together :-** The value of hitting the books together was demonstrated in an experiment at the unversity of California. There a post graduate student, Uri Treisman observed Asian-Americans scored higher than other students from similar academic background on average. Treisman found that the Asian-Americans discussed homework problems together, tried different approaches and explained their solutions to one another.

The other, by contrast, studied alone, spent most of their time reading and rereading the text, and tried the same approach time affer time even if it was

unsuccessfull. On the basis of his findings, suggested teaching group study methods in the course. once that was done, the groups performed equally well.

10) Test yourself :- Students who make up possible test questions offen find many of the real exam. and thus the score is higher.

11) Do more than you are asked :- Part of learning is practicing. And more you practice, more you learn.

12) The most important :- 'Secret' of super achievers is not secret. For almost all, the contribution of their parents was crucial. From infancy, the parants imbed them with a love of learning. They set high standards, for their kids, and held them to those standards. They encouraged their sons and daughters in their studies but did not do the work for them. In short, the parents impressed the lessons of responsibility on their kids, and the kids delivered.

Wealth of Thought

Mahesh Kulkarni
B. Sc. IInd

You learn, science by keeping your eyes and ears open and looking around at this world, the whole world bristies with problems to solve. The real inspiration of science, at least to me, has been essentially the love of Nature.

The essence of scientific spirit is to look behind and beyond and to realise what a wonderful world it is that we live in, every thing that we see presents to us not a subject of curiosity, but a challenge to the spirit of man of try to understand something of this vast mystery that surrounds us.

Sir. C. V. Raman

There is nothing impossible for man to do in this world.

Sir. Napoleon Bonapart

To do easily what is difficult for oters is the mark of talent, To do what is impossible for talent is the mark of genius

Henri Frederic Amiel.

Education today, more than ever before, must see clearly the dual objectives : eduation for living and educating for making a living.

James Mason Wood.

He who does not hope to win has already lost.

Jose Joaqui'n Olmedo

Poetry Section

WE ARE SO BUSY

We are so busy in drinking.
But we don't know
What we are linking ?
We are so busy in smoking
But we don't know
Why we are breaking ?
We are so busy in working.
But we don't know
Why we are Jerking
We are so busy in shining,
But we must know
Why we are wasting ?
We are so busy in learning,
But we must know
Where we are turning

Ramesh Farakate
B. Sc. III

My Wish

When you're Lonely,
I Wish you Love,
When youre Down,
I Wish you Joy,
When you're Troubled,
I Wish you Peace,
When Things are Complicated.
I Wish you simple Beauty,
When things are Chaotic,
I Wish you inner Silence,
When things look Empty,
I Wish you Hope.

Krishnat Harugale
B. Sc. III

Woman's Mind

Dust is lighter than
a feather
And wind is more lighter
than either
But womans fickle mind
Lighter than feather, dust or wind

Suresh Toraskar
B. A. I.

Lonely Lady

Once
Some one, in white dress,
passing by my eyes.
Her clothes shining brightly.
Among the road croweded like fare,
Accompanied by so many,
She was going on and on,
Not looking here and there.
All hearts trembling only for her,
So pretly and fine she was,
Yet no one could go....
With her ....
Why ? ....
It was funeral

Ram Jadhav
B. A. III

Love Theme

Love

Love, Love, Love !
What is love ?
I do not Know
What is the meaning of love ?
One Can not make the definition of love
But I Fell love is a great Secret.
Love can discover anything,
Two bodies come together,
Their Souls are made one,
Then Want to go on and on,
And make progress in there life.
They love each other,
From the bottom of their hearts,
Their hearts are clear, like clear water,
They are made for each other ,
That is live. . .
We can not measure it
Love has no limits
It is love and love only

Ashok Shirke
B. A. III

I Try to handle
Love theme
I Know very well,
That I am not the first one,
And also the last one,
But I think,
It is not a dream,
But all the vain,
I Don't get aim
I fail and break,
As a sweet dream,
And I have achived,
The only achivement,
......Frustration !

Rajigare N. M.
B. Sc. III

Miscellaneous

* Analysis Of Naughty Girls *

Name - Naughty Girls

Symbol - Ng

Occurance - They Occur at Market Places, D. M. Bidri, Class rooms etc.

Physical Properties :

a) **Weight :** Lighter than their boy friends.

b) **Colour :** Fair or black with coating of powder or creams eg. Fair & Lovely, Ponds etc.

c) **Affinity** towards handsome & clever boys.

d) **Generally busy** in attracting their Class-Friends

e) They are very powerful attracting agents.

f) They are good fonductors of fashions.

Chemical Properties :

1) Great affinity towards cinemas & hotels & beauty parlours.

2) Extremely sensitive about love but there is always reversible reaction

Cemical E equations :

Ng + Love = Fool (?)

Ng + Sweet smile = Heart beating

Ng + Funny quation = Laughing gas

Ng + Hostels = Empty Pocket

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

(मौनीनगर) , ता. कागल, जि. कोल्हापूर

सन १९९२-९३ चा वार्षिक अहवाल

प्रास्ताविक

श्री दूधगंगा वेदगंगा सहकारी साखर कारखान्याच्या माध्यमातून या परिसरातील उदयोन्मुख पिढीचा शैक्षणिक विकास उत्तम रीतीने व्हावा या उदात्त हेतुने, १९७२ साली श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाची स्थापना केली गेली. लवकरच प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक असे विकासाचे टप्पे ओलांडत जुलै १९९० मध्ये मंडळाने वरिष्ठ महाविद्यालय सुरू केले. पहिल्या वर्षी कला व शास्त्र विभाग सुरू करण्यात आले आणि येत्या जून पासून आमच्याकडे वाणिज्य शाखाही सुरू करण्याचे निश्चित झाले आहे.

पहिल्याच वर्षीच्या विद्यार्थीसंख्येने या भागात महाविद्यालय सुरू होण्याची अत्यंत गरज होती हे सिद्ध केले. थोड्या उशिराच, म्हणजे १ ऑगस्ट १९९० पासून महाविद्यालय सुरू होऊनही कला विभागाकडे ७१ व शास्त्र विभागाकडे २४ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला आणि ही संख्या वाढतच गेली. दुसऱ्या वर्षी कला विभागाकडे १६३ व शास्त्र विभागाकडे ८६ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. यंदाच्या वर्षी तर बी. ए. भाग १ चा वर्ग तसेच बी. एस्सी. भाग २ व ३ च्या काही विषयाला नाईलाजाने काही तांत्रिक कारणांमुळे प्रवेश बंद करावा लागला. आज आमच्या महाविद्यालयाची एकंदर विद्यार्थी-संख्या सव्वाचारशेहून अधिक आहे.

आमचे विद्यार्थी

महाविद्यालयाची वाढ केवळ संख्यात्मक नसून आमची निकालाची परंपरा ही अतिशय उज्ज्वल आहे. पहिल्या वर्षीचा निकाल कला विभाग ९५.५९ टक्के व शास्त्र विभाग ८७.५० टक्के तर गतवर्षी कला विभाग ९३ टक्के व शास्त्र विभाग ९५ टक्के, असा आहे. काही विद्यार्थ्यांनी विशेष श्रेणीसुद्धा संपादन केली आहे याचा आम्हाला सार्थ आनंद व अभिमान वाटतो. या वर्षीचा निकाल सुद्धा असाच किंबहुना याही पेक्षा चांगला लागेल असा आम्हाला विश्वास आहे.

सांस्कृतिक अहवाल

शैक्षणिक व क्रीडा विकासाबरोबरच विद्यार्थ्यांच्या कलागुणांचा विकास व्हावा म्हणून महाविद्यालयातील विद्यार्थी व प्राध्यापक सतत कार्यरत असतात. सन ९०-९१ या वर्षी आमचे महाविद्यालय केवळ सहा महिन्यांचे बालक असतानाच जिल्हा स्तरीय युवक महोत्सवामधील

'लोकनृत्य' स्पर्धेत आमच्या संघाने द्वितीय क्रमांक पटकावला. याच वर्षी शिवाजी विद्यापीठ, हिंदी विभाग प्रमुख डॉ. वसंत केशव मोरे यांनी कॉलेजला भेट देवून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

१९९१-९२ युवक महोत्सव उज्ज्वल परंपरा कायम राखण्याचे कार्य आमच्या महाविद्यालयाने केले. डॉ. आनंद वास्कर व प्र. कुलगुरु शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर डॉ. के. आर. यादव यांनी महाविद्यालयास भेट दिली.

१९९२-९३ दै. सकाळ ने आयोजित केलेल्या लोकनृत्य स्पर्धेत आमच्या महाविद्यालयाने उल्लेखनीय यश मिळविले. तसेच जिल्हा स्तरीय युवक महोत्सवामध्ये लोकनृत्य, समूहगीत व लघुनाटिका यामध्ये भाग घेतला व दूधसाखर हे नाव उंचावण्याचे काम केले. यातून मध्यवर्ती युवकमहोत्सवासाठी आमच्या लघुनाटिकेची निवड होऊन तेथेही तृतीय क्रमांक पटकावून पहिल्यांदाच उज्ज्वल यश संपादन केले.

शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच 'दूधसाखर' या भित्तीपत्रकाच्या उद्घाटनासाठी डॉ. ल. रा. नसिराबादकर, मराठी विभाग प्रमुख, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर हजर राहून 'एक तरी ओवी अनुभवावी' या विषयावर ज्ञानेश्वरीच्या अनुषंगाने व्याख्यान दिले. दुसऱ्या सत्रात प्रा. पी. यू. पवार, इंग्रजी विभाग प्रमुख, न्यू कॉलेज, कोल्हापूर यांनी विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेविषयी मार्गदर्शन केले. वार्षिक स्नेहसंमेलन पारितोषिक वितरण समारंभासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. रा. भा. देवस्थळी शिक्षणशास्त्र, विभाग प्रमुख, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर हे उपस्थित राहून बहुमोल मार्गदर्शन केले.

शैक्षणिक वर्षाच्या शेवटी बी. ए. व बी. एस्सी. भाग ३ च्या विद्यार्थी - विद्यार्थिनींना निरोप देण्यात आला. त्याप्रसंगी प्रमुख पाहुणे म्हणून बिद्री कारखान्याचे संचालक मा. नामदेवराव भोईटे (सर) हजर होते. त्यांनी विद्यार्थ्यांना पदवी परीक्षेनंतरच्या काळात आपले जीवन उज्ज्वल करण्यासाठी मार्गदर्शन केले.

वरिष्ठ महाविद्यालयाची स्थापना झाल्यापासून कारखान्याचे अध्यक्ष, उपाध्यक्ष व सर्व संचालक यांनी वेळोवेळी मार्गदर्शन व प्रेरणा दिली म्हणूनच आमचे महाविद्यालय आज यशाच्या शिखराकडे वाटचाल करीत आहे. प्राचार्य, सहकारी प्राध्यापक व कर्मचारीवर्ग यांचेही बहुमोल सहकार्य मिळाले.

प्रा. संजय पाटील
सांस्कृतिक विभाग प्रमुख

ग्रंथ आणि ग्रंथालये

ग्रंथ आणि ग्रंथालये यामुळेच प्राचीन काळापासून आजपर्यंत ज्ञानाचा विकास आणि संस्कृती संवर्धन झाले आहे. ग्रंथालय म्हणजे महाविद्यालयाचा आत्मा आहे. तसेच ग्रंथालय ही शिक्षणाची दारे उघडण्याची गुरुकिल्ली आहे. म्हणून समृद्ध व सुसज्ज ग्रंथालय हे महाविद्यालयाचे भूषणच असते.

आमच्या महाविद्यालयाचे ग्रंथालय क्रमिक पुस्तके, संदर्भ ग्रंथ, कथा, कादंबऱ्या, कविता संग्रह, आत्मचरित्र, राजकीय व सामाजिक स्वरूपांचे मौलिक ग्रंथ, आणि दैनिके, मासिके इ. सर्वांनी समृद्ध आहे. आजतागायत महाविद्यालयाने ८५९३३.९५ रुपये किंमतीचे २४४१ ग्रंथ खरेदी केले आहेत व नियतकालिकावर ९६९ रुपये खर्च केले आहेत. ग्रंथालयाची स्वतंत्र व्यवस्था असून पुढील

वर्षापासून ग्रंथालयात अभ्यासिकेची स्वतंत्र व्यवस्था करण्यात येणार आहे. तसेच विद्यार्थ्यांना वर्षभर वापरण्यासाठी क्रमिक पुस्तकांचा संचही उपलब्ध करून दिला आहे. वेळेचे बंधन न घालता विद्यार्थ्यांना दररोज पुस्तकाची देवाण-घेवाण केली जाते.

ग्रंथपाल	ग्रंथालय समिती चेअरमन
श्री. वागरे ए. टी	**डॉ. एस्. जी. गायकवाड**
M.A., B. Lib. Sc.	

राष्ट्रीय सेवा योजना

(National Service Scheme)

स्वरूप

केंद्र सरकारच्या शिक्षण आणि समाजकल्याण मंत्रालयाने विद्यापीठांतर्गत महाविद्यालयामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम २४ सप्टेंबर १९६९ पासून सुरू केला. त्यामधून सरकारचा एकच हेतु असा की विद्यार्थ्याने केवळ महाविद्यालयाच्या चार भिंतीआड पुस्तकी शिक्षण न घेता त्याबरोवर श्रमही करावेत आणि सुशिक्षित विद्यार्थ्यांना राष्ट्र निर्मितीच्या कामात सहभागी करावे हा होता.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे तत्त्वज्ञान Not I But you (मी स्वतःसाठी नसून तुझ्यासाठी आहे.) यामागे त्यागाचे मोठे तत्त्वज्ञान लपलेले आहे. राष्ट्रीय सेवा योजनेतील प्रत्येक विद्यार्थी स्वतःचा अहंकार विसरून समर्पक बुद्धीने काम करून इतरांच्या जीवनात सेवावृत्तीने आनंद निर्माण करतो.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे प्रतिक 'कोणार्कच्या सूर्यमंदिराचे चक्र' हे होय. सूर्यनारायण न थांबता १२ तास जीवांना तेजप्रकाश देत असतो. त्याप्रमाणे राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या सर्व विद्यार्थ्यांनी राष्ट्रसेवेसाठी तत्पर असले पाहिजे. राष्ट्रीय सेवा योजनेत Come to learn and go to serve या विचाराला स्थान आहे.

ध्येये आणि उद्दिष्टे

विध्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक जाणीव जागी करणे व पुढे दिलेल्या संधी उपलब्ध करून देणे ही राष्ट्रीय सेवा योजनेची उद्दिष्टे आहेत.

१) लोकांच्याबरोबर, लोकांमध्ये काम करणे.

२) विधायक रचनात्मक व निर्मितीक्षम सामाजिक कार्यात सहभागी होणे.

३) स्वतःचे व समाजाचे ज्ञान विकसित करणे.

४) सामाजिक समस्या कमी करण्यासाठी स्वतः मिळविलेल्या ज्ञान व कौशल्याचा प्रत्यक्ष व्यवहारात उपयोग करणे.

५) लोकशीही नेतृत्व करण्याचे कौशल्य प्राप्त करणे.

६) सुशिक्षित आणि अशिक्षित यांच्यातील दरी नाहीशी करणे

७) समाजातील दुर्बल घटकांची सेवा करण्याची भावना वाढीस लावणे.

८) आपत्ती प्रसंगी मदत करणे.

९) राष्ट्रीय एकात्मता टिकविणे इत्यादी.

तरुणांना अपप्रवृत्तीपासून वाचवून देशहिताची कार्ये करू द्यावीत. दुसऱ्याबद्दलचे प्रेम, सेवेवरचा विश्वास, तारुण्याचा सामूहिक पुरुषार्थ या तिन्हींच्या

मदतीने एन. एस. एस. देशाच्या विकासाला हातभार लावू शकेल.

शिवाजी विद्यापीठाच्या विद्यार्थी कल्याण विभागाचे संचालक मा. आर. एस. माने यांनी आमच्या दूधसाखर महाविद्यालयास एन. एस. एस. कार्यक्रम सुरू ठेवण्यास सन १९९२-९३ या वर्षीही मान्यता दिली.

सन १९९२-९३ या वर्षी विद्यापीठाने राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियमित कार्यक्रमास ५० विद्यार्थ्यांचे केंद्र मंजूर केले व त्याप्रमाणे विद्यार्थ्यांची नोंद करून आम्ही महाविद्यालय व दत्तक खेड्यात व विशेष श्रमसंस्कार शिबीर यशस्वीरित्या पार पाडले.

नियमित कार्यक्रमांतर्गत विद्यार्थ्यांनी साक्षरता मोहीम, वनीकरण, डोंगर उतारावर समतल बांध घालणे, ग्रामसफाई, सार्वजनिक रस्त्यावरील घाणीचे निर्मूलन इ. उपक्रम उत्तम रितीने पार पाडले.

महाविद्यालयाने 'राष्ट्रीय एकता सप्ताह' कार्यक्रम १९ ते २५ नोव्हेंबर ९३ अखेर साजरा केला. या कार्यक्रमाची सुरुवात 'राष्ट्रीय एकता प्रतिज्ञा' घेऊन करण्यात आली. त्यानंतर बिद्री (मौनीनगर) परिसरातून प्रभातफेरी काढण्यात आली. या कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणे म्हणून दूधसाखर विद्यानिकेतन व ज्युनिअर कॉलेजचे प्राचार्य विश्वासराव पाटील हे लाभले. त्यांनी राष्ट्रीय एकात्मता या विषयावर विचार विद्यार्थ्यांसमोर मांडले.

याप्रसंगी शाहीर श्री. शाम पाटील (शेळेवाडीकर) यांनी राष्ट्रीय एकात्मता, स्त्री-मुक्ती व हुंडाबळी, झाडे लावा, झाडे जगवा या विषयांवर पोवाडा सादर केला. तसेच विद्यार्थी-विद्यार्थिनींनी राष्ट्रीय एकात्मतेला अनुसरून भाषण, कविता वाचन, समूहगीत, लघुनाटिका व फॅन्सी ड्रेसचे विविध कार्यक्रम सादर करून कार्यक्रमास एक वेगळेच स्वरूप आणले.

या यशस्वी कार्यक्रमाची प्रसिद्धी विविध दैनिकात विशेषतः पुढारी, १० डिसेंबर ९२ मध्ये प्रसारित केली गेली.

विशेष श्रमसंस्कार शिबीर

राष्ट्रीय सेवा योजनेतील महत्त्वाचा कार्यक्रम म्हणजे 'विशेष श्रमसंस्कार शिबीर' हे होय. आमच्या दूधसाखर महाविद्यालयाने चालू वर्षी म्हणजे सन ९२-९३ मध्ये 'विशेष शिबीर' महाविद्यालयापासून ५ कि. मी. अंतरावर असलेल्या तुरंबे, ता. राधानगरी या गावी १६ ते २५ जानेवारी ९३ अखेर पार पडले. या कालावधीत शिबिरार्थींनी विविध उपक्रम प्रत्यक्ष राबविले. त्यामध्ये -

१) श्रमदान

अ) तीन वेळा पाच हजार लोकवस्तीचे गाव ग्रामसफाई करून स्वच्छ केले.

ब) डॉ. आंबेडकर वसाहतीमधील रस्त्याच्या दोन्ही बाजूची २००/२०० फूट लांबीची मोठी गटारे घाणीने गच्च भरलेली होती ती मोकळी केली व घाणीचे निर्मूलन केले.

क) सार्वजनिक रस्त्यावरील सात ट्रॉल्या केरकचरा हलविला.

ड) खाणीतून दहा ट्रॉल्या मुरुम आणून तुरंबे हायस्कूलमध्ये जाण्याचा रस्ता दोन मोठ्या पाईप्स टाकून तयार केला.

इ) तुरंबे गावाजवळच्या शेतीवाडीच्या हद्दीतील ओढ्याला ठिकठिकाणी बांध घातले.

ई) २०० फूट लांबीचे एक गटार खोदले व ४० फूट लांबीची एक चर खोदली.

फ) तुरंबे हायस्कूलच्या वनीकरणांस बांध घातले.

२) व्याख्यान

मान्यवर वक्त्यांची व्याख्याने विविध विषयांवर आयोजित केली. त्यांचा लाभ ग्रामस्थ विद्यार्थी यांना झाला. व्याख्याने व व्याख्यानांचे विषय पुढील प्रमाणे -

१) प्रा. जे. के. पवार - 'एन. एस. एस. स्वरूप व महत्त्व'

२) डॉ. श्रीकृष्ण देशमुख - 'युवक व अपेक्षा'

३) श्री. के. एस. देसाई - 'पाणलोट क्षेत्र विकास'

४) श्री. मोहनराव देशपांडे - 'गांडूळ शेती फायद्याची'

५) प्रा. विष्णू वासमकर - 'कथाकथन'

६) प्रा. दिनकर जगदाळे - 'कथाकथन'

७) प्रा. विठ्ठल बन्ने - 'देवदासी आणि अंधश्रद्धा'

८) डॉ. चंद्रकांत गायकवाड - 'माता-बालसंगोपनाचे महत्त्व'

९) प्राचार्य अच्युत माने - 'आजचा युवक'

१०) श्री. चंद्रकांत पाटील - भारत एक वर्तुळ व त्याच्या त्रिज्या

११) डॉ. सौ. कमल हर्डीकर - 'पर्यावरणाचे संवर्धन'

१२) प्रा. शिवाजीराव भुकेले - 'तुंका झालासे कळस'

१३) प्राचार्य शिवकुमार खोबरे - 'लेकुरे उदंड जाहली'

३) जनजागृती कार्यक्रम

अ) पाणलोट क्षेत्र विकास कार्यक्रम -

शासनाचा हा महत्त्वाचा कार्यक्रम ग्रामस्थांना प्रत्यक्ष भेटून सांगितला. पावसाचे पाणी डोंगरउतारावर अडविणे, जिरविणे तसेच ओढा, नाला व तळी येथे पाणी ठिकठिकाणी अडवून नदीला जाणारे पाणी थोपविणे, परिणामी भूगर्भातील पाण्याची पातळी वरवर आणणे, तसेच 'पर्यावरण संवर्धन' व 'पाणलोट क्षेत्र विकास' या विषयावर मान्यवर वक्त्यांची व्याख्याने आयोजित केली त्याचा लाभ ग्रामस्थ, विद्यार्थी यांना झाला.

ब) साक्षरता सर्वेक्षण -

शिबिरार्थींनी घरोघरी जाऊन साक्षरता सर्वेक्षण केले. या सर्वेक्षणात खालील घटक अभ्यासले.

१) कुटूंब प्रमुखाचे नाव-

२) कुटूंबातील एकूण सदस्य -

अ) पुरुष - क) मुले -
ब) स्त्रिया - ड) मुली -

३) जात / धर्म -

४) व्यवसाय / धंदा

५) कुटूंबातील व्यक्तींचे शैक्षणिक सर्वेक्षण -

अ) प्राथमिक
ब) माध्यमिक
क) उच्च-माध्यमिक
ड) महाविद्यालयीन
इ) पदव्यूत्तर
ई) निरक्षर -

६) सही -

तसेच पोवाडा, हळदी-कुंकू कार्यक्रमही आयोजित करण्यात आले.

शिबिरार्थींनी वरील विविध उपक्रम ग्रामस्थांच्या सहभागाने, सहकार्याने उत्तमरीत्या पार पाडले व शिबिरार्थींनी स्वतःविषयीची आदराची, स्नेहाची भावना ग्रामस्थांमध्ये निर्माण केली. तसेच ग्रामस्थांना एका नव्या आगळ्या-वेगळ्या कार्यक्रमाचे धडे घालून दिले.

विशेष श्रमसंस्कार शिबिराचे उद्‌घाटन मा. श्री. मारुतीराव वारके, व्हा. चेअरमन, बिद्री साखर कारखाना हे लाभले. तर समारोप समारंभास मा. श्री. आर. आर. जगदाळे, कार्यकारी संचालक, बिद्री साखर कारखाना हे उपस्थित होते. या विविध कार्यक्रम प्रसंगी अनेक मान्यवरांनी उपस्थिती दाखवली त्यामध्ये मा. श्री. दिनकरराव जाधव, चेअरमन, बिद्री साखर कारखाना, मा. श्री. के. पी. पाटील, संचालक, विक्रमसिंह घाटगे, चेअरमन कागल साखर कारखाना, तुरंबे गावचे सरपंच संभाजीराव, तहसिलदार, पंचायत समिती राधानगरीचे सदस्य श्री. राजमहंमद पाटील, तसेच ग्रामस्थ, शिबिरार्थी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

विशेष शिबिराची प्रसिद्धी विशेषतः ३ फेब्रुवारी १९९३ 'दैनिक केसरी', ८ फेब्रुवारी ९३ 'दैनिक सकाळ' व ९ फेब्रुवारी ९३ 'पुढारी' तसेच कोल्हापूर आकाशवाणीवरून प्रसारित करण्यात आली.

राष्ट्रीय सेवा योजनेचे नियमित कार्यक्रम व विशेष शिबीर यशस्वी करण्यात दूधसाखर महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. तु. ल. कोतमिरे, प्रकल्प अधिकारी प्रा. श्री. डी. के. शिंदे, प्रा. पी. एस्. पाटील, प्रा. आर. बी. चोपडे, प्रा. डी. एन. पाटील, प्रा. एस्. एस्. पाटील यांनी परिश्रम घेतले.

प्रा. डी. के. शिंदे
प्रकल्प अधिकारी
एन.एस.एस.

परीक्षा विभाग अहवाल

आमच्या महाविद्यालयाच्या स्थापनेपासूनच (शैक्षणिक वर्ष १९९०-९१ पासून) शिवाजी विद्यापीठांतर्गत पूर्वी चालू असलेली सी. आय. ई. परीक्षा पद्धती बंद करून नवीन अंतर्गत मूल्यमापन परीक्षा पद्धती (आय. ई. एस) सुरू केली. त्यामुळे आमच्या महाविद्यालयाच्या आय. ई. एस. परीक्षा सुरळीतपणे पार पाडण्यासाठी परीक्षा विभाग प्रथमपासूनच कार्यरत आहे.

या परीक्षा विद्यापीठाच्या नियमाप्रमाणे प्रथम सत्रात व द्वितीय सत्रात घेतल्या जातात. महाविद्यालयांतर्गत परीक्षा असूनही त्या अत्यंत काटेकोरपणाने व शिस्तबद्धतेने पार पाडल्या जातात व त्यास विद्यार्थ्यांचाही उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळत

आलेला आहे. प्रथमवर्षीच विद्यार्थ्यांना प्रोत्साहन मिळावे म्हणून प्रत्येक विषयात कॉलेजमध्ये सर्वप्रथम येणाऱ्या विद्यार्थ्यास विषयप्राध्यापकाकडून बक्षीस म्हणून रु. ५१/- देण्यात आले.

शैक्षणिक वर्ष ९०-९१ मध्ये झालेल्या विद्यापीठीय परीक्षेत आमच्या महाविद्यालयात गुणवत्ताप्राप्त केलेले विद्यार्थी खालीलप्रमाणे -

बी. ए. भाग १

१) श्री. पाटील तानाजी दशरथ
२) कुमारी खांबे छाया तुकाराम
३) श्री. पाटील युवराज चंद्रकांत
४) श्री. खोत शिवाजी महिपती
५) श्री. मुसळे विलास गणपती

बी. एस्सी. भाग १

१) श्री. मालवेकर दत्तात्रय परसू
२) श्री. लोंढे भिमराव आबा
३) श्री. बाईत मारुती ज्ञानदेव
४) श्री. कुलकर्णी जयवंत शामराव
५) श्री. पाटील संजय भिकाजी

शैक्षणिक वर्ष ९१-९२ मधील विद्यापीठीय परीक्षात गुणवत्ताप्राप्त विद्यार्थी खालीलप्रमाणे

बी. ए. भाग १

१) श्री. पाटील मधूकर तुकाराम
२) श्री. गोधडे संभाजी गणपत
३) श्री. संकपाळ सुरेश तुकाराम
५ ४) श्री. चंडाळे विनोद गिरीधारी
६ ५) कु. पाटील सुरेखा रामचंद्र
४ श्री. पाटील सुनिल बापूसो.

बी. एस्सी. भाग २

१) श्री. पाटील रविंद्र रंगराव
२) कु. फर्नांडीस लिना अन्तोन
३) कु. मोमीन यास्मिन कुतूबूद्दिन
४) श्री. पाटील एकनाथ पांडुरंग
५) श्री. खराडे शिवाजीराव दादोजी

बी. ए. भाग २

१) कुमारी खांबे छाया तुकाराम
२) श्री. बलुगडे जयवंत गणपती
३) कु. जाधव सुनिता प्रभाकर
४) श्री. मुसळे विलास गणपती
५) कु. भोसले कांताताई श्रीपती

बी. एस्सी. भाग २

१) श्री. कुलकर्णी जयवंत शामराव
२) श्री. लोंढे भिमराव आबा
३) श्री. मालवेकर दत्तात्रय परसू
४) श्री. बाईत मारुती ज्ञानदेव
५) कु. मोरे जयश्री महादेव

या शैक्षणिक वर्षापासून विद्यापीठाने आय.ई. एस. परीक्षा पद्धती पदवी प्रथम वर्गापासून बंद केलेल्या आहेत. त्यामुळे बी. ए. भाग २ व ३ आणि बी. एस्सी. भाग २ व ३ या वर्गांच्या आय. ई. एस. परीक्षेबरोबरच बी. ए. भाग १ व बी. एस्सी. भाग १ या वर्गांच्या परीक्षा विद्यापीठाच्या नवीन धोरणाप्रमाणे (प्रत्येकी १०० गुणांच्या) घेण्यात आल्या. या पूर्वपरीक्षांचा आमच्या विद्यार्थ्यांना निश्चितच फायदा होईल असा आम्हास विश्वास वाटतो.

आमच्या महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांना वार्षिक परीक्षांसाठी परगावी जावे लागू नये म्हणून विद्यापीठ परीक्षांचे केंद्र आमच्याकडे कार्यरत आहे. या परीक्षांचे कामकाजही अत्यंत शिस्तबद्ध पद्धतीने व सुरळीतपणे करण्यात येते. केंद्र संचालक म्हणून प्रा. सी. वाय. जाधव, प्रा. डी. डी. कोमेजवार आणि एस. एन. झेंडे यांनी काम पाहिले आहे.

याप्रमाणे एकंदर अत्यंत शिस्तबद्ध रितीने आमच्या महाविद्यालयाचा परीक्षा विभाग प्रथमपासूनच कार्यरत आहे. प्रा. डी. डी. कोमेजवार, प्रा. एन. डी. पाटील, प्रा. एस. एन. झेंडे, प्रा. कु. जे. एस. कणबरकर, प्रा. कु. एम. बी. चंद, आणि प्रा. पी. एस. पाटील हे समिती सदस्य परीक्षेच्या कामात मदत करत असतात.

प्रा. सी. वाय. जाधव
परीक्षा विभाग प्रमुख

विशेष श्रमसंस्कार शिबीर

सन १९९१-९२ चा शैक्षणिक वर्षात शिवाजी विद्यापीठांतर्गत आमच्या महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजनेमार्फत विशेष श्रमसंस्कार शिबीर दि. ३-१-९२ ते १२-१-९२ या कालावधीत मजरे कासारवाडा, ता. राधानगरी येथे घेण्यात आले.

या शिबीरात श्रमदान, ग्रामसफाई, गटार खुदाई, रस्ता दुरुस्ती, व्याख्याने, प्रौढ साक्षरता, निरक्षरांचा सर्वे, व्यसनमुक्ती, आणि अंधश्रद्धा हे समाज प्रबोधनपर कार्यक्रम राबविण्यात आले. हे कार्यक्रम राबविण्यात विद्यार्थ्यांबरोबर ग्रामस्थांनीही मोठ्या संख्येने भाग घेतला होता.

हे शिबीर एकूण दहा दिवस घेण्यात आले. या दहा दिवसात वाहतुकीच्या सोयीसाठी पाचशे फूट गटार खुदाई, १२०० फूट लांबीची पाणंद दुरुस्ती, २५ फूट लांबीचा मातीने भरलेला पूल रिकामा करुन ठिकठिकाणचे खड्डे दगड व मुरुम टाकून बुजविण्यात आले.

या शिबीरात प्रा. शिरसागर, प्रा. टी. एम्. पाटील, प्रा. आनंद वास्कर, प्रा. डी. यु. पवार, दिनकरराव शेट्ये, प्रा. जे. के. पवार, प्रा. पी. के. पाटील, ए. बी. देसाई, प्रा. राजन गवस, सुनिल जमनिक यांची विविध विषयावरील व्याख्याने, तर श्री महादेवराव चौगले यांचे शेतीविषयक मार्गदर्शन व डॉ. गडद यांचे प्रवचन झाले.

सांस्कृतिक कार्यक्रमात श्री. बाळ पोतदार यांचा भाव व भक्तीगीतांचा तर महाविद्यालयातील मुलांचा विविध करमणुकीचा कार्यक्रम पार पडला.

या शिबीरामुळे समाजजागृती होऊन श्रमाचे महत्त्व लोकांना कळले. विद्यार्थीही श्रम करतात अशी प्रतिक्रियाही ग्रामस्थांनी व्यक्त केली.

ही योजना राबविण्याकामी महाविद्यालयाचे प्राचार्य शरद कणबरकर, कारखाना चेअरमन मा. दिनकरराव जाधव व संचालक मंडळ, महाविद्यालयातील इतर प्राध्यापक तसेच मजरे कासारवाडा येथील सरपंच श्री. पांडुरंग वारके व ग्रामस्थांचे बहुमोल सहकार्य लाभले.

प्रा. पी. एस्. पाटील

प्रसिद्धी विभाग

सन १९९२-९३ या शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयात झालेल्या अनेक उपक्रमाला वृत्तपत्रे, वार्ताफलक व आकाशवाणी या माध्यमातून प्रसिद्धी देण्यात आली.

अशा उपक्रमात जिमखाना निवडणूक, भितीपत्रक उद्‌घाटन, कोमी एकता, दिंडी, राष्ट्रीय सेवा योजनेमार्फत विशेष श्रमसंस्कार शिबीर, स्पर्धा परीक्षा, मार्गदर्शन, बक्षीस वितरण समारंभ, बी. ए. व बी. एस्सी. भाग ३ चा निरोप समारंभ, युवक महोत्सव मधील यशस्वी कलाकारांचा सत्कार, क्रीडा क्षेत्रातील धवल यश, प्राध्यापकांचे विशेष यश, वार्षिक स्नेहसंमेलन इ. उपक्रमांचा सहभाग आहे.

ही प्रसिद्धी देण्याकामी दै. सकाळ, दै. पुढारी, दै. केसरी, दै. तरुण भारत, दै. समाज, दै. सत्यवादी आणि आकाशवाणी कोल्हापूर केंद्र यांचे सहकार्य लाभले.

वरील प्रसिद्धी देताना बिद्री परिसरातील पत्रकार भैरव डवरी, चंद्रकांत माळवदे, जीवन साळोखे व आकाशवाणी कोल्हापूर केंद्राचे संचालक यांचे बहुमोल सहकार्य लाभले.

प्रा. पी. एस्. पाटील

'दूधसाखर' भित्तीपत्रक विभाग

विद्यार्थ्यांच्या प्रतिभाशक्तीला वाव देण्यासाठी व त्यांच्या भावनांना वाट करून देण्यासाठी आमच्या महाविद्यालयात 'दूधसाखर' हे भित्तीपत्रक वेळोवेळी सादर होत आहे. तसेच या वर्षी प्रा. डॉ. ल. रा. नसिराबादकर व प्रा. पी. यू. पवार यांची व्याख्याने आयोजित करण्यात आली. डॉ. नसिराबादकर यांनी ज्ञानेश्वरीबद्दल विवेचन करून 'एक तरी ओवी अनुभवण्याची' गरज प्रतिपादन केली. प्रा. पी. यू. पवारांनी विद्यार्थ्यांना पदवी नंतर आपला व्यक्तिगत विकास कशा प्रकारे साधता येईल याबद्दल मार्गदर्शन केले.

प्रा. संजय पाटील
भित्तीपत्रक विभाग प्रमुख

जिमखाना अहवाल - ९० ते ९३

बौद्धिक विकासांबरोबर शारीरिक विकासांकरिता आमच्या महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांना अनेक क्रीडा सोयी उपलब्ध करून देऊन देशी - विदेशी खेळांना प्रोत्साहन दिले आहे. गेल्या तीन शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाच्या खेळाडूंनी क्रीडा क्षेत्रात मोलाची भर घातली आहे.

आमचे महाविद्यालय नवीनच सुरू झाले असून सन ९०-९१ साली महाविद्यालयाने व्हॉलीबॉल व ॲथलेटिक्स विभागीय स्पर्धेत भाग घेतला. यामध्ये रघुनाथ ज्ञानदेव जाधव या खेळाडूने भालाफेक प्रकारात तिसरा क्रमांक पटकावला व त्याची 'आंतर विभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

तसेच सन १९९१-९२ या साली महाविद्यालयाने कुस्ती व ॲथलेटिक्स स्पर्धेत भाग घेतला या वर्षी कु. अलका धोंडीराम पाटील हिची मुंबई येथील आंतर विद्यापीठ कबड्डी संघात निवड झाली. तसेच पश्चिम विभागीय संघातून कानपूर येथे झालेल्या अखिल भातीय विद्यापीठ स्पर्धेसाठी निवड झाली.

सन १९९२-९३ या सालात महाविद्यालयाने कुस्ती व ॲथलेटिक्स विभागीय स्पर्धेत भाग घेतला व त्यामध्ये कु. जमादार फैमीदा जहाँखान हिने गोळाफेक व थाळीफेक या क्रीडा प्रकारात प्रथम क्रमांक मिळवून तिची अकलूज येथे झालेल्या आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.

महाविद्यालय दरवर्षी वार्षिक क्रीडा स्पर्धा घेत असून विद्यार्थ्यांच्या क्रीडा गुणांना वाव देत असते. या क्रीडा स्पर्धांना विद्यार्थ्यांचा उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळतो.

जनरल चॅम्पीयनशीप विजेते खेळाडू

सन १९९०-९१

१) फराकटे मालती गोविंद
२) कु. जाधव सुनिता प्रभाकर

सन १९९१-९२

१) पाटील हरिश्चंद्र बाजीराव
२) कु. पाटील अलंका धोंडीराम

सन १९९२-९३

१) फराकटे मारुती गोविंद
२) बोडके बाळू श्रीपती
३) कु. माने वनिता बंडेराव
४) कु. जमादार फैमिदा जहाँखान

वरील स्पर्धा पार पाडण्यास महाविद्यालयीन प्राध्यापक व कर्मचारीवर्गाचे मोलाचे सहकार्य लाभले.

क्रीडा क्षेत्रास कारखान्याचे मा. चेअरमनसाहेब, संचालक मंडळ यांची प्रेरणा व प्रोत्साहन लाभले.

प्रा. एन. डी. पाटील
जिमखाना प्रमुख

अशा पद्धतीने १९९० मध्ये लावलेल्या रोपट्याची विविध अंगाने झपाट्याने वाढ होत आहे. लवकरच त्याचे रूपांतर महान वटवृक्षामध्ये होईल असा आम्हाला विश्वास वाटतो.

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाचे

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

आमचा प्राध्यापक वृंद

प्राचार्य डॉ. तु. ल. कोतमिरे, M. A., Ph.D.

मराठी

प्रा. एस. डी. पाटील M. A. B., Ed.

प्रा. ए. जे. वारके M. A. B., Ed.

हिंदी

प्रा. एस. बी. देसाई M. A., M. Phil.

प्रा. डी. जी. दिघे M.A.

इंग्रजी

प्रा. सी. वाय. जाधव M. A.

प्रा. डी. एन. पाटील M. A.

प्रा. एस. ए. साळोखे M. A., B. Ed

समाजशास्त्र

प्रा. डी. के. शिंदे M. A. M., Phil.

प्रा. सौ. एस. एस. पाटील M. A. M. Phil.,B. Ed.

इतिहास

प्रा. सौ. एम. बी. चंद M. A., B. Ed.

प्रा. एस. आर. पाटील M. A.

राज्यशास्त्र

प्रा. पी. एस. पाटील M. A.

अर्थशास्त्र

प्रा. एल. एस. करपे M. A.

तर्कशास्त्र

प्रा. डी. एस. क्षीरसागर M. A.

शारीरिक शिक्षण

प्रा. एन. डी. पाटील. B. A. M. P. Ed.

रसायनशास्त्र

प्रा. झेंडे एस. एन M. Sc.

प्रा. आर. बी. चोपडे M. Sc.

प्रा. एस. के. सावंत M. Sc.

प्रा. एस. बी. सावंत M. Sc.

भौतिकशास्त्र

प्रा. एच. डी. धायगुडे M. Sc.

प्रा. एस. एन. कुलकर्णी M. Sc.

प्रा. के. एस. शिरगांवे M. Sc.

वनस्पतीशास्त्र

प्रा. डॉ. एस. जी. गायकवाड M. Sc. Ph.D

प्रा. आर. आर. जाधव M. Sc.

प्रा. एस. एस. पाटील M. Sc. Mhil.

प्रा. सौ. जी. बी. भिंगे M. Sc.

प्राणिशास्त्र

प्रा. कु. जे. एस. कणबरकर M. Sc.

प्रा. डी. टी. जगदाळे. M. Sc. B. Ed.

संख्याशास्त्र

प्रा. वाय. एस. पाटील Msc

प्रा. डी. जी. पोतदार Msc.

गणित

प्रा. डी. जी. कोमेजवार Msc.

आमचा शिक्षकेतर कर्मचारी वृंद

ग्रंथपाल

ए. टी. वागरे. M. A., B. Lib.

लिपीक

पी. व्ही. पाटील M. Com.

आर. एच. कंकाळ B. Com.

एम. के. भोईटे B. Com.

प्रयोगशाळा सहाय्यक

एस. के. पाटील.

प्रयोगशाळा परिचारी

व्ही. डी. तळेकर

शिपाई

एन. एस. वारके

बी. एस. सुतार

आर. पी. आळवेकर

एस. टी. जोशी

ए. एम. घुंगरे-पाटील

एन. व्ही. पाटील

ए. वी. हवालदार

दि प्रेस अँड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्स अॅक्ट नियम ८, फार्म नं. ४ प्रमाणे आवश्यक असलेली माहिती

स्पंदन

प्रकाशन स्थळ – **दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री**

प्रकाशन काळ – **वार्षिक**

मुद्रकाचे नाव– **प्रदीपराव पडवळे**

राष्ट्रीयत्व – **भारतीय**

पत्ता – **श्रीमुरारी ऑफसेट प्रिंटर्स, कोल्हापूर**

प्रकाशकाचे नाव – **प्राचार्य डॉ. तु. ल. कोतमीरे**

राष्ट्रीयत्व – **भारतीय**

पत्ता – **दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री**

संपादकाचे नाव– **प्रा. संजय पाटील**

राष्ट्रीयत्व – **भारतीय**

पत्ता – **दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री**

मालकी– दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ.

मी डॉ. तु. ल. कोतमीरे जाहीर करतो की वरील माहिती माझ्या समजुतीप्रमाणे बरोबर आहे.

डॾॉ. तु. ल. कोतमीरे
प्राचार्य

या अंकातील लेखकांच्या मताशी प्रकाशक व संपादक सहमत असतीलच असे नाही.

(FOR PRIVATE CIRCULATION ONLY)

भोगावती सह. साखर कारखाना लि., शाहूनगर-परिते

ता. करवीर, जिल्हा कोल्हापूर

कुंभी कासारी सह. साखर कारखाना लि. कुडित्रे,

ता. करवीर, जिल्हा कोल्हापूर

दूधगंगा वेदगंगा सह. साखर कारखाना लि, बिद्री (मौनीनगर)

ता. कागल, जि. कोल्हापूर

वरील तीन कारखान्यांची व रिकव्हरी बाबत अग्रेसर असलेली भारतातील एकमेव

युनायटेड को-ऑप. डिस्टिलरी लि.,

परिते ता. करवीर, जि. कोल्हापूर

रेक्टीफाईड डिनेचर्ड स्पिरिटचे उत्पादन - ३३०० गॅलन स्पिरिटची उत्पादन क्ष[illegible]ंबंध महाराष्ट्रात देशी दारू उत्पादनात आघाडीवर असलेली

पी. जी. मेढे
एम. ए. एलएलबी. एल. एस. जी.डी.
डीबीएम (फस्टक्लास) एमएमसी,
एएमआयआरटी(इंडिया)
मानद कार्यकारी संचालक

यशवंत रामचंद्र तळेकर
व्हा. चेअरमन

नामदेवराव कोंडीबा चौगले
बी. कॉम. (ऑनर्स)
चेअरमन

श्री दूधगंगा वेदगंगा सहकारी साखर कारखाना लि., बिद्री (मौनीनगर)

तालुका - कागल, जिल्हा - कोल्हापूर

तार : दूधसाखर बिद्री

फोन : ४९२२ ते ४९२६ बिद्री एक्स्चेंज
२१५७८ कोल्हापूर ऑफिस

आमच्या कारखान्याची ठळक वैशिष्ठ्ये

- ✧ कारखाना प्रयत्नाने दूधगंगा प्रकल्प पूर्णत्वाच्या मार्गावर
- ✧ शासनाच्या २० कलमी, सामाजिक कल्याण योजना राबविण्यासाठी प्रत्यक्ष कृती
- ✧ सन १९९१-९२ गळीत हंगामात ६,६७,८०० साखर पोत्याचे विक्रमी उत्पादन झाले आहे.
- ✧ कारखान्यामार्फत स्वतंत्रपणे मुलांच्या प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च माध्यमिक व वरीष्ठ महाविद्यालयाच्या शिक्षणाची सोय.
- ✧ केंद्र सरकारच्या योजनेमधून कारखाना कार्यक्षेत्रात उस विकासाची योजना कार्यान्वित
- ✧ सहकारातून भागाचा सर्वांगीण विकास साधण्यासाठी कटीबद्ध

आर. आर. जगदाळे	मा. वि. वारके	दिनकरराव जाधव
कार्यकारी संचालक	व्हा. चेअरमन	चेअरमन

संचालक मंडळ

मा. बा. य. भोसले	मा. ना. शं. भोईटे	मा. म. दा. तोरस्कर
मा. पां. दा. मगदूम	मा. प्र. वि. पाटील	मा. कृ. प. पाटील
मा. हिं. भा देसाई	मा. के. गो. नांदेकर	मा. ना. को. चौगले
मा. बा. हिं. पाटील	मा. वि. कृ. मोरे	मा. बं. कृ. पाटील
मा. द. शं. देसाई		मा. रं. धो. कोतीमरे
मा. सौ. सु. सु. सूर्यवंशी		मा. सौ. पा. शा. रानमाळे

छपाई : श्री मुरारी ऑफसेट प्रिंटर्स, कोल्हापूर / फोन : २३५०७